TERENTIVS CHRISTIANVS, SIVE

Comœdiæ Duæ, Terentiano sty-
lo conscriptæ:

Ad vsum Scholarum seorsim excusæ,

TOBAEVS.
IVDITHA.

His accessit Pseudostratiotes, Fabula
Iocosa ac Ludicra.

Authore CORNELIO SCHONAEO.

Robert His 16

Bancs Lake 16

LONDINI,
Ex Typographia Societatis Stationariorum
1610.

PVerũ (vt inquit Lilius apud Anglos Grãmaticus nõ ignobilis) nil nisi pura decent. In Terẽtio est pura oratio: materia vero vt plurimũ impura: nec mirũ. Quid enim aliud à misello ethnico, verum Deum veræ puritatis fontem ignorante, expectare possis? Operæpretiũ itaque fecit Schonæus vir doctissimus, qui in gratiã Christianæ puerititiæ materias castiores pura Terentii phrasi vestiuerit, vt puerilis vnà cũ orationis elegantia, morum quoque sanctitatem & probitatem imbiberet. Pauca autẽ delibauimus, quia in hoc genere pauca sufficere videãtur. Apocrypha verò seleginus, nõ qui sãctiora aut veriora, sed quia lusibus aptiora iudicamus: imprimis Tobiam, & Iudithã, quorũ virumque doctus quicã Theologus sacrum potius poema quàm historiam appellandũ arbitratur: Notum est præterea & vulgare sermone tritũ proverbium. Non est bonũ cum sanctis ludere. Quid autem scripturis canonicis diuinitus inspiratis augustius & sãctius inter homines inueniri potest? His itaque addere, detrahere, omittere, sermones & personas affingere, & huiusmodi quæ poetica licentia postulat, nonnullis quos temere effẽsos nolumus, religio est. Nam quæ in his libris vel falsa vel dura vel impura videri possunt, ea piorum præceptorum prudentiæ relinquo. Vale Lector amice, & ista vel omitte vel fruere bono tuo.

ACTORVM NOMINA.

TOBAEVS, senex.
TOBIAS, Tobæi filius.
MYNA, Tobæi puer,
ACHIOR, } tenuioris
AEGIO, } fortunæ
NABATHVS } homines.
RAPHAEI, genius adolescentis forma indutus.
ANNA, Tobæi vxor.
SARA, Puella.
RAGVEL, Saræ pater.
EDNA, Raguelis vxor.
PHAEDRA, } Ednæ pe-
MYRRHINA } dissequæ.
SOSIA, Raguelis seruus.
LYCHAS, Raguelis puer.
GABEL, senex.

PRO-

PROLOGVS.

Trimetri.

Salvete spectatores candidissimi,
Huc quotquot accessistis, actiunculam
Nouam hanc vestra decoraturi praesentia.
Priusquam noster hic grex in proscenium
Se conferat, rogatos vnum hoc vos velim
Maximopere, vt mihi quae ad hanc rem attinent
Pauca loquuturo, paulisper dignemini
Accommodare aurem patientem ac benevolam.
Dum nuper haec in lucem prodit fabula,
A malevolis quibusdam nostram industriam
Sentimus improbarier: qui ipsi tamen
Ignauia torpescentes, nullum suae
Quam vbique venditant, scientiae specimen
Vnquam edidêre: sed in canum mordacium
Morem, bonorum diligentiam suis
Conuitijs, dicteriisq; identidem
Lacerant, nihil ipsi proferentes doctius.
Quorum vt minus nos commoueat procacitas,
Vester candor, & humanitas facit: quibus
Si noster hic labor non improbabitur,
Abunde magnam consecutus gloriam
Mihi videar. Nam veluti à laudatis viris
Laudari pulchrum gloriosumque est: ita à
Malis culpari, aut illudi, pulchrum arbitror.
Facessat ergo iniquorum calumnia,
Illustrium factorum individua comes:
Quae nunquam gliscit, aciurit impotentius,

Quàm cùm se frustra niti intelligit: putes
Cicadam alis correptam. Sed quò nos rapit
Animi calor, dum malevalos vicissimur?
Nunc quam sumus acturi cognoscite fabulam,
Ex mysticis vobis depromptam literis.
Non hic amore demens adolescentulus,
Pudenda coram jactitabit crimina.
Nec fabulosus quispiam Deus, viri
Mentitus formam amantem fallet coniugem.
Nec servus argento emunget senem. Nihil
Horum nostra exhibebit actiuncula.
Nil hic profanum, aut ludicrum: verùm sacram,
Piamque grex representabit historiam.
Cui si quis attentas aures accommodet,
Multam in animo ipsi consedebunt commoda.
Quapropter vt frequentes, & alacres modò
Huc confluxistis, ita fauete silentio:
Ne quid tumultus inter vos ortus, gregem
Hunc nostrum scenicum interturbet. Hic puer
Quem conspicamini exire in proscenium,
Vobis periocham recitabit comœdiæ.

COMOEDIAE PERIOCHA.

TOBÆVS operam humandis navans mortuis,
Deique sacro mancipatus cultui,
Visu spoliatur infelix. Mox inopia
Periclitans, gnatum ad Gabelem in Mediam
Ablegat, repetitum pecuniam, penes
Hunc quondam depositam. Qui in itinere comitis

Rapha-

Raphaelis opera ducit Saram sui
Auunculi gnatam vnicam vxorem. Dein
Domum reuersus, ab eodem edoctus, patri
Amissum restituit visum: ædes gaudio
Prater spem obiecto undiquaque perstrepunt.

Actus I. Scena I.

TOBAEVS, MYOA.

Trimetri.

QVIS te Deus cæli, terræq; conditor
Mortalium q; plastes, dignis efferat
Laudibus? & ad inuictam tuam potentiam
Cæcutienti non stupescat pectore?
Qui omne prior tempore, ac æuo vetustior,
Cùm nihil in rerum natura iam existeret,
Cælum, terraq; machinam medi tullio
Aeris inhærentem, suoq; pondere
Libratam, olim ex nullo creasti semine,
Creataque inscrutabili prudentia
Porrò tutaris, conseruas, atque vegetas.
Næ ego statim primis ab incunabilis
Te iure feci maximi: tibiq; me
Per omnia pater obsequentem præbui: &
Spretis calumniantium conuitiis,
Tuo me totum mancipaui cultui.
Ad te sacram veluti ad anchoram Deus,
Humana destitutus ope me confero.
Meorum tu laborum requies, tu vnicum
In rebus desperatis præsidium mihi,

Profectò inhumanus ſim, ac caute durior
Adamantina, hominiſque indignus cognomine,
Saluti ferís tuis præceptis ſi velim
Præfractus aduerſarier. Nihil mihi
Dulce ſine te: ſed auſtera, inſuauia,
Aſpera, tetrica, amaraque videntur omnia,
Ni tu noſtri miſertus, ægritudines,
Crebraſque anxietates melle tuo condias.
Quare vt longo cervus anhelans curſu, ac ſiti
Enectus, ſiccis inhiat vndam faucibus,
Ita ad tuam Deus tutelam confugit
Graui perculſa mens ſolicitudine: nec hinc
Vnquam niſi refocillata reuertitur.
Scaz. *Quid obſecro vita hæc habet voluptatis?*
Quid non potiùs laboris, ac moleſtiæ?
Quæ non pericula generi mortalium
Impendent, vrgent, obruunt? Et quod magis
Dolendum, cùm omnis ſecuri infortunij
Extra periculum nos poſitos maximè
Putamus, ſæpè ab inopinato turbine
Proſternimur: riſuſque in fletum gaudium
In luctum, & in gemitum iocus conuertitur.
Nec eſt quod externa hîc exempla reçenſeam:
Abunde nobis talium ſupereſt domi.
Atque adeò varios ipſi perpeſſi ſumus
Caſus ſæpenumero: tum, inquam, quando carceri
Incluſus, arctiſq; colligatus vinculis,
Scaz. *Infanda patiebar miſer. Animum tamen*
Quamuis indignis tractus modis, nunquam
Deſpondi: ſed tuam Deus implorans opem,

Ne unquā quidem frustratus sum: adeò vt qui mihi
Præsens exitium molirentur, hi suis
Ipsorum pedicis irretiti, protinus
Tibi pœnas dederint. Atque huius rei exemplum Scaz.
Nobis exhibitum est in Senacheribo, qui mihi Sept.
Incensus, quòd inhumata aliquot cadauera,
Immanibus turpiter obiecta bestijs,
Misertus sub terra defoderam, statim
Eo me, meamq; coniugem, & charum mihi
Filiolum iussit comprehendier. Qua re
Comperta, sine mora solum vertens, manus Scaz.
Furentis effugio. Ille mea amens diripit,
Ædesq; nostras occupat. At vide obsecro,
Quàm infeliciter hæc illi res successerit,
Et quem exitum ejus sortita sit immanitas.
Nefando demereri sibi dum crimine
Deum parat, agitatus infernalibus
Furijs, nati jam destinati victimæ,
Patrem trucidant impium: Atque ita scelerum
Vindex Deus commissum vlciscitur nefas.
Qui licet ad puniendum sæpè tardius
Assurgat, effugiet tamen nemo nocens
Ejus flagellum: & longiorem sæpiùs
Acerbitate pœnæ compensat moram: Dimet.
Ergo saluti qui suæ.
Velut consulium, omni Deum reuerentia
Supplex colat, præceptisque illius obsequi
Indesinenter studeat: sic illi nihil
Vnquam nocebit fraus calumniantium:
Ac impetentium mendacia facilè

Eludet, diuina adiutus ope. Sed iam ad id
Tempus est reuerti, cuius vnius gratia
In publicum hodie prodij. quin filio
Potius dedam id negotij. Puer hem, protinus
Accerse huc ad me filium. Myd. Curabitur.
Sed vbinam eum nunc esse existimas here?
Tob. Apud matrem in triclinio. ehodum propera.
Myd. eo.
Tob. Iam iam aderit opinor, vbi se huc intellexerit
Ad me vocarier: adeo per omnia
Patri obsequentem sese præbuit hactenus. Oh. (vel
Quemquamnè hominem posse in animo instituere,
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?
Septen. *Ego pol hoc modo me erga illum affectum sentio.*
Sed ostium à nobis crepuit, atque ipse exit foras.

Actus I. Scena II.

TOBIAS, TOBAEVS.
Eiusdem generis.

QVID, hiccine patrem astare dicebas Myda?
Sed eccum: adibo. Mi pater, adsum. nũ quid est
Per me curatum quod velis? Toba. Probè facis
Fili, quòd accersitus protinus aduolas.
Accede propiùs, habeo quod mandem. Tob. Impera
Quod vis, quicquid præceperis, effectum dabo.
Toba. Achibrem, Nabalhum, atque Ægionẽ illum
senem,
Septen. *Consanguineos nostros absque mora conueni: quibus*
Cum pauperie, sat scio, res est domi: dicesque me
Cupere, vt conuiua hodie esse dignentur mihi:

Nihilq;

Nihilque cunctentur, sed protinus simul
Omnes vt adsint curent. Tobi. Hem, fiet pater.
Toba. Gaudeo me jam inde ab adolescentia semper Scaz.
Eo fuisse animo, vt nihil minus putem
Perire, quàm quòd in egenos confertur. At
Hæc vxori mecum non conueniunt, venit
Sæpè ad me clamitans, quid agis Tobæe? cur
Rem omnem profundis? cur quod nos comparassimus,
Nostrum defraudantes genium, tu crebrioribus Sept.
Conuiuiis insumis? haud existimans,
Quanto labore partum. Et longè errat, mea
Quidem sententia, quæ quod famelico
Tenuiorum ventri saturando impenditur,
Arbitretur perire. Mea sic est ratio,
Et sic animum induco meum: qui egestati Scaz.
Fame, aut siti periclitantium suis
Facultatibus opitulatur, Deum sibi,
Non hominem demeretur. Sed cesso domum
Reuerti, vt quod opus sit futurum apparem?

Actus I. Scena III.

ACIHOR, AEGIO, NABATHVS, TOBAEVS.
Trochaici catalectici, partim septenarii, partim octonarii.

BENE profecto habet, quòd hodie me famelicum
Ad suum Tobæus prandium inuitauerit.
Nam domi mihi culina frigido languet foco:
Vacuus crepitat ixedia venter, denteſque pruriunt:
Stomachus latrat: vix quemquam puto fame magis
Effractum. Sed nostrorum hic est Ægio procul

Huc

Huc quem aduentare video? est ipsus: alloquar
Hominem, vt quò properet intell gã. Salue Ægio.
Ægi. Et tu tantundem Achior. Achi. Quid ita
curris? aut
Sen.2. *Quonam tam præcipiti festinas gradu?*
Æg. Recta ad Tobaum, qui me per filium modo
apud forum iussit accedere protinus ad prandium.
Achi. Quod audio? huc
Et nos ieiunis properamus faucibus. Ægî. (mih
Senar. *Optimè hercule factũ. Oh, nũc demũ solida videtur*
Hæc voluptas, cũ & te participẽ eiusdẽ fore audio.
Sed quis iste, nõne Nabathus? aut ille est, aut parũ
Iamb. *Prospiciũt oculi. Achi. Vide vt properet heus, respice*
Adme Nabathe, est quod tibi dicam: paululum huc
Digredere. Nab. Non audio. Ægi. Res seria est.
Na. Ah, desine
Me ... impedire, quãdo ad rem vehemẽter seriã
Acat.2. *Accurro, nempe ad conuiuium: & inanitate*
Intestina mihi iamdudum murmurant, valete.
Achi. Obtundis, resiste, nos eodem tendimus. Nab.
Alias res agitis. Ægi. Certè, resiste inquam. Nab.
Quò ergo mihi
Esse iter creditis? Ægi. Ad Tobaũ. Nab. Profectò rẽ
Tetigisti acu huccine sed & vos inuitatos dicitis? A.
Sumus ô bone. Nab. Quid hic cũctamini igitur tã
Aut cur non recta proceditis? maturemus: mihi (diu?
Etenim vẽter inedia ferè exhaustus est. Ægi. Probe
monet:
Nam meus quoque iampridẽ animus in patinis est.
Na. Commodè

Ecce

Ecce domo egreditur Tobæus Salue plurimum
Vir colende. Tobæ. Amici ſaluete, hoc eſt gratior
Veſter aduentus mihi, quòd maturiùs ſimul
Omnes adueniſtis. Sed neſcio quid ſuſpicer,
Quod nos ſolito conuenitis infrequentiùs.
Num quid eſt quod vos à noſtris ædibus avocet?
Ne celate, vt offenſæ medeamur. Achi. Ah, tace
Sodes, nemo eſt qui nos excipiat prolixius,
Lautiùſq́. Tobæ. Quid cauſæ eſt igitur, quòd rariùs
Hîc vos video? an quia non inuitaverim priùs?
Ægi. Iſthuc ipſum mi Tobæ: pudet enim accedere
Non vocatos. Tobæ. Ah, quaſi qui ſim nondum etiam ſatis
Perſpectum habeatis. An ignoratis, bonos Senar.
Ad bonorum prandia vel vltro ſolere accedere?
Quapropter mittite poſthac pudorem inutilem:
Non ſolum vocatis, at etiam inuocatis hîc locum
Vobis ſcite paratum eſſe. Sed accumbamus. Puer,
Hem cape guttam, ac manibus cedò aquam. Agite, prandium
Interim, dum de loco altercamini, corrumpitur.
Tu mihi dexter accumbe Ægio, tu ſiniſter Achior:
Tu Nabathe ex aduerſo ſedebis commodè.

Actus I. Scena IIII.

TOBAEVS, AEGIO, NABATHVS.
Trochaici catalectici, ſenarij, ſeptenarii, & pauci octonarii.

ANtequam amici hiſce dapibus corpuſculum
Reficiamus primùm diuinæ in nos munificentiæ
Gratias

Gratias agamus: ne dum temporario
Pascitur corpus cibo, mens dignior,
Et potior nostri pars contabescat a Deo
Destituta. Ægi. Sapienter, pièque mones Tobae: nã,
A precatione conuenit conuiuium
Auspicari. Toba. Exordiar igitur. Pater
Cœlestis, qui pane quondam ex æthere
Demisso maiores nostros inedia periclitantes
Acat. *Affatim, largè que omnes saturasti: oramus, vt cibũ,*
Quem tuo beneficio sumpturi sumus,
Nobis esse salutarem velis: quo corpore
Iamb. *Simul & animo ita refocillemur, vt post hanc breuẽ*
Et fragilem vitam, tuo cœlesti nectare
Tecum perpetuò contingat epulari er.
Conui. Amen. Toba. Agite cognati charissimi, satis
Iam moratũ est: quisq; arripiat quod palato maximè
Sapiat. hunc quid armũ ouillum dissecare veremini?
Quisq; sibi persuadeat domi se esse sua. Nab. Sedulò
Operam nauamus Tobae: apud mensam etenim ne-
minem
Conuenit verecundari: namque in hoc apponitur
Quicquid infertur, non vt oculos pascat, sed vt
Esurientem placet stomachum. Quin inutilis mihi
(Ne quid simulem) semper visus est pudor,
Iamb. *Dum præsto est, quo ventrem exatures famelicum,*
A cibo ieiunis temperare faucibus.
Toba. Æquum dicis. at interim, tuus quid cessat
cantharus? (ti si precor
Nab. Ægio, hunc tibi præbibo cyathũ. Ægi. Vt salu-
Mi Nabathe. Toba. Ecquid tibi hoc villi sapit?

Nabat.

Naba. Nunqã, ita me Deus amet, gustaui meracius.
Toba. Hem, quidnam sibi vult hic præceps filij
Interventus? quam vereor ne quid mali
Nunciet: & nescio quid infortunij
Animus præsagiat mihi. Iamb.

Actus I. Scena V.

TOBIAS, TOBAEVS, ACHIOR: Eiusdem generis.

——HEV pater, non ita procul (dèliter
Hinc reperi quendam ex consanguineis nostris cru-
Interfectum. Toba. Hem fili, quid ais? occidi.
Facilè divinabam fore, vt huius prandioli breue Iamb.
Gaudium ægritudo aliqua interturbaret: nihil
Adeò in rerum natura reperias prosperum,
Ac beatum omni ex parte. Experior verissimam
Tandem esse Amosi vatis sententiam
Illam qua monet, ne rebus elati prosperis,
Genio indulgeamus: namque hoc insolentiæ
Crimine Deum irritatum, mutaturum breui
Conditionem rerum, proque lætis tristia
Suppeditaturum. Sed ne nos debiti
Obsequij obliuiscamur, præstiterit surgere,
Vt amici cadauer à ferarum morsibus
Vindicem, ac sepeliam. Achi. Pol ne feceris
Si sapis Tobæ, nisi te præsens in periculum
Conijcere malis, quàm edicto principis
Obsequi. Toba. Facessant regis crudelissimi
Imbelles minæ. magis stimulant cælestia
Me Dei præcepta: quibus prestiterit obsequi,

Quàm

Quàm impijs tyranni constitutiunculis.
Sed nihilo minus vos, dum absum, pergite
Interim apposito non parcere cibo. Mox simul
Ac consanguinei perempti corpus publica
E via clam ad nos protraxero, huc recurrã protinus

Actus I. Scena VI.

NABATHVS, ACHIOR, AEGIO.
Eiusdem generis.

QVAM vereor miser ne sibi perniciem exitiumque adferat
Hic homo, dum nimium præfractus, suæ
Neminem patitur refragari sententiæ.
Quoties ipsum clam admonui, quoties sibi
Vt caueret obtestatus sum? at nihil
Exorabã vnquam. Achi. Ego quoque eadem seduló
Quamquam sæpè inculcabam, semper tamen
Surdo occinebam fabulam. Ægi. Mirum est ho-
Iamb. 2. *minem adeò*
Suæ sententiæ esse tenacem, vt ne optimè quidem
Consulentibus dignetur acquiscere.
Quid quæso cum huiusmodi agas hominibus, suæ
Excæcatis pertinacia: Deum
Oremus, vt temerariam eius confidentiam
In meliorem vertat quàm nos remur exitum.

Actus I. Scena VII.

TOBAEVS. ANNA.
Skazontes.

CVM mecum sceleratos mortalium mores
Perpendo, non possum quin defleam nostræ

Adeò

Adeo deploratum ætatis ſtatum. Quid non
Audent homines peruerſi? quod ſcelus quàmuis
Abhominandum, perpetrare cunctantur?
Dura quidem nos Iſraëlitides ſemper
Hos inter Niniuitas paſſi ſumus. nunquam
Tamen atrox efferatæ incanduit gentis
Crudelitas in nos immanius, quàm nunc.
Profectò non parcunt nobis magis, quam ſi
Illis res eſſet cum pecudibus, aut brutis.
Id eſſe verum haud diffitebitur, quiſquis
Huius trucidati vndiquaque differtum
Vulneribus corpus intueatur. heu, quiſnam
Tam diras non execretur manus, tale
Quæ non erubuerint facinus? Videte oro
Quam fœdè ac turpiter cadauer hoc omni
Ex parte ſit laniatum, quàm nihil toto
Illæſum corpore relictum: à truci creâtas
Vrſo diſcerptum tam infandum Deus cernis,
Et impunitum relinquis ſcelus? An. Quiſnam hic
Stomachatur? hem marite mi, quid eſt ſodes
Quod tantopere iratus incuſas? ſatin' ſalua
Res? quid taces? Tob. Quid incuſem rogas? ecce
Quam immaniter hic noſter amicus trucidatus
Sit. An. Me miſerã, interij. Quis auſus eſt hoc tam
Horrendũ facinus? Tob. Quis niſi quiſpiam ex hiſce
Niniuitis: quorum acerbitas inardeſcit
Iampridem in nos amarulentius. An. Næiſte
Quauis tigri fuit crudelior. verùm
Quis ipſum huc deuoluit? nam modò foras fortè
Dum prodeo, conſpiciebam nihil. Tob. Credo.

An.

An. Eho, quin respõdes? Tob. Iam audies rem omnẽ:
Modò prandio vix dum incepto, venit ad me filius
clamans,
Octo. *Quendam ex consanguineis non ita procul nostris*
Ab equibus miserè iacere confectum.
Hic ego relicta mensa, protinus recta
Eò me confero. Ac primùm quidem eadem
Contemplatus omnium immanissimam, multùm
Diuq; fleui: mox sublatum in humeros, huc
Ad vos deportaui cadaver. An. In quem vsum?
Cedo. Tob. Quò sub noctem clam sepeliam. An. Ah,
demens? (ter
Sepelias? Tob. Quid ni timida? An. Vide quid incep
Non te latet, quantopere interminatus sit
Assyriæ rex, ne quis nostratium tentet
Israelitarum cadauera vsquam etiam
Defodere: idcirco, si sapis, cauе, ne & nos
Simul omnes tecum perdas. To. Nihil agis: num qui
Vita defunctos hoc obsequij genere desistam
Sept. *Prosequi: etiamsi mille tyrannus intentet*
Cruces. Quamuis mortem minitetur, in morte
Nihil est, quod magnopere metuã, mali. An. Mi vi
Si tibi consultum vis, sententiam mutа. Ah,
Quàm vereor ne hoc quantũ nunc tibi sedet cordi,
Tantum nobis propediem incommodet. Tob. Pergin,
Mulier esse? vllàmne vnquam ego volui rem, in qu
Tu mihi non fueris aduersata? Quòd si nunc
Quæram, quid sit quod peccem, nescias, in qua
Re tam confidenter restas mihi. An. Eheu, quid,
Egon' istuc nescia? iam sæpius frusta

Qui

Quid me ſolicitet, expoſui tibi. Tob. Mitte
Malè ominarier: ſatis mihi quæ in rem
Sunt ipſe perſpicio. Quaſi antea nunquam
Idem impunè à nobis ſit factitatum. An. Non
Nego, verùm hodiè minus expedit. Tob. Abi ſtulta,
Nihil dicis: præſtat Deo obſecundare (confido
Quàm homini: huic enim noſtrum hoc gratum eſſe
Beneficiolum. At ſatis, ſuperq; ceſſaſſe
Hic videor, ne quis rem fortè ſubodoratus,
Maieſtatis læſæ nos deferat. Corpus
Interea hoc auferam mecum domum: vt noctu
Semotis arbitris clam ſepeliam: namquod
Cavere potes, ſtultum eſt admittere. hinc ad relictos
Me conferam amicos, quos vereor ne mea mora of-
fendat.
An. Inſanè. Perij, iam mihi videre videor cladem
Ex huius temeritate brevi profecturam.
Deum immortalem! adeon' pertinacem eſſe
Hominem, adeoque inexorabilem ac durum,
Vt neque lachrymis, neque precibus licet blandis
Magis moveatur quàm ſaxum? ô grauis luctus!

Actus II. Scena I.

SARA.

Senarij & octonarij Iambici.

NÆ ego omniũ puellarũ merito ſũ infeliciſſima,
Superis inviſa pariter, ac mortalibus.
Vtinam dehiſcat terra, mẽq; abſorbeat (tatibus
Suo hiatu: vſque adeo huius vitæ vndiquaq; calami-
Referta peræſum eſt. Eheu me infelicẽ, nihil magis
Optẽ, quã his miſeriis in deterius ſẽper gliſcẽtibus,

Quã ocyſſime defungier. Mors ſi concedatur, mihi
Quouis beneficio futura eſt gratior.
Nam quid tandem eſt, quod in hac vita diutius
Eſſe velim, aut cur non malim aboleri protinus?
Quoquo vorſum foras proſpicio, paſſim irrideor
Miſera, ac conſpuor ab omnibus: Imo, quod eſt lõge
crudelius,
Cuncti me vt portentũ execrãtur, horrent vt vene-
Quin & diris vt parricidam devovent: (*ficam:*
Vtpote quæ ſeptem mihi coniugii fœdere
Coniunctos adoleſcentes, iam vſu matrimonii frui
Parantes, prima nocte omnes immaniter
Trucidaſſe exiſtimer. At tu Deus, cui vel intimi
Humani pectoris patent receſſus ſcis me ab hoc ſce-
Eſſe alieniſſimã, meoſq́ mores omni crimine (*lere*
Impietatis vacare: ac me vitam nullis obnoxiam
Facinoribus hactenus exegiſſe. Nunquam enim
Septen. *Quicquãm in me admiſi turpius: nec me inveniculis*
Laſcivioribus ſodalem præbui.
Sed impudicarum, Deus, commercium
Cane peius & angue ſemper vitavi, totos dies domi
Me apud parẽtes cõtinens, dũq́ illa choreas ductitãt
Viris commiſtæ, dum voluptatibus, ac fœdis luſibus,
Septen. *Genioq́ indulgent, ego parentum admonitionibus*
Morem gerens, tuam in nos beneficentiam
Conclave ingreſſa interius, ſupplex laudibus
Conſuevi prædicare. Quod autem ſepties
Coniugium auctoritate paterna repetii,
Non tam explenda libidinis, voluptatiſve gratia,
Quam ſobolis procreandæ ſtudio tentatũ eſt. Nam in

me

me, Deus,
Omnis posteritatis nostræ spes incumbit: nihil Sept.
Parentibus meis præter me liberorum suppetit
Amplius. Ast adolescentes septem, me quibus
Nuptum locauerat pater, Dimet.
Non à me, vti probe nosti Deus, sed à cacodæmone
Nescio quo necati sunt: quod hi fortasse me, Troch.
Aut illis ego fuerim indigna: aut quod alteri
Me illibatam forsan reserues coniugi.
Hæc vtcunque, Deus, coniecturis assequor:
Nam arcana tui sensus consilia ingenioli
Nostri captum longe excedunt: adeo vt si quis tuam Sept.
Curiose scrutari velit sapientiam, Troch.
Vel talpa protinus reddatur cæcior. [*dulo*
Quapropter mi deus, si vnquã tibi placuit, quod se-
Egi hactenus: sinõdum nos in totum auersaris, precor
Vt me vel illico e medio tollas, & ab his conuiciis,
Quibus infelix iam vbique lacessor, vindices:
Aut si tuam Pater promeruisse videor clementiam,
Facilem quæso meis tãdem querelis aurem præbeas,
Meisque os obtures obtrectatoribus, quo desinant
Suis me posthac immerentem traducere mendaciis.

Actus II. Scena II.

RAGVEL. SARA.

Eiusdem generis.

QVam hîc audio eiulantem, & calamitatem de-
flentem suam?
Mirum ni filia est: certe ipsa est: facile diuina verã.
Sed abitum parat, accedam propius, ac compellabo.
Quid est

Septen. *Filiola mea, quid te ita solicitat, vt omnia quæstibus*
Suspiriisq; cõpleas? Sa. Pater, ah, rogitas? quasi mihi
Querẽdi insta desit causa. R. Nata mea, nõ me latet
Quàm indigna sis passa: at quid vanis proderit
Seaz. *Excarnificasse animũ queremoriis? parũ ex sentẽtia,*
Cùm res succedunt, mentem consolari conuenit
Spe fortunæ secundioris. Nam velut
Summã rerum prosperitatẽ frequenter infelicitas
Excipit, & extremi infortunij casum
Non raro insperatum consequitur gaudium.
Sar. Quod mihi quæso tõmemoras gaudium pater?
Iampridem de nobis actum est. Quare nihil
Malim, quàm ex hisce quamprimùm subduci calamitatibus.
Rag. Ah, mitte desperare: nam quod nobis difficillimum
Videtur, à Deo vel solo nutu præstari potest:
In hunc omnem tuam fiduciam tãtùm fac conferas,
Cui quid nobis, tuaq; saluti maxime
Expediat, exploratum est: nec quenquam solet
Affligere temere: non enim nostræ studet
Perniciei, aut exitio, sed saluti potiùs: &
Septen. *Licet ea quæ nobis in hac vita obtingunt, dura asperaque*
Frequenter videantur, minimè tamen incusandus est Deus:
Vtpote qui norit optimè, quid hominibus potissimum
Conducat. Atque ideò quemadmodum probus
Medicus, non dulcia semper animo ægroto, at amara sæpius

Miscet

Miſcet pharmaca. Sar. Equidē nil refragor pater:
Scio Deo ſic viſum eſſe: at quæ tot ſimul
Suffecerit ærumnis, & contumelijs?
Vicumque crebræ tolerandum eſſet orbitatis tædium,
Triſtiſque peremptorum iactura coniugum,
Si non meos ſponſos, malis ipſa occidiſſe dicerer
Artibus. Eheu quæ non paſſim convicia
Et ſcommata in me conijciunt homines vaniſſimi? quibus
Non traducunt dicterijs? Quin nomen commutans mihi,
Pro Sara appellantes Zaram: videlicet parricidij
Facinus exprobrantes. hoc eſt quod mentis ægritudinem
Exaſperat, nec ſortis me ſinit oblivi ſcier mea.
Rag. Durum quidem animemi fateor, ſed levius fit patientia,
Quicquid nefas eſt corrigere. Nec nobis in manu eſt Sept.
Quid dicant homines, ſed ne id iure obiecerint
Summa adhibenda eſt cautio. Quapropter oro patienter feras:
Non fruſtra culpes, quòd nequit mutarier:
Latura patientia aliquando abunde magnum præmium.
Sar. Age pater, dabimus operam: at numquid aliud eſt quod me velis?
Rag. Sequere me intrò: iamdudum enim te mater expectat domi.

Actus II. Scena III.

TOBAEVS, ANNA.

Eiusdem generis versus.

DEũ immortalẽ, quidnam hoc obsecro mali est?
Quæhæc est calamitas? oculi prospiciũt nihil,
Visus plane periit, quò me vertam miser?
O dolor, ecquis me viuet infelicior?

Scaz. *Perii, pessime hodie hic dies mihi illuxit.*
An. Quis hîc vociferatur pro foribus? mi vir, hic
Quid insolens sibi vult quæstus? quid deest
Tibi? satin' sanus? heu mihi, quisnam tuum
Fimo fœdauit vultum? quid conniuent oculi? Tobæ.
Ah, occidi
Miser, lumen quo nihil est homini charius,
Mihi infelici penitus ereptum est. An. Quid ais? hẽ,
Numnam perimus? quid terram prospectas? erigito caput (det?
Obsecro, quid obuertis mihi occipitiũ, an te tui pu-
Tob. Quid faciam infelix? vix sum apud me, ita hæc mihi (Deum
Mentem penitus eripuit inexpectata calamitas. An.
Immortalem, quid hoc monstri est? homo plane excæcatus est.
Sed vnde quæso mi vir hoc tibi profectum est infortunium?
To. Aliquantulum permitte ad me vt redeã, audies
Rem omnem. An. O miseriam! Tob. Totam hanc noctem propemodum
Duxi insomnem, dum consanguinei nostri corpus sepelio,

Post

Post multam tandem noctem ad somnum me compono, cumque iam
Paucas quievissē horas, expergiscor denuo: ac statī
Apertis illabitur oculis avicularum, qua forte clam
Me, parieti cervicali meo contiguo adhærebant,
Stercus calidum. hîc ego simul & inopinato casu, & Scaz.
Dolore exanimatus, è lecto provolo, meos (gravi
Identidem oculos suffricans: at quo magis
Illapsum eluere fimum enitor, hoc video minus.
Quid hoc, an non prodigii simile? An. Me miserā! occidi.
An quicquam menticbar tunc, cum quiddam nobis tristius
Impendere augurarer? ô miserum vespillonē! vide
Quæso quā magnificū tibi pro tot tantisq; officiis tuis
Referatur præmium! nunc animadvertis arbitror Sept.
Deo displicuisse quod abs te actū est hactenus. Tob.
Mitte obsecro
Convitiarier, satis me cruciat infortunium
Meum, etiamsi tu exprobrando non refrices. An. I nunc, & Deo
Tuum hoc beneficium iacta gratissimum
Fuisse. Videⁿ quàm ridicula tibi persuaseris miser?
Piscator posthac ictus sapies. Tob. Vah, nihil
Vnquam cuiquam tam accidit infeliciter, Scaz.
Vt desint, qui malum suis exasperent conviciis. Troch.
Verum id demum dolet impotentius, si quem
Æquum est consolari, is ægritudinem conduplicet.
An. O ingentem confidentiam! num cogitat
Quid dicat? num facti piget? Quod si meis

Aliquando consilijs mos esset gestus, ah,
Facile hoc declinassemus infortunium.
Nunc protuo peccato ego supplicium quoque
Troch. *Suffero, cui omnia mala tecum toleranda sunt.*
Tob. Parum est, vt audio, esse infelicem, nisi
Culpa insuper infortunũ istud cõmeruisse existimer.
Sept. *Quasi quotidiana non abundè doceat experientia,*
Non illos à Deo præreliquis diligi, quibus
Hic omnia cedunt ex animi sententia:
Sept. *Sed eos potiùs quos ipse temporarijs malis*
Doloribusq; emendatos, se dignos efficit.
Ad immortalitatẽ nõ nisi per ærumnas patet aditus.
Scaz. *An. Enim verò probè facis, qui te paras ipse*
Sept. *Consolari: nam omnes noti, atque amici deserunt*
Te: nec cuiquam iam Tobæi in mentem venit.
Perge tua profundere in homines ingratissimos:
Cùm alijs prosis, ipse tibi paupertatem accersere: nũc vide
Quo pacto huc advolẽt, tuis vicissim calamitatibus
Auxiliaturi: audin'? pultãdo nostras effringũt fores.
Quod si nunc suppetat, istis quod quondam insumptum est palponibus,
Minùs deploranda esset hæc tua cæcitas.
Iam nihil opis reliquum est: cum oculis & rem simul
Amisti. Cuius nũc auxilium imploraturus es miser?
Planè ad restim tibi iãres redijt: aut ieiunãdũ erit
Posthac fortiter, aut mendicandum: vtrum mavis eligе. Toba. Tace
Temeraria, nil tua me movet procacitas. [fuit.
Idem animus in paupertate erit, olim qui in divitijs

Deus

Deus etiamnum vivit, cuius in me munificentiam
Nondum sensi claudier: huic fido, tu modò
Desine tua hac uti linguæ petulantia.
An. Hem, desino, tu vide quo pacto effugias inediam, tibi
Quam iam imminere denuncio: ego mihi facile prospexero.

Actus II. Scena IIII.

ANNA. TOBIAS.

Senarij & septenarii Iambici.

EHEV, omnibus modis misera sum, nec quid agam scio:
Nam eò nobis iam res rediit, vt si sua
Consilia conferant omnes, atque huic malo Senar.
Salutem quærant, auxilii nihil adferant.
Tot res nos circumvallant, vndè emergi non potest:
Fames, egestas, contemptus, solitudo, infamia.
Ah, quàm ego nunc tota displiceo mihi, quàm pudet!
Sed filius exit, tristis est. Idem hoc rescivit malum.
Tob. Ita me deus amet, vt nunc patris me miseret
Tantum subitò ad ipsum devenisse infortunium. (mei,
An. Ehodem fili, huc ad me concede. Tob. hem mater, hiccine
Astabas? non prævideram te. An. Quod patri
Eventurum frequenter prædixi, vt sibi
Magnum aliquod adfert malum, id nunc accidit.
Va misera mihi. Tob Ne crucia te obsecro mea
Mater, neve ist huc quicquid est incommodi,
Tam iniquo patiare animo: neque præter quam quæ
ipsa miseria

Habet

Habet moleſtius, addas: & illas quas habet
Moderate, & vt reliquis tuis factis dignũ eſt, feras.
An. Quid conſolare me fili? an quæquam vſquam
gentium
Mulier æquè miſera eſt? Tob. Bono animo eſto, mi-
Non eſt, niſi quam ſua culpa miſeram facit. (ſera
An. Ehen, nulli ego plura acerba eſſe arbitror
Troch. *Ex coniugio fœminæ vnquam oblata quàm mihi.*
Tob. Mater, lachrymas mitte, & quoniam id fieri
quod vis non poteſt,
Velis id quod poſſit. An. Non poſſum adepol. Tob.
Ah, potes:
In Deo omnis ſpes ſit nobis. An. Rectè tu quidem,
Si modò qui nos reſpiciat, quiſquã Deus eſt vſpiã.
Tob. Ah, non te cohibes mater? tene iſtud loqui
Nonne graue crimen, atque ſumma impietas eſt?
An. Niſi
Deo inuiſi eſſemus, nõ nos ad hunc afflictaret modũ.
Octo. *Tob. Atqui hinc ego nos illi curæ eſſe auguror.*
An. Eandem quoque tuus pater mihi ſæpè cantiun-
culam
Occinit: at pol quidem non adeò ſtulta ſum,
Vt facilè patiar id mihi perſuaderier.
Tob. tamen hoc mater verũ eſt, & ipſa re experiêre
propediem.
Octo. *An. Ridiculum. Quid mihi nunc adfers, cur expe-*
ctem, aut ſperem hoc malum
Aliquando in melius poſſe commutarier?
Tob. Non id quidem certum nobis polliceri audeã:
Verùm ſpes eſt. An. Credo, nos eſurituros ſatis.

Neque

Neque egonunc tam mea causa discrucior, quàm Acto.
tua: tibi
Timeo fili, tui me miseret, tu me solicitam facis.
Nam tu nisesses, certè ego mihi viderem, ac protinus
Hinc me conuicerem in pedes. Tob. Hem, quid ais?
deseras?
An. Quid ni? Tob. Neq; facies mater, neq; te satis pie
Posse arbitror. An. An hoc illo indignum fuerit, qui Acto.
si quid bene
Praecipias, non obtemperat? qui me, atque familiam
Totam dedecorat nobisque omnibus luctum parat?
Tob. Istud pol illius culpa non accidit. Parum
Successit quod egit hactenus, atqui fecit sedulò. Trocn.
An. Ad hoc malum accedit etiam, quod re crebris
Conuiviis, largitionibusque perdita,
Vix quicquam quo viuamus, nobis sit reliquũ. Tob.
Deus
Nõ deseret suos, cõfide mater. An. Isthaec verba sũt. Acto.
Tob. Bene ominare, atq; bono animo fac vt sis obsecro.
Sed quid quod te rogem mater? An. Quid? Tob. Nũquid est
Quod hîc tibi mea opera opus sit amplius? An. Nihil.
Tob. Intrò igitur eamus. An. Vt lubet: hâc me con-
sequere. Tob. Sequor.

Actus II. Scena V.

TOBAEVS.
Septenarii.

SVMME Deus, vt tua ope declinaui pericula
Frequenter maxima, euasiq; persequentium
Dolos,

Dolos, ita nunc tuo pater permissu, denuo
In triste hoc cæcitatis illapsus sum incommodum.
Absit tamen vt te incusem, vel tuis obmurmurem
Rationibus, cùm nihil in rerum natura æquius,
Aut iustius te existat: cumq; tua mortalibus
Plane inscrutabilia sint consilia. Nec diffiteor
Peiora me commeruisse: ast & hîc tuam Deus
Facilitatem & clementiam agnosco. Heu, quoties
tum ego,
Tum maiores mei præcepta tua negleximus!
Quotidie tuis aduersantes admonitionibus,
Diuinas post tergum leges reiecimus! adeo vt
Nos cæterarum nationum contumelijs,
Dicterijs, probris, ac fabulis subiecceris.
Quòd si tuum tu persecutus ius, pœnam vitiis
Troch. *Nostris dignam inflixisses, iampridem cuncti simul*
Cum impio scelerata Sodoma populo in Tartarum
Essemus præcipitati. Quare insigniter improbus
Sim, si, meritus longè peiora, tam levem Patris
Correctionem infracto animo recusem perpeti.
Tibi me totum dedo Deus optime, tuaque me
Tutelæ committo: tu quicquid expedire mea
Saluti cognoueris, imponito: vt potero feram.
Hoc tantùm vnum, vt verum fateor, animum haud
mediocriter
Angit, quod hanc oculorum iacturam mihi mea
Dicatur conciliasse superstitio: quod ab omnibus,
Non iam dico malevolis, sed ab amicissimis quoque,
Imò ab ipsa vxore, salibus ac ludibriis miser
Incessor insuper. Vbi nunc est, inquiunt, Deus

Tuus,

Tuus, cuius favorem ac benevolentiã tam ridiculo Octo.
Gratificandi genere conatus es blandirier?
Vide miser quam præclarum atque magnificum tuis
Periculosis ac clandestinis laboribus
Sis consecutus præmium, quòd si obsequi
Nobis aliquando voluisses, facillimè
Calamitosum istud evitasses infortunium. Senar 2.
Nunc pervicaciæ tuæ pœnas das, & sapis
Accepto vulnere seriùs infelix. Huiusmodi
Quis obsecro non moueatur conviciis Deus?
Quis tam manifestam non execretur blasphemiam?
Haccine mihi audienda erunt posthac sapiùs? vtinã
Ita divinæ tuæ voluntati visum sit, vt
Ex his quamprimùm me subducas contumelijs:
Iampridem enim vitæ satietas me cœpit meæ.

Actus II. Scena VI.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL.
Senarij & septenarij Iambici.

AVdire mihi visus sum vocem patris: atque
eccum. mi pater
Salve. Toba. Salve fili. advenis Dimet.
Opportunè: iam enim te iussissem accersi. Tobi. Bene
Igitur habet, quòd non vocatus vltrò accesserim.
Sed quidnam est quod me velis pater? lubens
Quicquid præceperis exequar. Toba. Nihil nisi
Vt mihi paulisper aurem accommodes, modò
Tibi quod ex vsu sit futurum instillavero.
Tobi. Pater hîc sum, vbi voles. Toba. Attentiùs igi-
tur

Ausculta

Auſculta, & quicquid dicturus ſum, fac tuo
Penitus infigas pectori, ne vnquam excidat.
Mi fili, quæ mea ſit ætas vides: mors aut iam aderit,
Octo. *Aut certe longiùs abeſſe haud poterit. Quapropter*
cum Deus
Me ex hoc moleſto ſuſtulerit corporis ergaſtulo,
Vide vt paterna erga te munificentiæ memor,
Corpus meum honorificè ſepelias: & matri tuæ
Reuerenter te per omnia obſequentem præbeas,
Eamque cane à te ſegreges, aut deſeras
Dum vivet vnquam: ſed ſenectutem illius
Tua fouebis, ſuſtentabiſque adoleſcentia.
Præterea nate mi annitere pro viribus,
Ne quando dicto vel facto offendas Deum:
Sed vitam dege nulli vitio obnoxiam.
Sic omnia tibi cedent ex animi ſententia.
Quod autem ſuppeditatur à Deo, cane
Inutiliter profundas, aut attentius
Domi accurroules: verùm quod ſupereſt, liberaliter
Tenuioris fortunæ amiculis imperties.
Nam quicquid horum datur egeſtati, in Deum
Ipſum erogatur. Hæc in pauperes benignitas
Hominem ab interitu vindicat, & ſuperſtitem
A morte, immortalemque penitus efficit.
Porrò quod ad connubium attinet, eliges
Tibi vxorem de genere tuo, ac proſapia
Iſraelitica: non exteram, vel à domo
Noſtra alienam: nam nos, vti noſti probe,
Vatum ſumus progenies. Memoria repete
Pili, quomodo maiores noſtri repudiauerint

Extra-

Extraneorum affinitatem, vxoribus Scaz.
De gente sua domum ductis. & hinc est, quod Octo.
In propagandis liberis fuêre felicissimi.
Quos si morum probitate, & vitæ sanctimonia
Tibi imitandos proposueris, eadem, mihi crede, Scaz.
Prosperitate vîeris, sobolemq; te, & maioribus
Tuis dignam suppeditabit Dei benignitas.
Ex aliis facito periculum, tibi quod ex vsu siet. Octo.
Quod tibi fieri non vis, ne feceris alteri.
Nam nihil impunitum relinquetur: licet
Error videatur leuis & venialis, sua
Tamen fili aliquando pœna expiabitur.
Et eo genere prognatus es, vt oporteat
Te ab omni vitiorum labe alieniſſimum
Esse. Omnibus amicum, facilē comemq; fac te præ- Octo.
Nullius aduersans ingenio, cedens cuilibet. [beas:
Sic tibi sine inuidia laudem, & amicos facilè
Conciliabis quamplurimos. Ebrietatem haud secus
Ac pestem de vita teterrimam: nec luxui
Indulgebis: sed grata tibi sit parsimonia,
Quæ non abs re magnum vectigal dicitur.
Cuilibet salubria admonenti, protinus
Pareto reuerenter, ac age gratias. Deum
In primis obsecra, vt omnia tua cōsilia, atq; conatus
Sua secundare tibi dignetur clementia.
Horum fili quoad vixeris fac memineris:
Tobi. Dabitur opera pater mi. Toba. Sed audi quid
prætereate velim.
Tobi. Perge pater, auscultо. Toba. Iam annus agitur
vicesimus

Quod

Quod in Ragensi provincia apud Gabelem mihi
Cognatione proximum, argenti decem
Talenta deposuerim. Nunc quandoquidem eò
Nobis res rediit, vt pecunia sit opus,
Vti istuc proficiscaris, atque argentum illud ab eo
Velim repoſcas, ſuo ipſi reddito chirographo.
Tobi. Lubens itineri accingar pater: at neſcio
Qua iſtud ratione efficiam: nam neque illum, quem
vocas
Gabelem, novi, neque viam qua in Mediam
Itur. Tobæ. Quære viæ fidum alicunde tibi comitem
Totiuſq; itineris peritum: atque ad me deducito.
Numerabimus prętium quantum popoſcerit.
Porrò ad Gabelem vbi perveneris, dic modò
Tobæi filium eſſe te, marſupio
Hoc, ſyngraphàque illi oblata, pecunia,
Sat ſcio, numerabitur continuò: nam vir eſt
Probus admodum, ac fide plenus: cùm videris,
Dices hominem quantivis pretij. Tobi. Age pater, a
Forum hinc. ſed quem video huc adventare adoleſ
centulum,
Aditer accinctum? Tobæ. Quò tendat roga. Tobi
Vbi propiùs acceſſerit.
Raph. Dei ſupremi nuncius ego ſum Raphael,
(Ne quis per ignorantiā me eſſe hominem exiſtimet
Ex alto miſſus æthere, ad hunc virum pium
Tobæum, quem cum filio ſtantem hîc ante oſtium
Videtis. Quæ vero illi per me præſtabit Deus,
Multis verbis hîc commemorare, neque locus, neq
Tempus patitur: palam pòſt fient omnia. Fallam eo

A

Ad tempus, & pro Raphaële, Azaria
Mihi nomen esse dixero. Dimet.

Actus II. Scena VII.

TOBIAS, TOBAEVS, RAPHAEL: Zkazontes.

SAlve hospes honorande. Toba. Quid, adestne mi fili?
Tobi. Adest. Toba. Salve adolescens amande. Rap. Devine
Vir, salve plurimum. Toba. Frustra mihi salutem
Precaris ô bone, cùm omnia mihi succedant
Parum feliciter: quem si salus salvum
Vellet, numquam oculis orbasset senem. Raph. Fac sis
Animo bono, brevi tempus aderit, lumen
Tuis oculis quo restituet Deus. Toba. Faxit
Ita pater cœlestis: Sed quò tibi iter est nunc?
Ra. In Mediam rectà. Toba. Eho, in Mediam? Rap. Isthuc me
Vocant negotiola quadam. Toba. Iocone istud
An serio inquis mi hospes? Ra. Quid mihi lucri
Sit, si mentiar? id quod res est loquor. Sed quid
Hæc nova sibi vult commutatio frontis?
Quid applausistis? quidve estis alacres? To. Nũquã
Ego vidi commodiorem hominis adventum.
Toba. Filius hic meus eódem iter parat. Quid si
Hunc imperitiorem viæ tibi asciscas
Comitem: ubi redieris quicquid pretij à me
Optaris, id optatum feres. Ra. Nihil vile
Moror lucellum: de mercede agemus tunc,

Cùm filium rediſſe videris ſalvum.
Tobæ. Iſtud quidem fiet numquam. Ra. Cave quic-
Diffidas. Pulchrè omnes calleo vias, haſq; (*quam*
Regiones peragravi frequentius: nulli
Eum commiſeris tutiùs. Tobæ. Amabò hoſpes
Cuias es? aut quibus parentibus quæſo
Progniatus? Ra. Quorſum id percõtare? nil refert
Ad id quod agimus nunc. Tobæ. Cupio tuum ſcire
Nomen, terramq; natalem, parenteſq;
Tuos, priuſquam commutam tibi gnatum,
Cuius ſalus mihi mea ipſius vita
Potior eſt. Ra. Age, dicam, cùm te id velle video.
noſtin'
Hananaëlem, ſenem illum dico, de ſtirpe
Solomi tibi maioris? Tobæ. Quidni? meum tanquam
Hunc filium: quandoquidem mihi cum eo magna
Iam inde vſque à puericia fuit ſemper
Familiaritas. Ra. Illius ſum filius Azarias.
Tobæ. Hem quid ais? igitur ſanguine mihi coniun-
ctus
Es. Ra. Eſt vt dicis. Tobæ. Sed ne id mihi, precor,
frater
Succenſeas, quod curioſius ſtirpem
Tuam expiſcari non erubuerim. Scis quàm
Non ſit tutum cuiquam hoc rerum ſtatu quicquam
Committere ignoto: & curæ eſt mihi gnatus.
Ra. Patris probi fungeris officio. Tobæ Ego drachmã
In ſingulos tibi pendam dies. Ra. Mitte
In quã pretium. Tobæ. Quin beneficium hoc tibi faxo
Vt dicas pulchrè ſœneratum, vbi natum

Redux-

Reduxeris incolumem. Scio te mea nunquam
Ante hac vsum necessitudine, memorem Rect.
Medices, ac gratum. Ra. Facilè de eo inter nos
Conuenerit, vbi fuerimus reuersi. Nunc
Vt se gnatus paret tantùm iube. Toba. Hem fili,
I intro, ac protinus ad iter para te: ne
Quid huius commodum tua remoretur cunctatio.
Tobi. Fiet.

Actus II. Scena VIII.

TOBAEVS, RAPHAEL, TOBIAS.
Trochaici catalectici, senarij & septenarij.

QVam sæpe accidunt, mi adolescens, quæ non au-
deas
Sperare! oh, vix verbis possum consequi,
Quantum hic inopinatus aduentus tuus mihi
Gaudij attulerit! Ra. Credo. sed istud quicquid
commodi est,
Mi senex, vni Deo acceptum referri convenit.
Toba. Nunc demùm mihi lubet vivere, post quã mea
Ex progenie, talem te cognovero
Prognatum. Ra. Pace eo semper sis animo, & omnia
Quæcumque optaris, tibi optata adferet Deus.
Tobi. Hem, adsum pater, haud male, vt opinor, ad
viam
Instructus. Toba. Bene factum fili. Tobi. Iamdu-
dum, mea
Matri, dum viaticum numerat, vale (vi
Dixi. Toba. Faxit Deus optimus, vt incolumes bre-
Redeatis vterq;. Tobi. Vale mi pater. Toba. Fili bene

Vale, adoleſcens, tibi committo filium meum.
Tu fac eius curam agas. Ra. Quietus eſto, ego
Huc illum tibi propediem ſalvum reduxero.
Toba. Vtinam. Ra. Fiet, tu modo fac vtramque in
aurem dormias.
Toba. Quam id mihi difficile erit abſente filio!
Hem puer, concede huc, intrò reducito.

Actus III. Scena I.

TOBIAS, RAPHAEL.
Eiuſdem rationis verſus.

APpetit veſpera frater, laſſumq; longa me
Reddidit profectio. Ra. Ad Tigrim devenimus,
Commorandi hîc commodus dabitur locus.
Tob. Tu me deduc ignotum. Rap. Hoſpitem probum
dabo, ad
Proximas has ades, ſi videbitur
Diuortemur, quarum hoſpitio ſemper feliciter
Vſus ſum. Tobi. Vbi voles, nihil in me erit mora.
Sed prius ad flumen concedamus rogo, vt pedes
Sudore, ac pulvere turpatos abluam. Rap.
Octo. *Vt lubet, ſequar quotunq; vocaveris. Tobi Amnis*
Non faſtidiendum præbebit refrigerium mihi. (hic

Actus III. Scena II.

ANNA.
Octonarii Iambici.

NVmquam mihi ſenectus viſa eſt onus aqua
miſerum ac modo:
Poſtquam ad ætatis invaleſcentis non pauca incom-
moda

moda,
Multo præterea aſperiores ſuper ſalute filij
Accedunt ſolicitudines. Nunc demum ſentio miſera
Quantus ſit erga liberos parentum amor: vix vn-
quam animus
Quieſcere ſuſtinet: adeò mihi videtur durum ac
grave,
Dulci ipſius præſentia frui non poſſe. Imò haud pa-
rum
Anxia ſum, ne alicubi algeat circumuentus. Mul-
ta ſimul
Concurrunt ſuſpiciones, quæ meum animum diver-
ſum trahunt:
Viæ crepidines periculoſæ, adoleſcentis parum
Circumſpecti imperitia: tùm hoſpes, cuius fidei cre-
ditus eſt
Ignotus. Sed quid ego nunc dicam de marito, qui
Iſthuc eum pene invitum protruſit? Ah, tantámne
rem
Tam negligenter agere? Saltem ſpectatæ fidei viro
Commiſiſſet, cum ipſi ſalute filij pecunia
Prior eſſet. O inſaturabilem habendi ſitim! Senar.
Quaſi non multo ſatius fuiſſet, paululum
Perdere pecuniæ, quam filium, vnicam
Noſtræ ſenectutis requiem, vitæ ſubire periculum.
Cui ſi quid, quod Deùs prohibeat, aduerſi in via ac-
cidat,
Actum eſt, mori malim, quàm tantam miſeriam Sept. 2.
pati:
Adeò nihil ſine eo mihi in hac vita aut amabile,

Aut dulce, aut jucundum videtur. Hei mihi, nullam arbitror

Senar. *Mulierem me infeliciorem vivere.*

Actus III. Scena III.

TOBIAS.

Trimetri partim recti, partim Zkazontes.

QVid quisque vitet, numquam homini satis cautum est.
Me miserum, totus horreo, postquam mihi
Triste illud succurrit periculum. Deum
Immortalem, planè perieram, ni Azarias
Meus mihi succurrisset. Modò in Tigri
Dum me lavo, piscis quidam immanis, ex imo
Prosiliens gurgite, me omnis infortunij,
Malique securum, inopinatò hiantibus
Invadit faucibus. Hîc ego formidine
Exanimatus, truculentam belluam branchis
Corripio, Azariæ inclamans opem: cuius
Auxilio superior evadens prostratum humi
Conficio, confectumq́, exentero quantum
Possum, cor & fel palpitanti detrahens:
Quæ vsum suum in medicina, vt is asserebat, sunt
Habitura, atq́, hac de re in itinere plura mihi mox
Se narraturum promisit. Sed eccum, ipsus
Foras egreditur. ———

Actus III. Scena IIII.

RAPHAEL, TOBIAS.

Trimetri.

——*Hem Tobia, rursus ad iter*

Paremus

Paremus nos, rectaq; pergamus Regem,
Nusquam cunctantes. Tob. Adsum domine, consequor
Quocunque vocaveris. Sed hoc mihi expedi
Amabò, quodnam tandem facies pharmacum
Ex hoc exacto piscis corde, ac felle? vix
Credas, quantopere id narrari mihi cupiam.
Ra. Nil te celabo mi frater: namque hinc tibi
Non vulgare ariolor oriturum gaudium.
Tob Vtinam augur sis verus. Ra. Cor præsentaneum
Habet remedium ad exigendos impios
E corporibus mortalium Cacodæmonas.
Fel autem medicatur oculis albugine
Obductis. Tob. Hem, quid ais? in patre periculum
Faciam, domum reversus. Ra. Admiraberis,
Vbi videris rem. Verùm jam pervenimus
Ecbatana neque procul ab ædibus tui
Cognati Raguëlis absumus: igitur
Huc rectâ concedamus. Tob. Placet. Ra. Accõmoda
Aurem, tèque attentum præbe, quod audies
Iam, ex vsu tibi futurum est maximè. Tob. Arrexi Scaz.
Vtramque, tu, vbi voles, exordire. Ra. Hic tuus
Consanguineus Raguel vnicam habet filiam,
Nomine Saram, egregia forma juvenculam,
Bonam, bonis prognatam, & dotatam probè.
Tob. Parentum virtus, castitasq; maxima
Puellæ dos est. Ra. Moribus insuper adeo
Modestis ac venustis, vt nihil suprà.
Tob Audio. Ra. Sedulo agam cùm eo, vt in matrimonium

Hanc tibi det: tu te idem velle fac intelligat.
Non denegabit, sat scio: nec si velit
Troch. *Maxime, jure poterit: nam præter jus tuum*
Nil postulas: tibi enim debetur: utpote
Qui ei cognatione, ac genere proximus
Es. Nec eam contra præceptum Mosaicum
Alienigenæ nuptum locabit conjugi,
Nisi crimen capitale velit incurrere.
Tob. Nil malim frater, quàm hãc uxorem duceres:
Troch. *Sed est scrupulus, qui animum male habet meum.*
Ra. Facessãt scrupuli, quid timeas scio. Tob. Ferunt
Illam jam olim septem viris nupsisse, qui
Ab Asmodæo principe Cacodæmonum
Priusquam in complexum venissent, protinus
Sept. *Crudeliter omnes sunt interfecti. periculum*
Ex alijs faciam, mihi quod ex usu siet.
Sept. *Ra. Nihil est Tobia quod vereare, omnẽ tibi metum*
Ademero, meis tantum fac pareas
Præceptis. Audi in quos jus habeat dæmonis
Immanitas. Quicunque matrimonium
Brutorum animantium ritu, libidinis
Non prolis procreandæ gratia, ambiunt,
Divini numinis immemores, hos impetit
Immundus ille spiritus. Tu modo Deum
Octa. *Veritus, non tibi, sed soboli complexum quære, & patris tui*
In memoriam revoca præceptum, qui tibi
Interminatus est, ne conjugem à tua
Stirpe alienam unquam duceres. Hac si tuo
Infixeris animo, nihil est quod dæmonis

Exhor-

xhorresc as insultum: continuo fugam
abit, vbi te his armis instructum senserit.
Quare cubiculum ingressus (nam certo scio
Hodie te illam vxorem ducturum) tres dies
Ab vsu connubiali fac vt temperes,
Orationibus interea cum ea vacans.
Secunda nocte in sanctorum patrum statim
Admittêris consortium. Nox tertia
Propagandæ demum soboli dicabitur.
Hanc vbi vos liberorum procreatio, aut
Humanæ carnis illexerit infirmitas,
Oratum primum relinquito te, Deumq; humi
Prolapsi supplices adorate, vt sua
Vos dignetur clementia, impiumq; procul
Fugat cacodæmonem. Simulq; sumito
Cor piscis, & hinc sub eius vestes suffitum facito: Octo.
Quem vbi
Fœtidorem olfecerit satan, perterritus
Cubiculo cedet, fugiet que puellam illico.
Nec relictam repetet vnquam. Tobi. Deus bone,
Animus tremore simul ac gaudio mihi
Exhorresc it, dum tam prodigiosa audio
Te narrantem. Faxit Deus vt experiar propediem, Sept.
Hæc nunc vere à te dicier. At quis ille senex quem Octo.
Conspicor
Ex ædibus istis prodeuntem, promissa barba, ac senio
Venerabilem. Ra. Eho, hic ipsus est Raguel, patris
Mei cognatus. Tobi. Quid audio? feliciter
Mane succedunt omnia, cum ille qui alioqui
Esset quarendus, vltro nobis venit obviam.

Actus

Actus III. Scena V.

RAGVEL. EDNA.

Septenarij & octonarij Iambici.

QVotidianæ querelæ, & lamentationes filiæ,
Perpetuaq; orbitatis deploratio, me eò
Redigit infelicem, vt quid agam, aut vbi sim nesciã.
Numquam tam manè cubiculũ eius ingredior, neq;
Tam vesperi revertor vnquam, quin conspicer eam
Singultientem, ac calamitatem deflentem suam.
Si quando lachrymantem consolari, & animi agri-
tudinem
Oratione pares lenire, nihilo plus agas,
Quàm si aduersus stimulũ calces, aut laterẽ laves.
Nec vnquã tam blandè dicere possum, se vt respiciat
Pectusque inutili mœrore excarnificare desinat.
Altiùs animo inhæret dolor, quàm vt evelli queat.
Me miserum! adeon' rem redisse, vt vnde alij non
mediocrem
Voluptatem percipiunt, hinc mihi gravis exundet
dolor?
Iam olim cùm mihi coniux peperisset filiolam, Deũ
Immortalem, quantopere mihi plaudebam, atque a-
deò gaudium ex
Ea mihi pollicebar perpetuum, ac bene stabile!
Quæ simul ac grandiuscula esset facta, ita vt illius
Ingenium iam nosci posset, tum omnes omnia bona
dicere &
Cat. *Laudare fortunas meas quignatam haberem*
Ingenio tali præditam. Verùm ex ea miser
Quem nunc capio dolorem? facilè hîc plus mali est,

Quàm

quàm illic boni.
cælibatum quo vis potiorem connubio!
ed video vxorem: quid dictura sit nescio. Edn.
Marite mi,
pportunè pol te hîc stantem reperio. Mitio
Noster vicinus summo te rogat opere,
t continuò ad se venias: nam sibi tua ait
aulisper esse opus præsentia. Rag. Iam iam
dero. Sed quosnam huc adolescentes adventare Scaz.
conspicor? (*mane.*
d nos, nisi quid me fallant oculi, iter instituunt:

Actus III. Scena VI.

RAPHAEL, TOBIAS, RAGVEL, EDNA.
Eiusdem generis versus.

EGo de hac re hunc adoriar, tu orationi vti sub-
servias
ide. Tob. Laudabis. Ra. Age. Tob. Si impetras,
quid aliud Sen.
Malim, quam hodie has fieri nuptias? Ra. Non est
dubium id quidem:
Nam pulchre hominis sensum calleo. quin commo-
dè quoque
Eius adest vxor. Salve vir honoratissime. To. Precor
Tibi salutem matrona optima. Rag. Idē cū fœnore
Vobis reprecamur adolescentes humanissimi.
Quàm belle hic iuvenis Tobæum fratrē nostrū refert
Toto corporis habitu: eūdē esse putes, ætas si cōgruat.
Ed. Per omnia, ita me Deus amet, ei simillimus est. Sen.
Ra. Cuiates estis fratres, aut quibus nati parētibus?
Tob. Ex captivis Ninivæ agentibus, & familia Sen.

Nep-

Nepthalienſi. Rag Nullane vobis eſt familiaritas
Cum Tobæo fratre meo? aut noſtiſne ſenem quempiã
Eo appellatum nomine? Ra. Novimus probè. Rag.
Quid audio? (ſer.
Valetne? To. Valet quidẽ, ſed oculis orbatus eſt mi.
Ed. O Miſeriam! Rag. Eheu, dignus pol eſt fortuna
meliore. næ
Iſtiuſmodi hominum jam nobis ingens penuria eſt.
Vir eſt antiqua virtute, ac fide. Ed. Oh, nunquã mihi
Quoad vixero, eius ex animo elabetur memoria.
R. Tobæus is, quẽ vos fratrẽ appellatis, huius eſt pater
Ed. Quid ais? Rag. Nil me fefellerunt oculi, dum
illum per omnia
Tobæo ſimilem prædicarem. bone Deus, præ gaudio
Vix ſum apud me. Teneone te cognate mi? oh, la-
chrymas mihi
Ex oculis excutit inopinata hæc felicitas!
Ed. O fauſtum ac felicem hunc diem! Rag. Quis
non miretur hoc
Tantum, ac tam inſperatum bonum? Deum tibi mi
fili precor
Secundum, ac propitium: quando quidem ex integra
vita viro
Prognatus es. Hẽ uxor, quãprimũ intro te cõfer, &
Mactato ariete bene ſaginato, convivium appara.
Mox ſimul omnes ſequemur, ac hilarem ſumemus
hunc diem.
Quid aliud volui dicere? hẽ, Mitioni facito vt nun-
Mihi eſſe negotium, ne me expectet; ſed huc (cies
Ad nos veniat, ſi quid habet ſeria rei.

Actus

Actus III. Scena VII.

TOBIAS, RAPHAEL, RAGVEL,

Trochaici catalectici, septenarii, & octonarii.

NVnc est tempus Azaria, vt de matrimonio
Sermonẽ injcias, dũ occasio fert, ac soli sumus.
Raph. Tace, idipsum in pectore agebam dudum. Rag.
Nihil iamdiu mihi
Quod magis vellem evenire, evenit. ô Dẽus
Serua obsecro nobis hæc bona. Hem, intro, si placet,
Comessatũ cõcedamus. Rap. Paulisper mane, vt tibi
Commemorem, qua gratia huc ad te divortimus:
Nam haudquaquam de nihilo est, quod tam longũ
iter susceptmus.
Rag. Atqui id à convivio narrabitis opportuniùs.
Nunc tantum vos præbete hilares, antequam hæc
gaudium
Ægritudo aliqua cõtaminet. Raph. Voluptatẽ, mihi
Crede, geminabit, si facilem & exorabilem
Te præbueris. R. Absit nostrũ vt remorer cõmodum.
Age dũ, ausculto. Ra. Hic erat vt nuptũ sibi tuã loces
Filiam. Quid extimuisti, aut quid taces
Misenex? quod metuis, facilè propulsabitur:
Nam quid te solicitet scio. Age desine, Sen.
Tergiversarier: huic debetur iuxta Mosaicæ
Legis edictum, vtpote genere proximo, & pijs
Prognato parentibus: quapropter desponde, vt simul
Lætè omnes agitemus convivium. Rag. Non dubito Iamb.
quin Deus,
Cuius inscrutabili consilio omnia geruntur, huc
Vos, lachrymis tandem nostris commotus, miserit.

Quaprop-

Quapropter ne videar Theomachein, *lubens ti*
Tobia hanc in cõiugem tradidero: nam gener plac
Vt qui maximè: sed est quod me deterreat. Tob.
Quid precor?
Rag. Non opus est prolato. Rap. Rẽ omnẽ novimus:
Nihil erit periculi. Rag. Vt nunquam desunt invid
Qui talia libenter nunciant. Verùm id licet
Vos audivisse ex alijs credam, tamen,
Ne te Tobia circumvenisse videar,
Idem ipse proferam denno. Eam ego non ita
Iamb. 2. *Pridem diversis temporibus septem viris*
In vxorem locavi: qui prima statim
Nocte omnes, ante quam ea essent potiti, à damone
Nescio quo sunt interfecti. quamobrem, si tua
Acatal. *Tibi curæ est salus, mittes hanc rem, & affinitate*
Tibi aliam potiorẽ, ac cõmodiorẽ quærito: nam sap
Is, mea sententia, feliciter, periculo (*mori*
Qui sapit alieno. Tob. Ah, nihil omnino me cacod
Terret assultus: Deo hanc meã cõmitto vitam, ap
Hunc tutũ patet innocentiæ asylum. Quapropter sin
Te exorem, alioqui numquam hodie tam blandè di
ces mihi,
Vt cibum tecũ capiã. Rag. Ah, ne me obsecra: qua
Hoc te orando à me impetrare oporteat. Scio tibi
Vni deberi, & nulli locaverim lubentius:
Sed vereor vt in rem tuam sit. Raph. Erit, tantũ De
Fac cõfidas, despõde. Rag. Agè nil detrecto, despõde
Raph. Bene facis. Tobi. Habeo gratiã. Accersi iube
Raph. Intus id cõmodius transigetur. Rag. Vt lubet
Quis me fortunatior, si hoc coniugium feliciter

Cesseris

Cesserit? Raph. Quam mox intramus? Rag. Hem,
præcedo, vos
Me consequimini. Tob. Deus vortat bene.

Actus IIII. Scena I.

PHAEDRA, MYRRHINA.
Trochaici catalectici, senarij & septenarii.

QVid ais Myrrhina, daturne illa hodie hospiti
Isti nuptum? Myr. Ita est. Phæ. Quî scis?
Myr. Hera mihi, forte dum
Modo sit obviam, narravit. Phæ. O senem
Audacem? ô infortunatum adolescentulum!
Cui si exitium moliaris, quo nisi
Huc instiges infelicem? Myr. Forsitan
Nunc quam quondam succedet feliciùs.
Phæ. Scis quam feliciter? eodem præmio
Quo septem alij numerabitur miser.
Myr. Quî scis, nisi periculum sit factũ? Phæ. At in
Adolescente tam generoso id experirier,
An non extremæ cuiusdam insaniæ est?
Non pol se dignum facit herus, qui tam amabilem
Juvenem ineluctabili periculo objicit.
Ecce quam iniqui sunt homines præstudio, dum id
quod expetunt
Efficiant. Myr. Hem Phædra satin' sana es, quæ hero
Maledicas? vide ne linguæ incontinentia
Tibi malum aliquod pariat. Phæ. Quid agã miseræ? non queo
Quin lachrymẽ, cùm mihi tam audax facinus venit
In mentem. Quid tibi nunc eius formam prædicem?
Cum ut e ipsa eum conspexeris modò.

Myr.

Myr. Per liberalis visus est, deos precor
Vt superstes sit. Phæ. Ne comparandus hic quidem
Est ad illos, quibus ante nuptum data est.
Verum vt sit superstes, in nobis situm est
Myrrhina. Myr. Cedo, quî sic? nã illi benefaxim
Phæ. Rẽ omnẽ ipsi clam narremus: sententiã (be
Mutabit, vbi quod alijs factum est cognoverit.
Myr. Hau, hau, sanáne es mea Phædra? an hoc
Proferendum vsquam videtur? hem, vide
Quã rẽ agas. Ph. Adolescentẽ ex morte revocave
Ad vitam. Myr. Pol si sapis, quod scis, fac nescias:
Ne tibi officiosa ista tua incommodet
Curiositas. Phæ. Sane mihi cura est, quo hoc siet
Eventurum. Myr. Et mihi quidem. Verũ quid
Otiosæ diutius moramur, cum omnia
Intus perstrepant vndique tumultibus? hinc
Ocyus nos amoliamur: nolo me hîc hera
Tecum garrientem conspiciat. Phæ. I præ, sequor.

Actus IIII. Scena II.

TOBIAS, SARA.

Senarii Iambici, septenarii & octonarii.

BONO animo esto anime mi, Deus dignabit
Sua nos misericordia si nostris diffisi meritis,
Ad eius supplices confugiamus clementiam.
Sara. Ita spero. Tob. Procumbamus igitur vterq
in genua, & opem
Imploremus divinam, adversus quam nihil val
Imbellis furiosi cacodæmonis ferocia.
Humani generis conditor, ac propagator Deus,
Qui primus sacratum connubij fœdus

Inter Adamum & Evam generis nostri principes
Sanxisti, quæsumus vt hanc nostri matrimonij
Societatem, quam iuxta diuinum tuum
Decretum inter nos hodiè pepigimus, ratam
Ac felicem esse velis: impiumq́ procul hinc arceas
Hostem Asmodæum, septẽ interfectorẽ adolescentiũ:
Ne in nos sua eadem immanitate vtatur. Scis Deus,
(Nihil enim te fugit) me hanc non libidinis,
Sed sobolis propagandæ gratia duxisse coniugem:
Idque ex Mosaicæ, atq́ Israeliticæ
Legis præcepto, sanguine ac cognatione proxima
In vxorem ascita. Quare nostri precor
Misertus, ab hostili me dignare impetu tuerier:
Vt me iam meditans adoriri, vires desideret suas.
Exterritusq́ fugiat, cùm se inermem senserit.
Sar. Amen. Tob. Eamus nunc in conclave, soror dilectissima,
Vt iuxta Azariæ præceptũ ex corde piscis, hactenus
Penes me in hunc vsum conseruato, tuas
Sub vestes sessitum faciam: Atque ita Satanæ dolos
In me intentatos eludam. Sar. Vbi voles, sequor,
Deus nostris fauere dignetur conatibus.

Actus IIII. Scena III.

RAGVEL.

Trochaïci Catalectici, senarii, septenarii, & octonarii.

CVM iampridẽ mens aduersus arumnas, indies
In deterius gliscentes, occaluerit: numquã tamẽ
Æquè me afflixit solicitudo, ac modo,
Adeò, vt somnum hac nocte oculis nõ viderim meis,
Quoquo me verto, anxietas, dolor, metus

Vndique circumvallant infelicem. Quam velim
Has numquam coijsse nuptias? non quòd gener,
Aut affinitas displiceat, (numquam enim magis
Aptum, ac filiæ magis firmum invenero virum)
Sed quòd adolescentulum mihi sanguine,
Ac cognatione proximum, insuper mea ipsius
Filia haud minus charum, tam formidabili,
Tamque horrendo obiecerim periculo.
Eius me miseret, ei nunc timeo, is me nunc solicitum
habet.
Quod vtinam numquam suadere Azariæ
In mentem veniisset, neu cupidum me eò (mihi
Impulisset, quod mihi principium est mali. Ah Deũ
Iratum arbitror, qui huic auscultaverim:
Acatal. *Qui tantas suis consilijs confecit mihi*
Solicitudines: cui si constanter restitissem,
Nihil omnino nunc mihi metuendum esset mali.
Quin & ipse Tobias orare haud destitit,
Donec quod petebat impetrarat. Quid tũ? num illicò
Morem gestum oportuit? Fuisset tum quidem
Illi ægrè, si denegassem: at bidui, aut
Tridui hac tantùm fuisset solicitatio.
Post rem secum recta reputasset via.
Nunc nullus locus excusationi est relictus: omnia
Perturbavi, perdidi nepotem, fratrem filio
Vnico fraudavi. Hem canitiem! me quẽ prudentia,
Et longo rerum vsu sollertem ac vafrum
Esse conveniebat, nihilo plus sapuisse, quàm
Vix egressum ephebia, ac ætate imperitum, deniq;
In amore occupatum adolescentem? Modo

Ade-

Aderit vereor, qui ipſum ab Aſmodæo dæmone
Nunciet trucidatum: atque ideo negotium dedi
Cuidam ex famulis, vt ſepulchrum noctu clanculũ
Effodiat: quo ante exoriũ ſolis, ſi fortè [quod Deus
Auertat) perimãtur, ſepeliam: ne fabula
Fiamus vulgi, magiſq; traducamur, ac probris
Inceſſamur aſperioribus. Sed quid ſibi
Vult, quòd vxorem tam mane? quam heſterno die
Ob negotia culinaria ad multã noctem ſcio (audiã.
Vigilaſſe? Eheu, quã metuo, ne ex hac quod doleat

Actus IIII. Scena IIII.

EDNA, MYRRHINA, RAGVEL.
Eiuſdem generis.

HVc me ſequere Myrrhina, eſt quod mandem.
Myr. Hem impera,
Et puta factũ. Ed. Quãprimum viſe quomodo in filiæ
Se res habeat cubiculo: num vterque viuat. Acat.
Nam nimis ſolicita ſum miſera, ac timeo omnia.
Myr. Credo hera. Nihilne amplius eſt, per me quod
curatum velis?
Edn. Nihil, hem, matura reditum. Myr. Iam iam
adero. Edn. Ego interim
Hic tantiſper dum redis, operiar foris. [*fuit*
Nunquam ita vt nunc animus ſpe, metu atq; gaudio
Perturbatus. Rag. Hẽ vxor, quo pacto ſe res habent
Intus? num parum ex ſententia? Edn. Ah marite.
Rag. Quid taces?
Occidi miſer. Edn. Equidem ignoro mi vir: eoque
Myrrhina
Noſtra vt viſat præcepi, mihiq; rem illicò renunciet.

Illam hîc opperior dum redeat. Atque eccam. bonũ
Ædepol, nisi quid me fallit mens, apportat nuncium.
Contemplare vt gestiat. Rag. Mirum ni gaudio:
Procedamus ei obviam. Myr. Vbi ego illam inveniam cogito?
Vt metum in quo nunc misera est adimam, atque animum expleam
Gaudio. Rag. Huc huc Myrrhina. Myr. Hem mi here, commode
Pol hîc te quoque stantem invenio. nuncium
Adfero, cuius vos participes fieri maximè
Optatis scio. Rag Hem, viuitne? Myr. Viuit. Edn. Quid viuit? Myr. Valet
Inquam, ac viuit incolumis. Rag. Quid obsecro,
Num ludis tu nunc nos? Myr. Egone vos? quamobrem? Rag. Nescio,
Nisi quia quò impensius hoc esse cupio verum, eo vereor magis.
Quis nobis felicior, si quidem tu hæc vera prædicas?
Edn. Oh, vide sodes, vt nobis certa nuncies:
Ne nos in falsum, idq; breve conijcias (tiar
Gaudium. Myr. Egon' quicquam falsi dicã vt men-
Misera? verissima comperies quæ adfero. (num
Dum ingredior gynæceum, crepitum prohibeo cardi-
Foriumq; sonitum: hinc ad lectum placidè suspenso
Ire perrexi, accessi, astiti, suaviter (gradu
Invenio vtrumque cubantem. Quid hoc? Numnã vobis parum
Etiã exploratũ videtur quod narro? Rag. Hem satis
Certa omnia, mea Myrrhina, hæsitare dudum desii.

Sed

Sed quid ego tibi pro nuncio hoc donem? Myr. Nihil
Equidem: extra officiũ feci nihil. Rag. Ego te ſinam
Sine munere abire, ex orco quæ mortuum
Me reducẽ in lucem feceris? Ed. O feſtiviſſimũ d.ẽ.
Rag. Verùm Azariam eccum video ſtare ante oſtium: in ſinum
Huius hoc quod nactus ſum effundam boni.
Edn. At nos intrò rectà concedamus Myrrhina, vt
Totam familiam delibutam reddamus gaudio.
Myr. Age. Næ ego ex hoc nuntio maximũ aliquod
capiam bonum.

Actus IIII. Scena V.

RAPHAEL, RAGVEL, LYCHAS.

Senarii lãbici, admiſtis paucis ſeptenariis, & octonariis.

AD extremos vſq; Ægypti ſinus hinc impium
Ob torto collo protraxi cacodæmonem:
Atq; ibidem fruſtra conantem eluctarier,
Tam arctis colligavi compedibus, vt huc ei
Vnquam reuerti non ſit integrum. Sed Raguel
Adeſt: vox comprimenda eſt, tale ne quid audiat.
Rag. Deus ſum, ſi nulla ægritudo huic gaudio
Vnquam interceſſerit. Raph. Quis hîc ſe venditat
Beatum? Rag. Oh, Azaria, mearum omnium
Voluptatem inventor, ſcis in quibus ſim gaudijs?
Scis Tobiam vivere ſalvum? Rap. Quaſi neſciam
Aſſimulabo. Rag. Aſmodæo procul hinc in malam Scaz.
Abacto rem? Raph. Hem, bene, ita me Deus amet,
factum.
Rag. Res nulla poteſt mihi tanta intervenire jam,

Vt ægritudinem conciliet. Neſcio
Quid cõmemorẽ primum, aut quẽ laudem maximè:
Te, qui mihi dediſti conſilium vt facerẽ: an me, qui
ſum auſus id
Incipere. Raph. Neutrum ô bone: Deo vni acceptũ
id ferri convenit:
Qui veſtris commotus lachrymis, aliquando vos re-
ſpexerit.
Rag. Scio mi frater. Neque hoc eò dictum volo,
Quaſi citra illius opem quicquam noſtra valeat
Induſtria. Da veniam, homo ſum, humani nihil
A me alienum: delirat lingua gaudio.
Rap. Quin moderare affectibus: etenim vt virum
decet
Fortem, res adverſas infracto perpeti
Animo: ita nihil intolerabilius, ac Deo
Magis inviſum, quã dulci fortuna ebrium
Immoderate inſoleſcere. Qua propter dum ego
Intus quod reſtat perago, tu ſupplex Deum
Interea compreccare, vt hoc tibi gaudium
Velit eſſe perpetuum ac ſtabile. Rag. Mones probè
Proin' & hîc, & alibi tibi, ſubens obtemperavero.
Deum immortalem, quanto mihi nunc plus ſapit
Hic adoleſcens, quàm ego met mihi! quàm pruden-
ter conſulit!
Quàm comiter ſimul, ac ſalubriter increpat!
Quam perſpicit omnia! in occipitio oculos quoque
Habere hunc verè dixeris. Vah, me mea
Pudet canitiei, cùm iuvenem impuberem
Etiamnum, longe plus ſapere conſpicio, quàm

Me

Me ſenem: cuius prudentia adoleſcentium
Moderari conveniebat inſipientiam.
Sed commodè venit in mentem. Heus Lycha, ocyus
Ad Soſiam propera. Lych. Quid vis dicam? Rag.
Vt ſtatim
Sepulchrum quod modò effodi præceperam,
Iniecta terra obducat denuo, ac ſolum
Scitè exæquet, ne vllum extet veſtigiũ. Lych. Abeo.
Rag. Nunc vt dies tempus eſt, convivium
Splendido inſtructum apparatu adornari iubebo,
Ad quod amicos omnes volo vocarier, (*dium.* Troch.
Vt ſolidũ hoc, numeriſq; omnibus ſit abſolutum gau-

Actus IIII. Scena VI.

TOBIAS, RAPHAEL.
Octonarii.

ABs quivis homine, cùm opus eſt beneficium accipere gaudeas:
Verũ id demũ iuvat, ſi de quo nũquã meruiſti bene is
Facit. O Azaria mi, ô mi frater, quid ego nunc prædicem
Tuã erga me munificentiã? certe numquam tibi tua
Satis dignum virtute præmium referre queam, licèt
In perpetuum ſervitium me totum addicam tibi.
Rap. Tace
Obſecro, bene collocatum arbitror beneficium, in amicum quod
Confertur. Si qua in re præterea opera mea egeas, impera,
Ac factum arbitrare. Tob. Deus me oderit, ni te magis quàm oculos

Amo meos: si frater esses, quî magis morem geras?
Vtinã sit in quo tibi contrà gratificari queam. Sed ad
Rem. Haud te latet opinor, quo pacto me sacramento
Raguel
Obstrinxerit, dederimq; fidem, ante decimum quar-
tum diem
Me ex eius non discessurũ ædibus: iamq; parẽtes mei
Reditum nostrum solicite opperientes. Sat scio, nume-
rant dies.
Quod si ad dictum tempus nondum reversos nos cõ-
spexerint,
Sept. *Immanè quantum solicitudinis illis nostra pepererit*
Mora. Quare ne æquo cunctemur diutius, velim
Vt assumptis duobus hinc camelis, servisq; quatuor,
Ragẽ ad Gabelem cognatũ recta proficiscaris via: et
Argentum, cuius gratia iter hoc susceptum est, repe-
tas, dein
Ad nuptias meas tecum reverti dignetur, roges:
Senar. 4. *Tantis per numquam te morabitur scio,*
Quin habeas illud, quo die istuc veneris:
Si modò suo illi reddito marsupio,
Quid sit quod me hîc detineat, commemoraveris.
Septen. *Rap. Neq; hîc, neq; alibi vsquam erit in me mora:*
nullum defugias
Laborẽ, dum prosim tibi. At nihilne præterea? T. Ni-
Nisi vt nobis, si forte difficiliorem se præbeat, (hil
Blanditijs huc illum pellicias senem. Raph. Agedũ,
dabitur opera.
Tob. Faxit Deus, vt tibi eunti ac redeunti salus ip-
sa sit comes.

AC-

Actus IIII. Scena VII.

SOSIA, MYRRHINA.

Trochaici senarii, & septenarii, partim catalectici, partim acatalecti.

TOtum hunc propemodum cursando ac ambulando
Contrivi diem: perreptavi vsque omne oppidum,
Ad forum, ad macellum, & quò non? dum quae opus sunt
Ad nuptias paro: vix arbitror decem Iamb.
Famulos tot suffecturos negotijs: nec
Quicquam nunc magis metuo, quàm ne hinc denuo
aliquò miser
Extrudar. quod si sit, actum est, perij. Postulem
Nunc me defessum refocillari si liceret. At Iamb. 3.
Opportune eccam Myrrhinam duobus canibaris
Onustam, huc accedentem conspicor. Alloquar.
Hem mea Myrrhina, quid sit, quid agitur? Myr.
Rogas,
Quid fiat? tota domus perstrepit rumoribus:
Omnes nostrarum rerum satagimus: interim
Tu, quasi nihil sit quod intus agas, ante ostium
Hic otiosus restitas? Sos. Quinam malùm
Otiosius, qui me hodie sursum cursitando
Ac deorsum, adeò defatigaverim, vt
In cursu fere conciderim miser? atque illud hic
Dum tu accedis, stomachor mecum. Myr. Vin tibi
Gratum faciam Sosia? Sos. Nihil malim, si quidem
Possies. Myr. Possem maxime, si lubeat. Quid tibi
Hoc vini placet? Sos. Haud malũ hercule: quid tum
postea?

postea?
Myr. Hinc hausturn tibi plenis propino faucibus.
Sor. Oh, bearis, si hanc mihi praestes beneficientiam
Cedo
Cantharum sodes: gratum me, sat scio,
Dices, ac memorē. Myr. Quid ais? equidē iocabar
Stulte. Sos. Garris? si vivo, mox referam gratiam
Myr. Agedū inepte, resiste, quo fugis? Sed parcius
Mi Sosia, ne sentiat herus: nam scis quàm sit ad
Has res perspicax: & novi ego ingluviem tuam.
Hem, perij, dimidium exhausisti vinose: mox
Vapulabo misera. Sos. Abi stulta, nescis fallere
Homines: quod factum est dispendij, vide
Sarcias. Myr. Quo pacto? Sos. Vah, nescis? infusa
aqua.
Myr. Dixti pulchrè, si verbera mihi velim
Lucrifacere. Sed ostium concrepuit, protinus
Intrò fugiamus, ne quis fortè hîc nos opprimat
Otiose garrientes: sequere me. Sos. Sequor.

Actus IIII. Scena VIII.

GABAEL, RAPHAEL,
Trimetri Iambici.

INcredibilia sunt quæ narrasti modò,
Deum immortalem, nihil vnquam in vita mihi
Renunciatum est gratius. Sed accipe, hem,
Lectum est, conveniet numerus quantum debui.
Raph. Meritò te amo mi Gabel, & habeo gratiam.
Gab. Præsertim vt nunc sunt mores, adeo res redij
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Raph.

aph. Verum dicis. perfidiarum plena omnia.
ed quid gestis? quidve es alacris? vulgus hominũ,
i quando numerandum est pauxillulum, frontem
dversus contrahit ilico, supercilia
dducit, ambages quærit: quin aufugit
Non ratò creditorem eludens. Caterum
bi fides sit si roges, nihil pudet.
i instes, ibi tum impudentissima eorum est oratio. Sept,
Quis tu es? Quid tibi rei mecum est? adeò vt tibi
Amicum inimicum beneficio efficias tuo.
Atqui hoc genus hominum non sibi solum malè
Consulit, at reliquis etiam, qui nihil male
Inquam meruerunt, perfidia sua fidem
Planè abrogat: cum ex illorum impudentia
Horum quoq; ingenium metimur. Te simul
Ac depositi commonefacerem, tuo tibi
Oblato syngrapho, quàm nihil omnino sis
Commotus, tua fuit indicio oratio.
Adeoq; admonitus nihil offensus es, vt mihi
Nunc multò videaris quam dudum hilarior.
Gab. Ita decet ô bone. Cùm deponeretur, mihi per-
suaseram,
Ea conditione esse creditum, vt statim
Vbi ipse reposceret, esset restituendum. Et quamquã
Non admodum lauta mihi domi res est, tamem Scaz.
Vnum hoc curavi adhuc, vt mihi esset fides.
Raph Felix qui eo es animo. At insuper aliud est,
Quod multò mihi præcepit accuratius.
Gab. Quidnam obsecro? Raph. Vt ad suas illuc te
nuptias

Addu-

Adducerem. Gab. Luberet, ni sit iter longius
Esset: & ætate infirmum hoc est corpusculum.
Raph. Nil opus est viribus, vehêris commodè:
Tum fabulis itineris edulcabimus
Molestiam. Gab. Suadere nolis. Raph. Quid ni su-
deam?
Imò haud omittam, ni exorem. Gab. Age fiat. Raph.
Pol te dignum facis
Octo. *Gabel. Gab. Tantisper opperire intus, dum me paro.*
Raph. Propera.

Actus V Scena I.

RAGVEL.

Senarii, septenarii & octonarii, Iambici.

Quidnam in rebus mortalium tam succedit
feliciter,
Quod non suam habeat admistam ægritudinem?
Ita profectò natura comparatum est, vt dolor
Voluptatem perpetuò consequatur. Plus mihi
Præter spem, omnemq; prater opinionem obiectũ est
gaudij,
Quàm vnquam fuissem ausus sperare. At nunc vide
obsecro
Quantum mea hæc felicitas mihi solicitudinis adfe-
rat.
Cùm filiam meam nepoti nuptum do, iubeo, fidem
Mihi det, se intra dies quatuordecim domum ad
Parentes non reversurum: sperans diutino
Cõvictu, ac familiaritate illum ita devinctum fore,
Vt aut nunquam de patria repetenda cogitaret, aut

Saltem

ltem se propediem reversurum promitteret.
unc neutrum impetro miser. Venit hodie ad me,
Mi pater
quit, decimus quartus iam agitur dies, qui me à
fide tibi
ata liberat: animus est iampridem domi
pud parentes, quos mea non mediocriter,
t scio, solicitat cunctatio. Quare precor
mihi iam illuc pace tua vnà cum coniuge
verti liceat. Nam nisi ad diem dictum
estò adfuerimus, aut nos in itinere dolis Scaz.
rassatorum circumventos, truciatosq;, vel
morbum illapsos, aut aliud adversi quippiam
currisse suspcabuntur. Ad hæc quid me censen' vl-
lum
otuisse verbum proloqui? penitus obmutui Troch.
rimùm: dein' mihi redditus: Nihil, inquam, nate
mi
Æque malim, quam te hîc apud me quoad vixero
cum filia
Ætatem agere: sed iamdudum te hîc invitum hæ-
rere video:
Quare tuis si pergã affectibus adversari, nihil agã.
Hoc tantùm unum abs te vt obtineam permittito;
t post annum tuos apud parentes exactum, huc ite-
ommigretis: sat habeo, si istud impetro (rum
ũ gratia. Nihil respondes? agè, non omittam, neque
esistam, priusquã hoc te exoraverim. Hic cũ illius
rata reminiscor, nequeo quin lachrymem miser.
li pater, inquit singultiens, qua fronte ego paren-

tes

tes meos,
Quorum senectuti vnicum sum præsidium, audea
Deserere? tum pol vel quovis carnifice me
Immaniorem deputem. Qua illis vita sine me
Non est futura amarissima? Equidem mori
Malim, quã eos per me ad tantã calamitatẽ adig
Quid multis? his lachrymis ad misericordiam
Reductus, facio illi ægrè demigrandi copiam:
Omnemque rem familiarem, capras, boves,
Asinos, oves, servos, ancillas, reliquãq; suppellectilẽ
Substantiamque tam auream, quam argenteam,
Ex æquo cum ipso divido, lachrymans identidem.
Tandem cùm perpeti non possem amplius, huc effu-
gi foras.
Troch. *Nunc ille abitum parat. At at, quid hoc? perij miser*
Omnes ex nostris ædibus simul exeunt.
Totus tremo, horreoque postquam horum mihi in
Mentem venit discessus: ô dolor gravis!

Actus V. Scena II.

TOBAEVS, RAPHAEL, RAGVEL, SARA.

Trochaici catalectici, senarii, & septenarii, admistis paucis octonariis.

SVperis meritò maximas ago gratias,
Cùm evenêre hæc nobis frater prospere. At
Quod remoratur coniugem? Raph. Ægrè avellitur
Scaz. *Maternis complexibus, jam jam sequetur,*
Atque eccam. Tob. Et socer nescio quò clanculum
Se subducebat modò. Raph. Humani istud ingenij
Iamb. *Est argumentum. Amor parentum in liberos*

Quantum

Quantum valeat, equidem haud ignoras Tobia.
Non animadvertis gnatæ abitu hunc miserè solicitarier?
Itque ea hinc clam discessisse gratia,
Te quod animo agrè est cõspiciat? Rag. Occidi miser
Quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit
Solitudo? sed aliò deflectunt viam:
Quid si revocem? Heus heus resistite. Raph. Tobia,
Socer est, qui revocat. Tob. Profectò is est ipsus.
Rag. Quid est
Mi fili, quid ita properas? jam jam redijssem, paululum
Si cessisses. Tob. Mirabar quonam abieras pater.
Rag. Non protul. Sed quid, tibi placet filia
Dos? Tob. Regalis mihi visa est opulentia:
Quamquam dotata est satis, quam morata est bene.
Rag. Oh, patris simillimus. Hem filia,
Hac te tali dignam prabeas viro:
Illiq; per omnia morem gerito. Sar. Dabo
Operam mi pater. Rag. Tum socerum, & socrum, qui tibi
Jam in parentum succedunt locum, haud minus
Quàm me, matremq; tuam reuerêre. In domesticis
Administrandis negotijs, quæ propria Acatal.
Est matronæ functio, vide sedulam
Naves operam: vt quemadmodum foris maritus, Iamb.
Tu rem domi auge eas industria.
Sic fœcundum Deus vestrum faciet connubium:
Liberosq; suppeditabit tales, qui tuis
Coniugi, que digni videantur maioribus.

Sar. Memorem dices te monuisse mi pater.
Rag. Caterum tibi Tobia mi hanc in manum
Do, & tuæ mando fidei: tu illi pater,
Posthac, tu maritus, tu patronus, tu. Tob. Ah, pa-
ter
Ne lachryma: magnificentiùs habebitur, quàm
domi
Sit tua. Sed est praterea quippiam
Quod nos vis pater? Rag. Nihil, nisi vt bene
Et prosperè omnes valeatis. Sar. Vale
Mi pater. Rag. Vale, vale, inquam, gnata, postre-
mùm vale.
Discrucior animo: hoccine iam subitò mihi
In tristitiam commutatum gaudium?
O mutabilem ac volucrem rerùm omnium
Conditionem! Sed quid inanibus me macero
Questibus? Vah, eiciunda hæc herculè est
Pectoris mollities: nimis indulgeo mihi.
Generum nactus sum ex animi sententia:
Filia talem repperit virum, qualem ipsa ne
Sperare vnquam auderet. Asmodæus procul
Ædibus nostris iectus, cruciatur bolum hunc sibi
Ereptum esse è faucibus. Postremò, omnis res in va-
do est.
Quapropter videndum, ne animi sit parum
Grati, nunc id incusare, quod votis frequenter vt
Iamb. *Eueniret, optaui ardentissimis.*
Multa ex quo fuerint commoda ejus æquum est
ferre incommoda.

Actus

Actus V Scena III.

TOBIAS, RAPHAEL.

Septenarii, partim recti, partim Zhazontes.

Re ipsa comperio mi frater, nullam rem tam ar-
duam
Ac difficilem esse, quin levis facilisq; fiat, si
Adsit alacritas, vel reditus hic, quam mihi non est
Laborioſus, præut nuper erat diſceſſus. Iam Acrim
Vti vides, devenimus, & adeò de via non ſum
Defatigatus, vt vel Niniue citra moram rectà
Hodie contendere luberet, ni coniuge, & grege.
Seruorum, & ancillarum iumenta noſtra agentium
Eſſemus impediti, quare linqui haud expedit.
Raph. Eſt iſtud quidem vt dicis Tobia: verùm mihi
Si hac in re, quēadmodum in alijs hactenus, auſcul-
taueris,
Non hîc pernoctabimus: at quod ſupereſt viæ,
Incunctanter perficiendum arbitror, Non te latet,
Diem, quo nos domi futuros pollicebamur,
Iampridem nuptiarum præteriiſſe mora: patrem
Matremq; dolore ſimulatque metu contabeſcere:
Quemq; diem illis annum videri. Tob. Nil quidem
malim
Azaria: ſed quid coniux, reliquaque famulæ, Senar.
Quas iam feſſas longinqua reddidit profectio?
His longius hoc die ſi ſit eundem, periculum eſt,
Ne in media anhelæ deficiant via. Raph. Scio, ſed eas
Committi temus, apud quem modò prandebamus, ho-
ſpiti,
Tob. Satin' tutò? Raph. Quidni? probe ego hominem
noui.

novi. vir est
Fidei satis spectatæ. Tob. Sed non noverunt viam,
Si solæ consequantur post, nec vbi aberrent vereor.
Rap. Eidem vt deducat dabimus negotium. insuper
Niniven simulac pervenerimus, aliquot famulos via
Pulchre gnaros eis obviã mittemus. Tob. Quid? tibi
Si ex vsu istud fore videtur, age, lubens obtempero.

Actus V. Scena IIII.

TOBAEVS, ANNA.

Trimetri Iambici.

QVotidie magis augetur mihi de filio
Solicitudo: & quo abest diutius, hoc eum
Desidero impotentiùs. Me nullus est
Opinor calamitosior, neque cui magis
Bonæ felicitates adversæ sient.
Eheu, quot iam annos natali eiectus solo,
Hîc servitutem pertuli gravissimam?
Quot incommoda perpessus! denique quo nihil
Tum accidere mihi posse arbitrabar tristius,
Visu spolior miser. Tamen has vtcumq; mens
Tulit hactenus ægritudines. Nunc vt nihil
Molestiarum desit, maior insuper
De filij salute mihi obijcitur metus.
Ad hæc accedit vxor rixosa, haud leve
Profecto malum: cuius querimonijs mihi
Iampridem aures calent. At at, ostium crepat:
Mirum ni illa est, tacebo, vt quis sit audiam.
An. Si res mihi secundæ essent de filio,
Iampridẽ venissẽt. To. Est ipsa. An. Ah, quos metu.

Et quas anxietates meum mihi confecit ſilicernũ!
Tob. Ecce antiquũ obtinet. An. Qui modo foras, ſibi
Dum verba parata ſentit, neſcio quò prorepſerit.
Sed opportune illum hîc ſtantem reperio: adoriar,
Vt in eum quod animo ægrè eſt, evomã. bone
Vir ſalve: ecquid remoratur filium? viden'
Tuo conſilio iam me miſerè ſolicitarier?
Infortunatior pol me mulier nec eſt,
Nec fuit vnquã, tali viro quæ nupſerim.
Tob. Ah, pergin' linguæ vti petulantia? quaſi
Iſthic minus mea res agatur quam tua.
Si quid nobis adverſi forte evenerit,
Mihi maior ſuſtinenda eſt portio: atque ob id
Ne quaquã ea res mihi neglectui fuit.
An. Niſi fuiſſes incogitans, pecuniam
Hanc perdere maluiſſes, quã periculis
Tot tantiſque obiectare filium: neque
Ignoto cõmiſiſſes adoleſcentulum.
Tob. Muliere iniqua nihil quic quã iniuſtius,
Quæ, niſi quod ipſa facit, nihil rectum putat.
Opinione melius res cedet arbitror. Scaz.
Non cogitas quã longè hinc abſit, & noſti
Mores hominũ, adnumerandum quiſq; eſt tardior.
An. Tandẽ huic tua ſe recipit oratiò? virum
Nonne aiebas Gabelem eſſe optimæ fidei,
Quicum vel in tenebris micare ſit tutiſſimum?
Si incolumis eſſet, iam hîc adeſſet ſat ſcio:
Quando iampridem dictus præteriit dies.
Tob. Non ceſſabis diiudicare iſtud prius,
Quàm quid veri ſiet certo reſciveris.

An. Ah, nescio quid mihi animus præsagit mali.
Tob. Noli te macerare obsecro: quin pectore
Quieto sis potius. Quid lucri sit, tibi
Si solicitudinem adferas, cùm idem sit vel
Nolenti perferendum tamen? An. Eheu, mihi hîc
Sola videor, ille quia hinc abest diutius?
Et eius mihi cura est salus. Tob. Adeon' putas
Dimet. *Me omnem penitus exüisse humanitatem, vt hoc*
Non mihi itidem, vt tibi doleat?
Sed quid profuerit, si me pergam affligere?
Quid aliud quàm malum conduplicem mihi?
Multum iuverit animus in re mala bonus.
An. At vereor, si modò viuit, ne miserè alicubi
Scaz. *Vitam in sordibus ærumnisq; exigat. Tob. Pergin'*
Eandem nobis toties cantiunculam
Occinere? interiit, perij, quid sit nescio:
Quin ipsum salvum tibi iam spero propediem
Hîc adfuturum. An. Spe niti miserrimum est:
At vtinam ita Deus faxit. Tob. Faciet, fac modò
Divinæ ne diffidas munificentiæ.
Sept. *An. Mi vir, nescio quos procul huc adventare con-*
Scaz. *Duo sunt, alter filio, alter haud multum* (spicor:
Sept. *Dissimilis ei, cui est commissus, adolescentulo.*
Tob. Faxit Deus vt sit filius. An. Ita spero quidem.

Actus V. Scena V.

TOBIAS, RAPHAEL, ANNA, TOBAEVS.
Trochaici septenarij, & octonarij catalectici.

QVàm nos exoptatos arbitrare parentibus
Venturos Azaria? Raph. Lachrymabunt præ
gaudio

gaudio
Tobia, vbi ſalvos rediſſe nos conſpexerint.
At vide ne noſtrarum admonitionũ nunc immemor
Sis: tenes quid dicam? de felle loquor, quo patri
Amiſsũ reſtituas viſum. Tob. Hẽ, teneo. Quid putas
Succeſſurũ ſi experiar? dic ſodes! Raph. Non minus
Iuuerit hîc felle, quã cor in abigendo Cacodæmone:
Tantùm divino confiſus numini, Deum
Ora, vt noſtros conatus ſua ſecundet gratia.
An. Quo propiùs accedunt, & quo oculos intendo acrius,
Hoc illis mihi videntur ſimiliores. Tob. Quid ais? ah, Iamb. 2.
Nunc demum crucior nihil mihi proſpicere oculos.
Raph. Tobia, patrem & matrem proforibus ſtantes conſpicor.
Tobi. Sunt? hem, certe ſunt: qua gratia hîc conſiſtant neſcio.
Raph. Noſtrum opperiuntur adventum. An. Certe ipſus eſt
Mi vir. Toba. Hem, quid ais? An. Cum eodẽ quicam hinc eſt profectus Acatal.
Comite: procurram obviam, atque in amplexum illi proruam.
Toba Rape me ſodes tecum, quid me ſolum deſeris?
An. O mi gnate, ô gnate mi, ſalvum te gaudeo
Adueniſſe. Tobi. Credo mater. An. Salva ſum qua Acatal.
te valentem
Atque incolumẽ rediſſe intueor. Tobi. Sed quid pater?
Valuitne vſq; An. Eccum tibi proforibus. Tobi. In-

teriy miſer,
Senar.3. *In terram, dum te conſequitur, procul ab ædibus*
Pronus illabitur. Ah, quam vereor nè læſerit
Se: properemus, vt tollamus. Mi pater,
Quidnam hoc eſt mali? ſiccine te hîc eſſe humi
Iamb. *Prolapſum? doletne quippiam? Toba. Nihil*
Omnino mi fili: & ſi quid doleret, nunc vel immori
Mihi tuis dulciſſimum foret complexibus.
Tob. Fruſtra me ſalvum reverſum arbitrarer, niſi &
Te pater mi incolumem, ac ſalvum offederem. Toba.
Deum
Immortalem? præ gaudio quid agã, vel quid loquar
Planè neſcio. Nulla mihi res poſthac poteſt
Tanta intervenire, vt ægritudinem adferat.
An. Mi fili, Deus novit quàm miſeram exegerim
Te abſente hîc vitam. Toba. Hem Tobia, rediſti in
ſolus? hoſpitem
Nonne reducis tecum Azariã? Tob. Quid ni pater?
Toba. Vbi is eſt? Raph. Præſto ſum Tobæe. Toba.
Cedò manum.
Mi frater, quo te amplectar, & exoſculer. Tibi
Benefaxim lubens, qui incolumem mihi reſtituis
filium.
Sed quid? qua vos gratia iſtuc miſeram,
Accepiſtis argentum à Gabele? Tobi. Ad aſſem
mi pater
Conſpecto chirographo numeravit protinus.
Tob. Bene me hercule factũ gaudeo. Rap. Imo ſi ſcias
Quid boni adferamus præterea, tum iſtud magis
Dixeris Tobæe. Toba. Quidnã amabo? Rap. Idque

trium-

triumphaveris
Seriò. Tobæ. Quin dic, quid est? Raph. Adducimus
tibi nurum. Tobæ. Hem
Tobia, vxorẽ iniussu meo? Tobi. Gaudebis, sat scio,
Pater, vbi cognoveris cuius sit filia.
Tobæ. Cuius? Tobi. Raguelis cognati nostri. Tob.
Hem, bene,
Ita me Deus amet, factum. Audin' vxor hic quid
dicat? An. Oh,
Quid ni audiam? at vbi illa est? Tobi. Acri eam re- Scnar.
liquimus,
Cum grege ancillarum, & servorum, boves, oves,
Asinos, & camelos huc ad nos trahentium.
Quã simul si adduxissem, multo huc venissẽ serius:
Et sciebam quanto opere vos nostra afflictaret mora.
Tobæ. Vnde tanta pecudum, & mancipiorum copia?
Tobi. Cuncta hæc Raguel gnatæ dedit doti. An. Oh,
lachrymæ mihi
Erumpunt præ gaudio. Raph. Tum tantam auri, ar-
gentiq; vim,
Vt regalem vos videre credatis opulentiam.
Tobæ. O ingentem numinis divini munificentiam!
I nunc vxor, ac Deum nos destituisse clamita.
An. Mi vir, peccatum à me maximum est. sed non
oportuit
A vobis relictam. Tob. Quid si nos nostrum Sy-
rum.
Illis obviam mittamus? An. Certe si ille occurrerit,
Multo propius ibunt, & minor futura erratio est.
Nã viæ peritissimus est. Tob. Mater, consulis probe

Iamb. *An. Intro igitur concedam, vt hoc illi dem negotij.*
Nisi quid dissentis mi vir. Toba. Iube properet quā-
tum potest.

Actus V. Scena VI.

TOBAEVS, TOBIAS, RAPHAEL.
Versus eiusdem generis.

Nūc experior illos nequaquā frustrari Azaria
Qui in Deo omnem spem fiduciamq; collocāt.
Senar. *Hoc si & tibi mi Tobia persuaseris,*
Ad eundem modum cuncta tibi succedent bene.
Tobi. Adnitemur pro virili mi pater. Raph. Nunc
Tobia
Fel quod dixi profer, eoq; patris leniter
Illinito oculos. Toba. Quam rem tu nunc occipis
Fili? Tobi. Sine pater, profuturū confido. Toba. Vide
Iamb. *Sodes, ne malum pro remedio nobis exasperes.*
Tobi. Nihil est quod metuas pater. Raph. Vin' quod
libenter audias
Nunciem tibi Tobæ? hodie pristinum tuis
Oculis visum restituet Deus. Toba. Mi hospes v-
tinam ratum
Sit quod prædicas. Tobi. Cave eius pollicitationibus
Iamb. *Diffidas: nihil enim vnquam consilio illius*
A me est susceptum, quod non successerit feliciter.
Dicas divino œstro percitum: adeo nihil ipsum fugit.
Huic vni hoc nostrum acceptum referri convenit
bonum:
Vtpote cuius suasu, atque impulsu sunt transacta
omnia.

Toba.

o. Scio fili, atq; ob id magis solicitus sũ, quo mune-
hanc tartã erga nos compensem beneficentiã. (re
. Si vobis quid feci, aut facio, mi senex quod profuit
tud haud mihi, sed divinæ debetur gratia: [putas
dc proinde nihil à te pretij repeto. To. Ah nimiũ me
ngratũ. Certũ est, nunc tibi contrà referre gratiã,
t penes me esse positum pietatis præmium scias.
Quodcunque à me donum optaris, optatum feres.
a. Nil moror munera: abunde mihi magnũ præmiũ
rbitror relatũ, quãdo id quod feci, gratũ esse vobis
õspicio. To. Tace sodes: non cõmutiã ingratitudinis
t crimen, quo vix scio an aliud detestandum magis
eperiatur flagitium, incurrisse videar: atque eo
enere prognati sumus, vt nos dedeceat admittere
Quicquã, quod hominum vulgus merito irrideat. at
Quid mihi solito acrius pũgant, ac pruriant (nescio
culi, vix manũ abstineo. Raph. Frica quantũ potes:
lox squãmæ, quæ nunc impediunt visum, decident.
obæ. Oh, vide amabò, ne me frustra in lætitiam cõ-
iecceris. (dubitatio.
aph. Itane parvã mihi apud te esse fidem? ah, absit
obæ. Nil dubito quicquam: tu modo quod facto est Iamb. 3.
opius, impera.
aph. Nihil ad hanc rem necesse est amplius: vide
olùm, ne quod Deus indulget, tibi tua
ntercipiat diffidentia. Sed intro statim
dinc concedamus: volo vniversam familiam tuam
dmirandũ illud spectare prodigiũ. Tob. Agedum,
Duc me. Ecquis me fortunatior futurus est, (si lubet
quidẽ te ô cælum iterũ mihi detur contemplarur!

PERO-

PERORATIO.

Iambici Trimetri.

NOn est quod hîc moremini diutius,
Hos nostros qui spectastis ludos scenicos.
Intus si quid restat peragetur clanculum:
Ibi visus pio restituetur seni,
Scaz. Diuinumq; exhibebitur spectaculum,
Ludis non exprimendum scenecis. Sed quid
Mihi spectatores occipitium obvertitis?
Resistite paulisper. Priusquam hinc domum
Vos recipiatis, audite precor paucula.
Quæcunque sacris continentur literis,
Ad nostram sunt salutem prodita. Hic senex
Tobæus, invictæ exemplar patientiæ,
Tot vndique circumseptus calamitatibus,
Nec animum despondens tamen, quem non, licèt
Grauissimis intricatum infortuniis,
Eò sua reducat tollerantia,
Vt temporarii iactura commodi aut
Nihil quicquam moveatur, aut certe minus
Se pergat affligere? ratus quod à Deo
Immittitur, quamvis molestum ac asperum
Appareat, nihilo minus tamen sibi
Saluti fore: quin hunc suum luctum brevi
In gaudium commutatum iri: cùm nihil
Adeo in rebus terrenis firmum, stabileque
Esse intueatur, quod non æstuario
Quodam cursu modò huc, modò illuc fluctuet.
Eant nunc mortales insipientissimi, ac
Deo diffisi, ob res tam momentaneas

lum mari commiſceant: his perditis
ſe interiiſſe clamitent, cùm tot Deus
hunc præter ſpem olim contulerit commoda.
ecerit hodie ipſius manus contractior,
nos hac dignos præbeamus gratia.
d quidnam Tobiæ monet connubium?
interempti ſeptem Saræ coniuges?
deſte huc adoleſcentuli, qui vxoris
imum adiunxiſtis complexibus: audite quod
rem veſtram futurum eſt maxime. Hi viri
ıem, quos ſacra cæſos narrant Biblia,
ram ſtupentes ſponſæ pulchritudinem,
utorum animantium ritu, libidinis,
n procreandæ prolis ſtudio, amplexui
mo ſæ inhiabant coniugis, ſalacium
num in morem. Atq; ob id vix dum ingreſſi torũ,
reunt, & in atrum protruduntur Tartarum.
Tobias pudicitiæ memor, ac Deo
am precibus vitam commendans, dolos
puri evadit ſpiritus: & fructibus
optati tutus potitur connubij.
q; hæc ob id nunc repetimus verboſiùs,
& illorum interitus, exitiumq; miſerabile, Sept.
huius feliciſſimi in rebus omnibus
ceſſus, à laſcivia vos auocent:
ijſdem Aſmodæi irretiti caſſibus,
premi vindictam incurratis numinis:
que ita tandem ſimili plectamini modo.
lete, & ſi placuit quod actum eſt, plaudite.

FINIS.

IVDITHA

ACTORVM NOMINA.

HOLOFERNES, imperator assyriorum.
MOABVS, AMMONIDES } duces mi-litum.
ACHIOR, Ammonita.
THRASO, LABRAX } milites Assyrii.
BAGOAS, cubicularius Holofernis.
OSIAS, Consul Bethulienſis.
IOACHIMVS, ſummus ſacerdos.
SADOCVS, MELCHIAS, AZARIAS } ciues Bethulienſes.
IVDITHA vidua,
ABRA, Iudithę ancilla.

PROLOGVS.

Trimetri Iambici.

SAlutem vobis exoptamus plurimam
Viri colendi, civeſque humaniſſimi:
Quicunq; ad ludos hos ſpectandum ſcenicos
Alacres, frequenteſq; huc confluxiſtis. Agite dum
Non multis verbis, aut oratione vos
Prolixa remorabor. Sed quam acturi ſumus,
Paucis hîc coràm narrabo comœdiam:
Et quis ſit ille, eam qui nunc dedit novam.
Schonæus noſtræ archididaſcalus ſcholæ,
Quia ſuam vobis ante probari induſtriam
Sæpe animadvertit, aliam rurſus fabulam
Profert: neq; prophanã tamen: at piam, & ſacram
E ſacro Bibliorum ſumptam codice.
Quodcunque ei tempus vacuum à ſcholaſticis
Negotiis conceditur, id omne huic ſtudio
Libenter impendit. Neque inutilem ſuam

Opera

neram, aut laborem ſtudioſa pubi, neque
bis ingratum fore putat, ſeu literis
Divinis, ſeu politioribus animum
Dicaſtis artibus. Nam quemadmodum ſuam
rationem à veterum poëtarum ſtylo,
hraſique procul abeſſe confitetur, ita
loc quicquid eſt aut iacturæ, aut diſpendij,
o penſatum vtcunque exiſtimat, nihil
Quod hîc vſquam aut obſcœnum, aut turpe, aut lu-
Nihil quod ſit teneris offecturum auribus, (dicrum,
erùm pudica, caſta, verecunda, ac pia,
Quæ audituri eſtis, comperietis omnia.
aque non deſunt homines docti, qui illius
egunt libenter, & probant comœdias.
Quorum ſequi vos nunc miki videmini
ententiam: quos attentos, ac benevolos,
t cum ſilentio auſcultantes conſpicor.
Nunc ne quis veſtra abuſum eſſe patientia
Me dicat, ſi ſuſpenſos hîc diutius
os teneam: Eia, aures admovete ſedulò,
Hujus periocham dum recito actiuncula.

Comœdiæ Periocha.

HOlofernes dux Aſſyrici exercitus, potens
Bello, & rebus præclarè geſtis efferus,
ravi obſidione vrbem Betuliam premit.
ives ſuis diffiſi viribus, Dei
ubſidium implorant. Deinde aquæ penuria
aborantes, ſtatuunt ſeſe hoſti dedere,
Niſi intra quinque dies ipſis opem ferat
eus. Quod ſimulac reſciviſſet Iuditha,

Cum

Cùm Ozia ciuitatis principe graviter
Expostulat. Hinc diuino afflata numine,
Noctu cùm ancilla castra ingreditur hostium:
Sciteq; ficlis Holofernem fallit dolis.
Quem postea vino immoderatè hausto obrutum
Cum obtruncasset, secum auferens caput, ad suos
Reuertitur. Hostes, subito perculsi metu,
Fugiunt, Israëlitides victoria,
Prædaq; potiti, summum collaudant Deum.

Actus I. Scena I.

HOLOFERNES. MOABVS.

Iambici senarii & septenarii.

EST istuc per Iouem datum mihi, feliciter
Ac prosperè vt eueniant, quæ facio omnia.
Nam in quãcunque orbis partem cum meo acced
Exercitu, metus continuò maximus,
Ingensque illic exoritur trepidatio.
Nec vlla est vsquam ciuitas, neque regio
Tam natura loci munita, aut viribus
Opibusq; potens, resistere quæ audeat mihi:
Quin omnes, simulac adventare me procul
Resciuerint, protinus accurrunt: & se, & suas
Vrbes, munitiones, ac propugnacula, quibus
Confisi, quoslibet alios hostes procaciter
Contempsere, atq; aversati sunt hactenus,
Troch. *Vltrò dedunt supplices: per omnia*
Præceptis, mandatisq; parentes meis.
Ex qua quidem re tam feliciter, atque fortiter
Gesta, summam profecto apud regem meum
Laudem, præmiaque magnifica, ad hæc gloriam

Memo

Memorabilem, atq; adeo decus immortale apud
Posteros me consequuturum confido. Troch.
Quandoquidem vna hæc viris principibus est via,
Qua ad honorem numquam interiturum, æternãq;
nominis
Memoriam emergant: cum ignavorum, atq; inertiũ
Hominum fama, vnà cum vita intereat turpiter. Troch.
Quod pol dedecus, & evitasse me hactenus scio, &
In posterum me spero, vitaturum sedulò. a.
Sed inter hæc tam multa, quæ ex animi sententia,
Mihi succedunt, vnum illud hercle me malè habet,
Quod hos Betulienses, reliquumq; Israëliticum
Populũ audio etiã nunc imperium aspernari meum,
Quod equidem modò mihi retulerunt quidã, quibus
Credo satis. Atque adeo ex eo id verissimum
Esse, facilè pol intelligi, atque perspici
Potest: quod nullos adhuc, aliorum malis,
Et cladibus admoniti, legatos ad me miserint:
Neque de dedendis civitatibus suis
Inter se aut egerint, aut cogitaverint quicquam. Scaz.
Sed faxo ne id inultum auferant: neque ego contu-
meliam
In me tam insignẽ impunitã relinquendã arbitror:
Quin totũ hoc recutitorũ hominũ extirpabo genus.
Mo. Isthuc pol rectè princeps illustrissime hem.
Laudo. nihil enim in eos tã crudele vnquã statueris,
Quin pejora meruti sint sceleratissimi.
Hol. In vtrãq;, vti apparet, nunc aurem dormiunt:
At ego jam illos, vt digni sunt, cõmovebo sacrilegos.
Qui se neque edictis nostris, neque vllis legibus

Teneri

Teneri existimant: qui nos illudendos sibi
Proponunt audacissimi. Mori nos satius est,
Quã non hos indignis modis vlciscamur mastigia
Octo. *Sed opportunè huc ad me accedit Achior.*
Ex illo quaram quodnam hoc sit hominum genus:
Troch. *Tum quæ eorum sit confidentia, qui maximo suo*
Malo adversus stimulũ, vt aiunt, calcitrare audeã
Hic illum, dum propius accedit, opperiar foris.

Actus I. Scena II.

ACHIOR, HOLOFERNES, MOABVS.

Senarii, & septenarii Iambici, admistis paucis octonariis

DVcis Holofernis vocẽ audire visus sum mihi
Atque eccum, accedam, & colloquar. Salvere
plurimùm
Dux invictissime. Hol. Salve Achior, pol commode
Huc advenisti: nam est in quo nunc mihi tua
Opera, atque consilio sit opus. Ach. Si in me quid est
Princeps honoratissime, quo tibi queam
Prodesse, agedum impera: quodcunque volueris,
Effectũ dabo protinus. Hol. Hem, laudo. sed est quæ
te rogem.
Ach. Quid obsecro? Hol. Dicã. Cùm omnes, quotquot
quot in his sunt regionibus,
Magno metu, atque horrore nos sibi eximiscendos
putent,
Et cùm ex varijs locis, atque vrbibus vndique
Ad nos cũcti accurrant, ac supplices tẽdant manus
Quid causæ sit miror, cur præfractũ hoc & pertinax
Apellarum genus, arma adversus nos sibi
Sumenda, ac nostrum imperium contumaciter

Contem

Contemnendum, atque reijciendum existiment.
Praterea montes, & viarum angustias
Occupare munireque conentur potiùs, quam, Troch. 2.
Quod suo cum exitio nihilominus erit eis
Faciendum posteà, sese dedant nobis. Achi. Dicam herculè
Quod sentio: & verum dicam dux ornatissime:
Mentiri enim non est meum. Hol. Age loquere,
Nam audire gestio. Ach. Populus hic contẽptis Dijs
Deabusq; omnibus, quos diversos regionibus
In diversis alij colunt, vnum Deum,
Cœli terraq; conditorem, veluti illi sibi
Persuadent, observant, & venerantur religiosissime.
Cujus præcepto olim obsequentes, cùm fames
Ingens totum terrarum vrgeret orbem, ex patria
Procul in Ægyptum se contulerunt. Atque ibi
Per quadringentos annos, aut eo amplius,
Miris eorũ soboles, ac propago amplificata est modis.
Dein cum iniqua, atque intolerabili tyrannide
Regis premerentur, opem, & subsidium sui
Dei precibus imploraverint supplices.
Qui ipsorum misertus, variis, & inauditis cladibus
Totam Ægypti regionem ita afflixit, vt eos,
Necessitate tandem rex coactus, missos fecerit. Troch.
Quos tamen haud multò post, mutata in diuersum sententia,
Armata cùm insequeretur manu, in mari, quod pervium his
Effecerat Deus, refluentibus aqua fluctibus,
Vnà cum Pharaone totus interiit exercitus.

In quo equidem Ægyptiorum interitu isthuc fuit
Scaz. *Memorabile, quòd ne vnus quidem superfuerit,*
Qui tantæ cladis nuncius esse posset. Mox
Montosa, ac solitaria ingressi loca, cum cibi
Et potus inopia laborarent, amari
Acatal. *Fontes divina eis sunt edulcati gratia.*
Panisque quo se exaturaverunt affatim,
Troch.2. *E cœlo illis (numquam audito) depluit modo.*
Porro quod magis etiam est mirandum, inermes
Cùm essent, hostes tamen vicerunt quoslibet,
Deo pro ipsis pugnante. Neque vnquam rex fuit,
Aut princeps, aut monarcha quispiam, licet
Opibus, & copiis fuerit adiutus maximis,
Qui non adverso Marte, & infeliciter
Plane cum eis bellum gessit, dum se suo
Morigeros, atque obsequentes præberent Deo.
Troch. *Quem si quãdo sprevissent (quod quidem ab eis factum est sæpius)*
A quovis sunt superati, ac debellati protinus.
Quare priusquam illos adoriaris, hæc
Scaz. *Quo pacto se habeant mi domine, velim omnia in-*
Et perscruteris sedulo. Quod si in Dei [quirat
Sui cultu etiam nunc eos persistere intellexeris,
Troch. *Frustra te fatiges, atque actum, quod aiunt,*
Agas: cum vinci, aut superari nequeant, donec Deũ
Istum, de quo dixi, propitium habent sibi.
Hol. Vah. sacrilege, væ ego te pro istis dictis exer-
probe. (cebo
Mo. Dignus pol est, qui indignis intereat modis.
A. Cõmovi. væ misero mihi. Ho. Quid tecũ mussitas
Scelus?

Scelus? Ach. Nihil hercle mi domine, niſi quod
conſilium liberum
Oportere eſſe exiſtimo: neque graviter,
Aut iniquo animo ferendum, ſi quid forte ſit Troch. 3.
Dictum, quod placet minus. Hol. Etiam loqui
Mecum audes, aut quicquam mutire verbero?
Agedum, iam faxo experiaris, quam ſit potens
Ignavorum iſtorum Deus, quem tu mendacibus,
Vaniſq; nimium hîc nobis vexiſti præconijs.
Ach. Me miſerũ, qui nunc quamobrẽ accuſer neſcio.
Hol. Ah, neſcis impudens? iam iam faciã vt ſcias.
An tu me nebulo dignum putas, quem irrideas,
Et quem tam aperte fallere incipias dolis?
Ehodum, comprehendite illum, & ad Betulienſes,
viros
Iſtos fortes, ſi dijs placet, atque ſtrenuos,
Vinctum deducite, vt cum illis intereat: & ſuo malo
Diſcat, in vniuerſo terrarum orbe præter Troch.
Aſſyriorum regem nullum vſquam reperiri Deum.
Ach. Heu me infelicem? quid feci, aut quid cõme-
rui obſecro?
Hol. Abripite eum inquã: quid ſtatis ſtipites? Mo.
Niſi
Sequitur, pugnos in ventrem ingerite veneſico. (die.
Hol. Scelerate, tu tuo indicio quaſi ſorex periiſti ho-

Actus I. Scena III.

THRASO, LABRAX, ACHION.

Eiuſdem generis verſus.

QVid reſtitas? vah, ſequere ſceleratiſſime,
Niſi obtorto collo te malis protrahi.

Lab. Cessator, perge. Ah, crucior mihi deesse bacu-
Troch. *Quo scapulas huic conteram impurissimo.* (*lum,*
Ach. O indignum facinus! quid peccavi miser?
Thr. Tace nequã. Ach. Si, illũ, qui ex animo cõsulit,
Affligẽdum, & perdendum existimat, quid faciet ei,
Scaz. *Qui aut damnum dederit, aut malum? Lab. Vetus*
dictum est,
Malum consilium consultori pessimum.
Idque adeo miror, quomodo tam ineptum quid tibi
In mentem potuerit venire homo stultissime.
Ach. Vt res est dixi, atque hercule id quod sentio:
Et me nihil mentitum cognoscetis posteà.
Th. Nugæ sunt, quas adfers, meræq; fabulæ.
Lab. Mihi pol quidem non fit verisimile, neque com-
mentum placet.
Sed agedum properemus. Rursus ne restitas
Ignave? pugnum nisi sequeris, in os impingam tibi.
Ach. Næ ego sim infelix, qui pro consilio bono,
Tam malam ineo gratiã. Th. Quid gannis impudẽs?
Pretium fers ob stultitiam te dignissimum.
Ach. Istuc quidẽ malim, quàm ob peccatum. nam,
quod sciam,
Mali pol commerui nihil. Lab. Tun' te nihil
Scaz. *Commeritum dicere etiamnum audes furcifer?*
Qui hos Israelitas homines ignavissimos,
Nullis aut copiis, aut viribus vinci,
Aut superari posse asseris? Dignus pol qui in crucem
hinc
Absque vlla abripiaris mora. Thr. Vah, non vides;
Quanta & regem Assyriorum invictissimum,

Et

Et Holofernem, fortissimum nostrum ducem
Afficias contumelia, cùm contra imbelle hoc homi-
num genus
Nequicquam nos pugnaturos prædicas? Quibus Troch. 2.
Iam totus terrarum orbis victas præbet manus?
Et quorum vim nullæ vsquam nationes sufferunt?
La. Sapiẽter pol quidẽ à nostro duce factũ existimo,
Atq; adeo ex re tua: qui ab his, quorum potentiæ
Opibusque diffidis, te distrahendum censuit:
Et ad eos ablegandum qui insuperabili
Virtute præditi, se adversus nos, & te suum
Patronum, defendent, atque tuebuntur optimè.
Sed nescio quos huc procul adventare conspicor,
Fundis, armisq; instructos. Ex Betulia
Vrbe huc illos speculatum exivisse arbitror.
Nos ad latus huius montis, si videbitur,
Secedamus, parumque isthac à recta flectamus via: Troch. 3.
Ne pauci temerè in multorum incurramus manus.
T. Placet. age propera, atq; os vide vti cõprimas sce-
Vah. quid cũctare? move te inquã, carnufex. (lus:
Ach. Moveo herculè sedulò. Th. Video, sed promo-
ves nihil,
Ehem Labrax, neque hîc morandum nobis diutius,
Neq; propiùs ad vrbẽ accedendũ existimo. (spicis,
Quare arbori isti, quã haud procul hinc abesse con-
Manibus, atq; pedibus alligatũ eum relinquamus, Scaz.
Nobisq; consulamus in tempore. Lab. Agedum, pla-
cet. impedes
Nos nunc conijciamus quãtum possumus. Thr. Age,
Præcurre, consequar.——

Actus I. Scena IIII.

ACHIOR, SADOCVS, MELCHIAS.
Eiusdem rationis versus.

——Eheu miseriam! Itane me hic
Relinqui solum? aut áferis
Dimet. *Dilacerandum, aut inedia periturum propediem?*
O Barbaram crudelitatem! ô pectora
Quavis immaniora togride! Sad. Eho Melchia,
Satis pol, satis inquam procul jam progressi sumus.
Nam vereor si pergamus ire longius,
Ne ab hostibus circumventi pereamus infeliciter.
Mel. Nihil adhuc nobis periculi est. Ach. Sed propius huc
Ad me in valle isthac accedentes video nescio
Quos. vocem hercle intendam, & eorum, quicunque sunt,
Implorabo opem. Si pereunuem est, manibus
Troch. *Hominum, quàm laniatu ferarum me malim mori.*
O populares, accurrite, mihique
Auxilium ferte misero accurrite obsecro,
Atque infelicis vos misereseat mei.
Mel. Quem hic audio vociferantem, & calamitatem deflentem suam?
Troch. *Deus bone, quid istuc monstri est? homine arbori*
Ego alligatum esse video. Sad. Eho Melchia, (ho
Video ego quoque. O prodigium! hinc quantum pos sumus
Fugiamus, & ad urbem recta recurramus via.
Mel. Mane paulisper Sadoce. Ach. accedite propius
Viri humanissimi, & innocenti subvenite mihi.

Sa

Sad. Insidias hercule ego hic nobis positas esse video
Melchia:
Quare fugiamus inquam, dum fugiendi datur
Copia. Mel Quin accedamus potius nihil periculi est
Cum neminem hic videamus vspiam. Sa. Nequeo
Mirari, neque conijcere quid reisiet: (*satis*
Nisi quicquid est, ad illũ ego istuc accedere nõ audeo:
Nam insidias metuo nimis. Ach. Adeste sodes Cat.
Viri, omnemque ex animo abijcite formidinem: Scaz.
Nihil enim hîc vobis eveniet mali. Mel. Quæso
Quid tu hominis es, aut quis te alligavit ad arborẽ
Hanc? & quodnam ob facinus? Ach. Nullo her-
merito id (*cule*
Mihi contigit meo. Sed cujates estis viri,
Aut quibus venistis è regionibus? (*mus.* Troch.
M. Ex vrbe hac proxima speculatum huc egressi su-
Ach. Betulia? Sad. Scilicet. Ach. O factum bene!
nullos ego
Pol nunc mihi malim dari. Sad. Quid ita? cedò.
Ach. Dicam: sed hoc vti sciatis priùs volo:
Me vestra causa indignis hisce esse acceptũ modis.
Mel. Quid ais, propter nos hæc tibi cõtigisse prædicas?
Ach. Ita est profecto vt dico: soluite me obsecro,
Rẽ omnẽ, vti sese habeat, vobis cõmemorabo ordine.
Mel. Hem. solvamus eum, ac disrumpamus vincula.
Ach. Gratiam habeo vobis, & quoad viuam habitu-
rus sum maximam:
Et majorem etiam precor, vti vobis referat Deus.
Sad. Probum esse te tua indicio est oratio,
Quæ cujusque vt vita est declarat maxime.

Sed nunc eloquere sodes, quod promittebas modò
Cum nostra causa hæc te passum dicere.
Troch. *Ach. Faciã, atq; lubens quidẽ. Sed nimis ego hercule*
Vobis metuo malè. Sad. Quid ita? Ach. Nescitis quo in malo,
Et in qũnto periculo sitis miseri. Mel. Mitte obsecro
Ambages, remq; omnem vno verbo nobis expedi.
Ach. Lõgum foret, si hic vobis cõmemorem omnia.
In vrbem vestram me deducite potius:
Ibi convocatis civitatis proceribus,
Rem omnẽ vobis narrabo ordine. Sad. Mones probè,
Atque ideo tibi libenter hîc obtemperavimus. Ach. (moram.
Benẽ
Pol facitis. Agedum properemus, res non patitur

Actus II. Scena I.

OZIAS, ACHIOR, IOACHIMVS.

Trochaici senarii & septenarii.

Pro Deum immortalẽ! facinus indignũ Achior,
Quid narras? actũ est, siquidẽ tu hæc vera prædicas.
Iamb. *Ach. Est vt dixi Ozia: putes hominẽ furore percitũ.*
Ozi. Heu me miserum! sit ane obstinatè operã dat, vt
Nos affligat innocentes? Ach. Quin ego iam brevi
Hic eum futurum cum omni exercitu esse existimo.
Ioa. O efferam hominis immanissimi dementiam!
Ah, nullone nos pacto tyrannidem,
Ac crudelitatem illius evitare
Poterimus? Ach. Ioachime, quid cum illis agas
Qui neq; ius, neq; bonũ, neq; quid æquum sit sciunt:
Nec quicquam faciunt, nisi quod lubet. Ozi. Eheu miseriam! vt nihil

Est

Est diuturnum, aut stabile in rebus mortalium!
Iam aliquot hic annos in pace, ac sine periculo
Viximus: at ecce rursus de improvisò exoritur hic Iamb.
Holofernes, homo importunus pol, atque impius,
Qui hoc vnũ studet, hucq; omnibus incũbit viribus,
Quo hanc nobis tranquillitatem extorqueat infelicibus:
Nosque feritate discruciet, & excarnificet sua. Iamb.
Cum tamen à nobis ei nulla vnquam orta sit
Injuria, sedulòque caverimus hactenus, Iamb.
Ne illum aut dicto, aut facto offenderemus. Ioa, Ah,
Quis pectore tam duro, atque adamantino est. Iamb.
Cui non lachrymas isthæc excutiat calamitas?
Verùm quid agimus nũe, aut quid consilij capiemus Acatal.
Ozia? Ozi. Nescio herculè, nisi hoc vnum, quod
sors feret:
Vi forti, atque magno animo feramus: & in Deo
Omnis spes sit nobis. Ioa. Hem piè atque fortiter,
Laudo: nam stille opitulari dignetur, facillimè
Hominis impotentis, & furiosi declinabimus,
Atque avertemus iniurias. Nihil enim agit,
Ac frustra se defatigat, cum Deo
Quisquis pugnare parat. Idq; adeo re ipsa frequẽter
Experti sumus. Ozi. Scio isthuc esse ita vt
Dicis Ioachime: & tamen quando in mentem mihi Acatal.
Nostra veniunt delicta, haud mediocriter vereor
miser,
Ne ille nos deserat, & ab hoste immani, atque effero
Superari sinat. Ioac. Peccavimus hercule
Frater, fateor, ac pœnam commeruimus gravissimã.

Sed

Iamb. *Sed resipiscamus, & quod perpetrauimus*
Crimina, agnoscamus, atque confiteamur supplices.
Nullum est delictum, cui non benigne ignoverit
Deus,
Siquidem ex animo eius pœnitere nos conspexerit.
Ozi. Vere tu pol ist huc dicis, atque vt te decet.
Quapropter nihil jam nobis restare arbitror,
Nisi vt ad divinam confugiamus clementiam,
Iamb. *Anteactæ vitæ deplorantes crimina,*
Hoc vnicum in his nostris calamitatibus
Confugium, hoc tutum salutis nostræ asylũ existimo.
Cæterum tibi Achior pro indicio gratias
Agimus maximas, animoque infracto vti
Sis oramus. Insaniat Holofernes, suisque
Contumacibus verbis atque minis impijs
Cœlum territet: nihil efficiet: modo, quod fore
Confido, Deum propitium habeamus nobis. Ach.
Hoc quidem
Hercule haud dubium vnquam fuit mihi. Atque adeo quia id
Iamb. *Futurum prædicabam, ille indignatus, huc*
Me ad vos protrahi jussit: idem & vobis, & mihi
Iamb. *Exitium minitãs. Quæ quidẽ õnia, vt meminisse vos*
Arbitror, intus narraui ordine. Io. Meminimus pro-
Sed nunc intrò, si videbitur, concedamus, & (be.
Acatal. *Cives ex tota vrbe in templum convocatos*
Iamb. *Ad resipiscentiam, delictorumque pœnitudinem*
Exhortemur sedulò. Ozi. Nihil est quod aque feceri
Iamb. *Labent. Agedum, præcede, sequimur e vestigio.*

Actus.

Actus II. Scena II.

HOLOFERNES, MOABVS, AMMONIDES.
Ejuldem rationis versus.

ITane nondum quisquam ex ignauissimo Acatal.
Isthoc recutitorum grege pacem petitum,
Aut supplicatum nobis aduenit? Mo. Nullus Iamb.
Omnino princeps honoratissime.
Hol Quae est, si non hac appellanda contumelia est?
Sed inultum faxo id nunquam afuerant. Spero me habere,
Quo hos meo excruciem modo. Am. Frequenter dixi idemque Acatal.
Nunc dico denuò dux ornatissime,
Nisi audacissimis horum seditiosorum hominum Iamb,3.
Molitionibus omnibus obstiteris modis,
Profectò in magnum aliquod malum temeraria
Tandem hac erumpet confidentia. Mo. Bene hercule
Ab Ammonide dictum est, prudenterq; admodum:
Nam deteriores omnes sumus licentia.
Quod nisi protinus eos adoriamur, illudent, vbi
Nos aut cessare, aut languere senserint.
Quare dum licet, & dum consulendi tempus est,
Fræfractam horum cohibeamus pertinaciam:
Vlciscamur impurissimos: male
Perdamus totum hoc apellarum genus. Hol. Hem, placet.
Non pol desinam, neque conquiescam donec id
Perfecero. Tum autem sceleratus, aque perfidus
Achior, vah, quibus illum exercebo modis?
Quem quidem mihi nunc optarim dari obuiam, vt

Iram

Iram hanc omnem in eum evomam: satis id habue-
ro supplicij,
Dum modò illum vlciscar, vti meritus est, mastigiã:
Quẽ ego credo manibus pedibusq; obnixè iam omnia
Facere, magis id adeo nobis vt incommodet, [sua.
Iamb 2. *Quã vt illis consulat, ad quos stultitia est ablegatus*
Sed præmium iam iam, si vivo, se dignum feret.
Mo. Quodvis ego suppliciũ cõmeruisse eũ arbitror.
Hol. Faxo iam mox sentiat. Sed agite dum vti
Fortes, atque strenuos viros decet, annitimini
Mecum, vt contumaces hos, atque improbos
Iamb. 2. *Hostes, Iudæos scilicet impurissimos,*
Acerrimè vlciscamur, & efficiamus, vt omnibus
Exemplo sient. Ne quis sit, nos in posterum
Qui aspernari, aut nostra edicta repudiare audeat.
Iamb. *Atque adeo in Betulienſibus hisce proximis*
Quid noster valeat exercitus iam ostendã Quin eò
Iamb. *Redigam vniuersum istud rebellitorum genus,*
Vt quò fugiant, aut vbi delitescant nesciant:
Nunc itaq; vos moneo, atque hortor sedulo,
Ne cuiusquam istorum vos misereat: quin potius
Diripiatis, mutiletis, prosternatis, ac
Denique trucidetis protinus, quemcunque
Iamb, 2. *Nacti sitis. Satis iam, satis erga nequissimum hoc*
Hominum genus nostra est spectata patientia.
Itaque nunc nihil non experiar, nullumq; nõ movebo
Lapidem, vt improbis horum conatibus resistam,
Iamb. *Molitiones inhibeam, retundam insolentiam.*
Quin animam relinquã potius quàm non his, vti
Digni sunt, vlciscar sacrilegos. Sed satis

Super-

Superque iam moratum, ac consultum arbitror:
Mature facto est opus. Hem, præbete vos viros,
Atq; exercitum omnẽ ad vrbem continuo admovete Iamb. 2.
Propius: paratis semper obfuit delatio. Acatal.
Am. Imperio tuo & hîc, & in aliis omnibus
Sedulò parebimus: impera, ac factum puta.
Hol. Credo mox supplicantes aderunt: sed nihil Iamb. 2.
Agent: errant, si lachrymis nos flecti posse cogitant.
Iam faxo experiantur, quantùm viribus,
Armis, atque virtute valeant, quos illi vti
Mulieres imbelles illudendos proponunt sibi.
Atque hæc merito illis accident, cùm venerint,
Qui nos aspernantur tam illiberaliter. Iamb. 2.
Mo. Eia, sic decet. Hol. Nũc ergo instructo exercitu
Proxime ad vrbem accedamus, ego, vt strennum
Imperatorem decet, præibo: vos me consequimini.

Actus II. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiusdem generis.

IT a me Deus amet, quanto ego magis magisque
Effrenatam hominis impij violentiam,
Ac crudelitatem barbaram mecum perpendo,
Hoc magis metuo, ne nos sua opprimat, Iamb.
Affligat, vexet, atq; excarnificet tyrannide.
Sed cõmode Ioachimum huc ad me venientem
conspicor,
Hîc eum præstolabor. Ioa. Enim verò nihil loci
Est segnitiæ, neque socordiæ, quantum hostium
Assyriorum immanitatem intelligo.

Quorum

Iamb 2. *Quorum impios conatus nisi prohibuerit Deus,*
Eò rem deventuram propediem,
Vt collum capistro, & servituti, atq; iugo
Intolerabili nobis præbendum sit miserrimis.
Sed video hîc stantem Oziam quẽ quærebam. Ozia,
Scaz. *Scis quo in metu, & quanto in periculo simus?*
Ozi. Vtinam nesciam Ioachime. Deus bone,
Militum secum huc quantas adducit copias?
Acatal. *Ioa. Principes si simus, atque adeo monarchæ,*
Regesq; potentissimi, nequaquam pol tamen
Tantæ multitudinis vim, atq; impetum,
Sustinere poterimus. Ozi. Fuit hercule
Crudelis semper Holofernes ille, atq; ferus:
Acatal. *Et nunc nihil magis vereor, quàm ne quid in nos*
Iratus statuat, ac decernat inhumanius.
Ioa. Adeon' impotenti esse animo, nihil suæ isti vt
imperans
Libidini, plus quam fatali odio desinat
Iamb. 4. *Nos innocentes persequi? Ozi. Eheu, tantamnè*
impijs
Illis hominibus malitiam, ac vecordiam
Innatum esse, aliënis vt ærumnis, & calamitatibus
Gaudeant, atque ex aliorum incommodis
Iamb. *Sua vt conentur comparare commoda?*
Ioa. Nisi me fallit animus Ozia, haud longè à nobis
aberit
Iamb. 2. *Infortunium: ita castris hostium vndique*
Obsessæ, in angustum oppido nostræ coguntur copiæ.
Ozi. Est vt dicis Ioachime: perimus funditus,
Nisi Deus sua nos tueatur clementia.

Nam

Nam in noſtris rebus nobis præſidij eſt nihil.
Ioa. Vere iſtuc quidem abs te dictum eſt, ac ſapienter: &
Obid huc omnibus arbitror incumbendum ſedulo,
Vt precibus nobis placatum reddamus Deum.
Qui ſi noſtrarum calamitatum miſertus, Acatal.
Succurrere nobis dignetur, facilè vel
Validiſſimis illorum obſtiterimus cohortibus. Iamb. 3.
Namque id re ipſa frequenter experti ſumus:
Quando pauci cum plurimis
Congreſſi, victores tamen evaſimus,
Divina aduti ope. nihil enim adverſus Deum
Humana valent vires, nihil armatorum copia.
Tutus eſt profecto, & munitus abunde, hunc qui habet
Propitum ſibi. Quapropter, veluti cœpimus,
Divinam implorare pergamus clementiam.
Spero Deum noſtris placatum lachrymis, Iamb.
In his miſeriis nos exauditurum ſupplices. Iamb.
Ozi. Id quidē & ego futurū confido. Sed tempus eſt
Intrò vt concedamus, & omnes cives ad Deum
Exorandum cohortemur ſedulò. Ioa. Fiat. Scaz.

Actus II. Scena IIII.

HOLOFER. AMMONI. MOABVS, THRASO.
Eiuſdem rationis.

HAnccine ego tam inſignem in nos contumeliam Iamb.
Impunitam relinquam Ammonide? vah mori
Me ſatius eſt. Moabe, Thraſo, Labrax, Simalio
Huc prodite, & præceptis meis parete ſedulò.
Mo. Ehem, præſtò ſumus domine, tua vt iuſſa Scaz.

Exequa-

Exequamur gnaviter. Ho. Eia, sic fortes viros decet
Am. Quicquid præceperis, effectũ dabimus protinus.
Thr. Ego quoq; pro tuis summis erga me beneficiis
Iamb. *Hoc tibi debeo princeps illustrissime,*
Conari manibus pedibusq; nullum non suscipere
Iamb. *Laborem, atque adeo capitis periculum*
Libenter adire, dum prosim tibi. Hol. Bene
Pol facitis, qui morigeros vos per omnia,
4 *Atque obsequentes præbetis mihi. Efficiam*
Contrà, ne imperatoris benignitas
Vobis vlla in re videatur defuisse: Atque adeo
Totam hanc civitatem vobis diripiendam,
Vastandam, evertendamque propino omnibus.
Iamb. 5. *Thr. O liberalitatem maximam! Hol. Neque mihi*
satis erit
Hanc evertisse vrbem: quin quicquid est vbiq; Iu-
dæorum,
Exagitabo, atque affligam crudelissime.
Nullius misereri certũ est. Aiq; audin' Ammonides
Acatal. *Ne pueris quidem vsquam inventis, aut mulieribus*
Vos parcere volo: ne sit posthac sua
Qui nobis negotium facessere audeat
Contumacia. Quin quicquid vsquam est, sanguine,
Iamb. 3. *Incendio, luctu, atque singultu complete strenui.*
Am. Bonam hercule rem imperas, factuque facillimam.
Hol. Nunc autem quo pacto minimo id negotio,
Scaz. *Atque sine vlla nostrorum militum cæde*
Efficere poterimus, commemorabo: vos modo
Auscultate, atque aures præbete attentas mihi.

Mo.

Mo. Arreximus vtraſque, vel ad nutum tibi
Obſequuturi ſedulo. Hol. Aquarum ductus, ac fontium
Tubos ab vrbe ſtatim avertendos eſſe cenſeo. Iamb.
Am. Conſilium callidum placet. Id ſi effeceris,
Aquæ penuria interituros illos arbitror
Propediem. Neque nobis eorum mœnia oppugnanda erunt,
Neq; cum illis dimicandum vnquã. Hol. Si quis aquatum egredi
Ex vrbe auſus fuerit, eum comprehendite, Iamb.
Et mille excarnificatum trucidate modis.
Sed aſtutè videte vt aggrediamini,
Ne præſentiant. Am. Probe curavero:
Nam quo pacto iſthuc ſoleat fieri, optimè
Calleo Thr. Quin ego quoque in rebus iſtiuſmodi
Iam ætatem pol contrivi meam. Tum hoſtibus
Conſilia præripere, inſidiari clanculum, Iamb.
Occultis illorum obſiſtere molitionibus,
Ex longiori exercitatione, atque vſu nunc mihi
Eſt notiſſimum. Hol. Optime hercule facitis,
Qui imperatoris veſtri virtutem imitati, viros
Vos acres præbetis, atque ſtrenuos.
Mo. De deditione iam illos in vrbe ſedulò
Agitare inter ſe auguror. Et ſapiunt mea
Quidem ſententia, qui ſeſe nobis vivos dedere
Malunt, quàm ad vnum omnes miſere obtrũcarier.
Hol. Quamuis ſe dedãt, nõ tamẽ vivẽt nequiſſimi:
Quin oſtendam eis potius quid ſit periculi
Illos ſpernere contumaciter, quos, cum volent

Iamb. *Placare nequeant. Sed satis hîc cessavimus diu:*
In castra quisque iam ad suos se recipiat
Protinus, atque illa, quæ præcepi, sine mora
Videte vt exequamini. Thr. Fiet. Hol. De aqua
Ab eis avertenda dico. Mo. Meminimus probe.

Actus III. Scena I.

IOACHIMVS, OZIAS, MELCHIAS.
Iambici senarii, & septenarii, admistis paucis octonariis.

NVnc quod semper metui, & de quo nimis fui
Sollicitus infelix, eveniſſe audio.
Nulli sumus. Quid obsecro iam nobis aliud restat, nisi
Vt aquæ inopia omnes pereamus miserrimi? O Deus
Hæccine vides, & pateris? at opportune eccũ foras
Oziam egredientem conspicio. Tristis est, eadem
Hæc rescivit mala. Ozi. Hei mihi quantis in calamitatibus
Versamur miseri? actum est. Sed hiccine Ioachimus est,
Quem huc ad me accendentem video? is est ipsus O
Ioachime, ô mi frater, quid agimus nunc, aut quid das consilij?
Cedo. Ioa. Nescio hercle: nam peiore res loco esse non potest,
Quàm in quo nunc est sita. Ozi. Ah, itane de aversa aquæ
Ductu rem, quomodo se habeat, intellexin'? Ioa. Omnia.

Sed

Sed eccũ Melchiam huc ad nos properare conſpicor.
Vide vt perturbatus ſiet. Eadem hæc, quæ nos, malè
Habẽt virum. Mel. Væ miſero mihi, nunc illud eſt,
Quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, Troch.
Atque huic grauiſſimo malo ſalutem
Quærant, auxilij nihil adferant. O inuidentiam!
Vtrum ſtudione id habet, an laudi ſibi fore
Exiſtimat, ſi nos perdiderit innocentes? O Deus,
Serua, atq; tuere nos miſeros. Sed video quos
Volebam. Eho fratres, quaſpe, aut quo cõſilio freti
ſumus?
Ioa. Ab. Melchia, neſcio: niſi quod ſors fert, fe-
ramus fortiter.
Mel. Præ formidine pol mens inhorreſcit mihi,
Cùm quàm afflictæ res noſtræ ſint, ac perditæ,
Reminiſcor miſer. Hem, quò redacti ſumus? Ozi.
Animo
Bono, ac forti oro vti ſis frater. ſpero Deum
Sua nobis ſubventurum clementia.
Mel. Spero ego pol quoq; ſed ne hæc ſpes nos fallat,
nimis
Metuo infelix. Tum quoties hominis efferi
Immanitatem mecum perpendo, animus præ metu
Quod dici ſolet, in genua concidit mihi. Neque id Dimet.
Immeritò certè, vt arbitror:
Nam poſtquam tam crudeliter egerit cum iis,
Qui vltro ſeſe illi dediderunt, quid faciet
Nobis, qui conſtanter ei reſtitimus hactenus?
Vti lupus famelicus in agnos, ita Troch.
In nos ſua ille ſæviet tyrannide.

Ioa. Scio id futurum Melchia, siquidem ille vrbem
ceperit.
Sed impios effrænati hominis conatus Deum
Frustraturum confido. Mel. Vtinam istuc fiat. sed
vide
Etiam sodes, ne vana lactemur spe Ioachime. Ioa.
Non
Fiet. Deus ad tempus nos affligi, non extingui sinet.
Sccz. *Tum si omnino moriendum sit, qui pro religione,*
Pro libertate, pro salute patriæ,
Pro aris, atq; focis perit, haud pol interit.
Troch. *Itaque forti, ac tranquillo animo vt sis obsecro.*
Malum ego homini nullum præter culpam accidere
posse arbitror.
Eam si vitemus, quicquid nobis evenerit,
Moderatè, ac patienter ferendum, non culpandum
est Melchia.
Mel. Recte. sed ne aquæ inopia afflictemur, atque
posteà
Etiam omnino pereamus, non mediocriter
Solicitus sum miser. Ioa. Potin' vt timere desinas?
Quid obsecro hac solicitudine nisi malum tibi
Conduplicas? cùm idem vel nolenti sit tolerandum
tamen.
Ozi. Vere hoc quidem, atque vti se res habet, est
Melchia. (dictum
Quare adversa hac si animo patienti tulerimus,
Post, nisi me mens fallit, fruemur prosperis.
Mel. Faxit ita Deus. Ioa. Faciet, tu modò fac sis a-
nimo bono:

Et

Et nobiscum Deum precare, vt nos sua
Tueri, ac conservare dignetur clementia.
Me. Fiet. nã talis mihi vestra videtur esse oratio,
Vt si refrager pertinaciter, peccare me putem.

Actus III. Scena II.

HOLOFER. AMMONIDES, MOABVS.
Eiusdem generis versus.

I Am tranquillo animo demum exeo foras, cum cõ
Redactos pertinaces hosce apellas conspicor,
Vt aquæ penuria misere cis pereundũ sit propediem.
Ego pol nunc illos sic vlciscar mastigias,
Vt ne impune in nos illusisse videantur. Vah, nescio,
Quos illi nos homines esse arbitrentur, qui Scaz.
Tantam sibi contumaciam feliciter
Cessuram credunt. Næ illi vehementer errant, Troch.
Siquidem nostram pristinam patientiam,
Qua turpiter abusi sunt hactenus, sibi
Perpetuam pollicentur fore. Sed eccum Ammonidem,
Et Moabum. Am. Opportune pol, atque in ipso tempore
Hîc astabas domine: nam te quæsitum exieramus foras.
Hol. Quã gratia? cedò. Am. Dicam. dum manè admodum
Diluculo per tota deambularemus Scaz.
Castra, vnumquemq; ducem, ac militem officij sui
Admonentes sedulo: moxq; ad civitatem
Propius cùm aggressi essemus, munitiones hostiũ ac

Propugnacula vt contemplaremur accuratiùs:
Deprehendimus alios quosdam etiam nunc ciuibus,
In collibus vrbi proximis. superesse fontes: omnibus
Quos illi communiverant conatibus. magis
His in montis radice positis, quam armis cõfisi suis.
Quapropter nisi & ab his eos arcendos longius,
Ac diligenter propulsandos protinus
Curaueris. pol frustrà hîc, atque adeo magna cum
infamia, &
Dedecore multos desidebimus dies.
Hol. Quid audio? atq; existimabam omnem iamdu
dum eis
Cat. *Aquã esse præreptã penitus. Mo. Crediderã ego id*
Quoque: & nisi ipse ex illis fontibus eos clanculum
Aquam haurientes, atque in vrbem deferentes
Hisce oculis vidissem modò, nunquam credercm.
Cui malo nisi remedium statim tua
Inuenerit prudentia, actum agimus: procaciter
Illudent. si idnos aut negligere aut impedire non
Posse intellexerint. Hol. Ego istuc facilè impedier
Daboq; operam, vt quæ nunc certa illis consilia
Videntur, incerta dubiaque reddantur omnia.
Quin mihi sic stat sententia, potius animam
Troch. *Me relicturum meam, quàm non hanc vrbem e-*
uerterim,
Soloq; æquauerim planissime. Am. Eia, sic decet.
Hol. Neque horum. clade, atque interitu contem
ero,
Verùm vniuersum illum recutitorum gregem
Ad seditionem natum extirpabo radicitus.

Mu

Multa illos hactenus male mea docuit facilitas:
At nunc faxo illius vt experiantur sævitiam, cuius
Gratia, atque lenitate abusi sunt procaciter.
Neq; à quoquam me exorari sinam, quin pro Scaz.
Tam insigni isthac audacia Troch.
Illos, vti digni sunt, vlciscar sacrilegos. Scaz.
Malim me crudelem, quàm dissolutum in hos vide- Dimet.
rier.
Nam nisi mature eorum restiterimus pervicaciæ,
Ferociam cohibuerimus, retuderimus insolentiam,
Ad extremum, quæ illorum est confidētia, nos quoq;
Vrbesque nostras oppugnatum venient audacissimi.
Mo. Isthuc esi sapere, non quod ante pedes modo est
Videre, sed etiam illa quæ futura sunt.
Multo ante prospicere. Hol. Id ducis est officium:
hoc qui nequit,
Fateatur se indignum imperatoris nomine. Sed nūc
sine
Mora dispositis passim præsidijs in montibus, fōtes Catal. 2.
Eos omnes aut observari, aut obturari iussero.
Am Isthuc recte, laudo. Hol. Vos me hàc conse-
quimini.

Actus III. Scena III.

OZIAS, IOACHIMVS.

Eiusdem generis versus.

PRofectò quanto ego magis magisq; ferociam,
Vresque invictas horum hominum, tum immā-
nitatem,
Et impatientiam atque adeo crudelitatem

Ducis huius effrænati, barbarig, mecum cogito, hoc
Magis metuo infelix ne hac nobis infeliciter
Cedat confidentia: qua freti tantis copijs
Resistere ausi fumus hactenus. Nequè
De vlla aliare magis nunc solicitus sum, quam de a-
qua
Nobis conseruanda in fontibus hisce proximis.
Troch.2. *Sed ne & hanc nobis præripiant, quemadmodum*
Reliquos aquarum rivos, procul ab vrbe averterũt,
nimis
Dimet. *Hercule ego nunc vereor miser.*
Quod si contingat, actum est de vita, atque salute
omnium.
Troch. *At ita me Deus amet, vt ego nunc non tam meæ*
Vitæ, cuius maior pars iam exacta est mihi,
Quam religioni nostræ, quæ nobis maxime
Curæ esse debet, quàm vxoribus, ac liberis
Timeo, quos illi indignis violatos modis,
In seruitutem perpetuam abripient sibi.
Sed nisi me oculi fallunt, Ioachimum huc accedentẽ
conspicor.
Vel ex solo illius vultu in quàm afflicto rerum statu
Sumus, videas facillime. Ioa. Vt
Dimet. *Nihil quietis est in pectore! dum advenio,*
Cœpi egomet, interim mecum rem aliam ex alia
Troch. *Cogitare, & ea omnia in peiorem partem, vti*
Fit, vbi quid in animo solet esse molestiæ.
Quid multis? quo magis huius hominis impij
Crudelitatem mecum expendo, ac considero
Tyrannidem, hoc mihi mens inhorrescit magis.

Eheu,

Eheu, lachrymo: quæ posthac est futura vita? Catal.
Cum tam gravis, tamque misera in mentem venit
Servitus. At Oziam non procul hinc astare video. Troch.
Ozi. Prior ego illum compellabo. Hẽ Ioachime, quo instatu
Sunt res, ac fortunæ nostræ? Eheu, quid taces,
Aut quid suspiras obsecro? Ioa. Ozia mi, mi frater,
nihil Troch.
Ego nobis miserius esse arbitror: quibus undique
Validissimo hostis barbari obsessis exercitu,
Nulla usquam aut resistendi, aut elabendi datur Troch.
Copia. Ozi. Eandem etiam hîc ego calamitatem doleo miser.
Sed nescio quẽ procul exanimatũ ad nos accurrere video.
Perij: quid sibi vult tam præceps hominis cursus? quã timeo ne
Ille nunc tristissimam nobis rem nunciet. Troch.
Ioa. Idem & ego futurum auguror, adeò animus formidine,
Ac terrore obstupuit mihi———

Actus III. Scena IIII.

MELCHIAS. IOACHIMVS, OZIAS; Eiusdem generis.

———Eheu vix sum compos animi, ita
Usque currendo sum defatigatus miser. Troch.
Pedibus pol magnã habeo gratiã, qui me ex periculo
Tanto surripuerunt. Sed ubi nunc Oziam
Nostræ urbis principẽ reperiã cogito. Ioa. Melchias
Est, & te nominat: appellemus. O heus, heus Melchia
Mel.

Mel. Quis homo eſt qui me? Eho, teipſum quære-
bam Ozia.
Hem, tu quoq; hîc aderas Ioachime? nũ prævideram
Te, ignoſce. Ioa. Quidnam eſt quod ita trepidas, aut
quid exanimatus es
Obſecro? cedò. Mel. Actum eſt, perijmus miſeri.
Ozi. Iſtùd auertat Deus.
Mel. Neſcitis quantum ego vobis adventu meo
Nunc apportem mali. Ioa. Ehem miſeriam! facile
quidem
Iſthuc futurum, cùm te accurrentem procul
Conſpicebamus, augurabamur modò.
Mel. Adreſtim iam quidem res nobis devenit pla-
niſſime.
Ozi. Væ nobis miſeris, ſed narra ſodes quid ſit mali.
Tioch.2. *Mel. Hoſtes omnibus vndiq; obſeſſis fontibus, aquam*
Vniuerſam præripuerunt nobis. Ozi. O Deus,
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem tu iſthac vera
prædicas.
Mel. Veriſſimum eſſe reperietis quod nuncio.
Nam clanculum modò ad hauriendam aquam dum
exco prius
Quàm ad vllum perveniſſem fontem, circumventus
vndique,
Ex inſequentium manibus, vix effugi miſer.
Ozi. Væ nobis infelicibus, vt animus in ſpe, ac for-
midine
Vſq; antehac attẽtus fuit, ita poſtquã adempta ſpes,
Laſſus, curaq; cõfectus ſtupet. Mel. Eheu: Miſeriã!
Quid faciemus nũc, aut quid das cõſilij Ozia? O. Neq;

Quid

Quid consulam, neq; quid nobis faciendum sit scio.
Ioa. Deum immortalem! quam ego nunc totus dis-
pliceo mihi?
Nullos credo vsquam nobis miseriores viuere.
Sed intrò si videbitur nunc concedamus, vt omnibus
Ciuitatis nostræ conuocatis optimatibus, Troch.
Consilium vnà capiamus, quid nobis potissimùm
Opus facto sit. Ozi. Vt lubet, præcede sequimur: O
Deus,
Serva obsecro, atque tuere nos miserrimos.

Actus IIII. Scena I.

OZIAS, IOACHIMVS, MEL. SADOCVS.
Eiuldem rationis versus.

MVltos iam lamentando flendoq; exegi dies:
Adeo vt oculi lachrymis cacutiant mihi.
Præterea corpus longiori languit inedia.
Quin genua labant, pedesq; vix suo
Funguntur munere. Dein cum de religione Cat.
Per impios hosce homines planè extirpanda, de vxo-
ribus,
Ac filiabus constuprandis, tum de liberis
Nostris in seruitutem hinc abducendis mecũ cogito,
Dolor is mihi multò omnium est grauissimus.
Atque hanc calamitatem, & miseriam quo modo
Nunc effugiamus, equidẽ nescio: cũ aqua penuria
Iampridem tota laboret ciuitas, cisternis omnibus,
Quæ intra mœnia sunt, ante aliquot dies plane Scaz.
Exhaustis. Atq; ideò nihil metuo magis, quàm ne
Cives extrema necessitate concitati, (hoc? Troch
Vim nobis faciant, atq; ad deditionẽ cogãt. Sed quid

Pagi,

Pape, quantum huc hominum accurrere video multitudinem!
Locus hic vix ceperit. Quid faciam nescio.
Ioa. Prohibete tumultum fratres, atque quieto animo estote, obsecro:
Et quod Deus nostris offensus criminibus
Nobis immittit, patienter feramus, atque fortiter.
Mel. Quam tu nobis patientiam Ioachime, quam
Cõmemoras fortitudinẽ? cùm in tãtis calamitatibus
Versemur miseri. Io. Spero Deũ nobis adiutorẽ fore.
Sad. Isthuc quidem omnes speravimus hactenus: at nunc vides
Opinor, quàm misere hæc nos spes fefellerit.
Sed ad Oziam, vti te facturum dixisti, nos deducito: vt
Sciamus quidnam nobis faciendum siet.
Ioach. Agite, sequimini. At eccum non ita procul hinc eum
Stantem video. Ozias. Deum immortalem! quid ego nunc eis
Respondeam, aut quid consilij dem nescio:
Ita conturbatæ sunt omnes rationes mihi.
Sad. Quid nunc ais Ozia? viden' nos consilijs tuis
Miserè impedirier? eòque redactos esse, vt
Mors nobis vitæ præferẽda siet. Oz. Respirate, ac bo-
Animo estote obsecro. Deus etiamnũ viuit, cui (no
Nos, nostraque omnia curæ esse experti sumus sapissime.

Trech. *Mel. Iampridẽ nostris delictis ille offensus, auribus*
Obturatis nos spernit, & aversatur supplices.

Ozi.

Ozi. Peccauimus fratres, confiteor id quidem, &
Malo grauissimo, atque adeo exitio digni sumus.
Sed spero tamen Deum nostri miserum, hunc luctū
in gaudium (sunt
Nobis commutaturum propediem. Sa. Isthæc verba Scaz.
Quibus os nobis subleuisti hactenus. nunc in
Eum rem rediisse videmus locum, vt vrbs hostibus
Iam tam dedenda sit nobis. Namq; ita iubet
Necessitas, durum telum. Et potsatius est, mea
Quidem totius que populi sententia,
Vt captiui nostrum colamus, atq; veneremur Deum,
Quàm religione extirpata, per maximam
Ignominiam, dedecus, atque opprobrium intereamus
Omnes. Ozi. O conditionem infelicissimam! Catal.
Ioa. Durum quidem, sed leuius sit patientia,
Quicquid nequit mutarier. Ozi. Ausculta obsecro
Adoce, vosque omnes, qui huc venistis, fratres, ad
fortiter
Resistendū hostibus exhortatus sum vos hactenus:
Eo quidem animo, quod certò confidebam, Deum
Sua nobis subventurum clementia. Id
Quoniam nondum accidit, oro atque obtestor vos
omnes, vt dies
Tantùm quinq; patiēter ferre pergatis, quæ magno
animo
Ac forti sustinuistis hactenus. Spero interim
Deum opitulaturum nobis. Quod si diebus Catal.
His quinque exactis, nondū precibus lachrymisque,
quas
Sine intermissione effundendas puto,

Diuinam

Divinam consequuti fuerimus clementiam,
Ne vnũ quidem vrbis deditionẽ remorabor diem.
Agite, atque hac in re vos præbete morigeros mihi.
Troch. *Mel. Si quidem quinq;, verùm ne fiant isti viginti*
Dies. Ozi. Profectò non plus quinq;, aut. Sad. Aut
nihil
Moramur. Ozi. Non fiet, tãtùm hoc permittite, vt
Vos exorẽ. Mel. Pol virtus tua nos monet Ozia, vt
Troch. 2. *Rẽ quanquã gravem, atq; difficilem petenti (tibi*
Pareamus: nisi quid dissentitis fratres. Sad. Agedũ,
Concedimus, sed hac qua dixti conditione Ozia.
Ozi. Sic fiet. Ite nunc intrò, & divinã, vti hactenus
Feciſtis, pergite implorare misericordiam.
Troch. *Felicius hæc res quam arbitrabar succeſſit mihi:*
Quando commode loquendo quinque etiam nũc im-
petravi
Dies: interea ſpero aliquid eventurum boni.
Quod ſi intra iſtud tempus Deus nondum nobis ſub-
venerit,
Troch. *Actum erit: neq; quicquam nobis reſtabit miſeris,*
Vt nos tyranno huic dedamus impio. (niſi
Quod vt prohibeas, averta ſque oro te mi Deus.
Troch. 2. *Maxima quidem noſtra ſunt peccata, ſed tua*
Longe maior eſt clementia: qua potiſſimum
Scaz. *Tum demum auxiliari ſoles tuis, cum omni*
Præſidio, omnique humana deſtituti ſunt ope.
Id obſecro vt nunc nobis eveniat Deus. (matibus
Sed eſtne hæc Iuditha. quã multis ſtipatã vrbis pri-
Ac preſbyteris, huc ad me feſtinantẽ conſpicio? ea po
Eſt ipſa, miror quid ſiet: nec temere eſſe arbitror.

Actus

Actus IIII. Scena II.

IVDITHA, AZARIAS, OZIAS. Eiusdem generis.

QVid istuc est fratres? itane quinto ab hinc exacto die
Ozias impijs his nos dedendos censet hostibus?
Aza. Ita quidem res habet, vt dixi Iuditha.
ed eccum ipsum stantem pro foribus. nunc eum Troch.
resentem adoriaris licet, quem absentem incusasti
hactenus.
ud. Id faciam, ac confidenter quidē: quandoquidē
rrare, atque adeo (vt pace illius istud dixerim)
eccare mihi videtur grauissime. Ozi. Quisnam ob-
secro
st ille, quem errasse ais, & peccati insimulas? cedò
Iuditha.
ud. Dicam Ozia. Tu es ille, quē deliquisse graviter
xistimo. Ozi. Quid ita? dic sodes: non enim
elligo. Iud. Non? bem. Oz. Non profecto. Iud.
At faxo iam vt
telligas. Ozi. Si peccavi soror, nō causā dico quin
uod meritus sim feram. Iu. Tun' tempus, aut diem, Troch. 2.
uo nobis subveniat, statues Deo? vt nisi
tra dies quinque opem ferat, tu vrbem impijs
isce dedas hostibus? ah, itane Consulem,
c ciuitatis principem facere decet? hoc meā
dei credas velim, neque tali oratione, neq; animo
obis placandus est Deus. Dimet.
uo quidem ad iram illum provocaueris facilius. Catal.
on ille benignitati, ac clementiæ suæ Troch. 2.

Tempus

Tempus a nobis sibi præscribi postulat:
Tum demum succurret, cùm divinæ illius
Voluntati visum fuerit nostræque saluti
Catal. Troch. 2. *Expedire cognoverit. Itaq; nunc subsidium, atq; op*
Ejus imploremus, nostraque crimina
Confessi, oremus supplices, vt cùm illi maximè
Placebit, tum nobis potissimùm auxilium ferat.
Scaz. *Quemadmodum quondam maiores nostri, quando*
præceptis
Divinis post tergum reiectis contumaciter,
Alienos coluerũt Deos, graviter puniti, atq; hosti
Traditi, miseris interierunt modis: (bu
Troch. *Ita & nunc idem ille patrum nostrorum Deus,*
Suo nutu qui regit, atque moderatur omnia,
Nostra vlciscens delicta, nos premi, & affligi sinit.
Troch. *Quam profecto afflictionem quemadmodum*
Nobis salutarem esse confido, ita brevem fore
Auguror. Atque hæc spes hinc nũc suggeritur mihi
Quòd impio aliorum Deorum cultu contempto, pu
Ac religiosè ipsum vnum veneramur
Troch 2. *Hactenus Ozi. O viraginem sanctam, fortem, atq*
strenuam!
Vah, pudeat nos nostri, qui viri, atque principes
Populi sumus. Iud. In memoriã vobis redigite obsec
Quo pacto Abrahamus, Isacus, atq; Iacobus, patr
Nostri qui omnes quidem viri fuerunt optimi,
Varijs malis, & cladibus olim explorati, neque
Animum tamen despondentes, divinam consequ
Sint gratiam. Sic etiam nunc fratres Deus
Nos exerceri, haud extingui sinet. Ozi. Verissima

Q

Quæ dixisti, sunt omnia: & laudo constantiam,
Ac pietatem tuam mea Iuditha. Nunc itaque
Te oramus, vt precibus, atque lachrymis tuis
Placare nobis coneris Deum: tibi
Enim, quia mulier pia es, & multo melior quam nos,
scio
Illum obtemperaturum magis. Iud. Ehodum, aus- Troch.
cultate, nam
Quod facere in animo concepi, exponã vobis. Aza.
Quid Iuditha?
Iud. Hac nocte ego cum ancilla mea Abra constitui
ex vrbe egredi.
Neque hic, quid sim factura perscrutari vos volo.
Deum tantum orabitis, vt ancillam suam reverti
permittat incolumem. Id si evenerit, vti Catal.
confido, promitto vobis salva futura omnia.
Ozi. I mea Iuditha: Deus tibi eunti, atq; redeunti
sit comes.
Iud. Spero ita fore. vos ad portam me opperimini:
Ne sit qui egressum remoretur meum. Ozi. Age fiet.
Deum
Immortalem! mulier mulieri quid præstat? virtus ei
Relucet ex oculis, gravisq; severitas
Inest in vultu, atq; in verbis fides. Aza. Ad hæc
Rara vitæ integritas, moresque amabilissimi Troch.
Eam cõmendant maxime. Huc accedit admirabilis
Quædã, quanquam in cultu neglecto, forma gratia.
Sed hoc demiror Ozia, qua causa ea sit ex
Civitate itura, aut quidnam molitura sit Troch.
Mulier: nisi quicquid est quod conatur, confido ei,

Et nobis omnibus ſucceſſurum feliciter.
Ozi. Confido ego hercule quoque. Sed nunc, ſi placet,
Ad portam recta concedamus via, atque eam
Troch. *Illic expectemus, dum veniat. Aza. Age in nobis*
nihil eſt moræ.

Actus IIII. Scena III.

IVDITHA.

Eiuſdem generis verſus.

Difficile pol, atq; arduũ eſt, quod molior, & tamẽ
Spes magna habet animum, hanc rem mihi
Succeſſuram ex ſententia. Sed quoniam viribus
Humanis effici id nullo modo poteſt,
Orandus eſt mihi Deus vt meis ſuccurrere,
Et ſubuenire dignetur conatibus.
Clementiſſime cœli, terræque conditor Deus,
Qui es Dominus Simeonis patris mei: cui
Virtutem, ac fortitudinem, atque adeo memorabile
Victoriam contra hoſtes olim tribuiſti tuos:
Oro te, atque obſecro, vt diuina gratia
Tuaque benignitate animum corrobores mihi:
Vt in eo quod tuo, vt arbitror, afflata numine
Troch. *Adorior, facinore, conſtanter perſeverem.*
Ne patere mi Deus, vt hoc impium, atq; barbarum
Hominum genus impune in ſanctiſſimum tuum
Illudat nomen: noſque diuino tuo
Hactenus addictos cultui, maioribus
Affligat cladibus: belloq; ſuperatos miſerrimam
In ſeruitutem abripiat ſibi. Quin potius pro tua
Troch. *Priſtina erga nos effice facilitate, & clementia,*
Vt glorioſus ille, atque eſſerus ſuarum virium

Oſten-

Ostentator, cuique numinis contemptor improbus,
Ab imbelli illusus muliere, intereat turpiter.
Vtque ipsa re nobis declares, quam nihil
Omnino adversus invictam tuam potentiam
Hominum impiorum valeant vires. Tum quam mi-
sere insaniant,
Et quantopere sese fallant, qui copiis,
Qui gladiis, qui scutis, atque sagittis, qui quadrigis, Hyperb.
suoque
Equitatu freti, contra te insolenter crista erigunt.
Erit hoc per totum terrarum orbem memorabile, tuo
Imprimis gloriosum nomini, si is, qui Troch. Scaz.
Non solum homines, sed etiam ipsum cœlum suis
Terret minis, non multitudine militum,
Aut bellica virtute, sed per inermem fœminam, è
Medio sublatus, risui sit omnibus.
Hæc quæso nunc sic nobis eveniant Deus:
Vt impij hominis exempti tyrannide,
Summis tuam in nos laudibus evehamus munificen-
Eia, feliciter successurum auguror, [tiam.
Adeo divino afflatus æstro, animus gestit mihi.
Nunc tempus est, ad exeundum vt me parem.

Actus IIII. Scena IIII.

OZIAS, AZARIAS, IVDITHA. Eiusdem generis.

BOno animo esto Azaria, haudquaquam etiam
cessat, &
Illam iam iam hîc tibi adfuturam polliceor: proin'
Tu vanam istam solicitudinem quæ te discruciat,
Ex animo fac vt amoveas tuo. Aza. Credo quidē Troch.

Venturam eam Ozia, sed quid sit effectura nescio.
Ozi. Nescio ego quoque, & tamen spero Deum non
deserturum suos:
In eo omnis spes sit nobis: quandoquidem in humanis
viribus,
Aut opibus nobis praesidij est nihil. Aza. Sed ne illa
spes
Nos frustretur, vereor miser. Ozi. Age, nō fiet, bene
Troch. *Ominare. at eccam eam cum ancilla huc conspicor*
Catal.2. *Accedentem. Aza. Est, an non est? certe ipsa est.*
Eia, vt venusta,
Atque elegans est, omni suo mundo expolita,
Dimet. *Ornataque splendidissime. (gratia.*
Ozi. Tum quemuis ornatum nativae formae excellis
Troch. *Iud. Adsum Ozia, vt quod facturam me recepi,*
Vobis praestem. Ozi. Hem, constanter, atque fortiter,
Laudo. Iud. Deum omnes tantum orate supplices,
Vt quicquid illud est quod molior, sua
Nobis secundet indulgentia. Aza. Eheu Inditha
Quàm ego nunc tibi timeo miser?
Dimet. *Iud. Azaria, absit timor, animique trepidatio, nihil*
Cuiquam innocentia incolumi accidere potest mali.
Tum si omnino moriendum fuerit, pro patria mori,
dulce &
Decorum erit mihi. Dū ne ob malefacta pereo, par-
Scaz. *vi aestimo.*
Ozi. O mulierem piam, fortem, atque strennuam.
Scaz. *Age, macte virtute: Deus faxit, vt quicquid*
Id est, quod animo tam magno concepisti, tibi,
Nobisque omnibus, ex animi sucedat sententia.

Iud.

Iud. Spero ita futurum. Nunc portam Ozia jube
Aperiri, vt, quo ire constitui, recta pergam via.
Ozi. Effectū est quod vis. en patet. Deus deducat, ac
Reducat te salvam, atque incolumem. Aza. Egressa
est illa, quo
Animo, atque consilio plane nescio. Ozi. Ego quoque
Id, quod facere conatur, ne coniectura quidem
Assequi possum: nihilominus tamen id profuturum Troch.
Confido: nam mulierem esse scio ea prudentia
Atq; ingenij industria, vt quodcunq; fuerit aggressa, Troch.
Temere, aut inconsiderate, sed sapienter, & (non
Bono consilio susceptum esse dixeris.
Aza. Est isthuc quidem in his nostris calamitatibus
Et aerumnis magnum solatium mihi:
Sed illud multo maius, ac firmius
Esse arbitror, quod mulier est antiqua fide, Troch 2.
Moribus integris, ac rara vitæ sanctimonia:
Et propterea spero Deum illi adiutorem fore.
Ozi. Idē & ego persuasi mihi. Sed nunc tempus est,
Vt ad somnū nos cōponamus: cras simulac diluxerit
Omnem populum ad preces continuas excitabimus,
Atque exhortabimur sedulo. Aza. Age, vbi voles:
i præ, sequor.

Actus IIII. Scena V.

IVDITHA, ABRA, LABRAX, THRASO.

Eiusdem generis versus.

GAudeo tandē nos hunc superasse montē, cuius
Ascensus difficilis, atque molestus fuit, (vt
Ita descensus nobis erit facillimus.
A. Est vt dicis hera. I. Tū exortus solis, qui nō procul

Abesse videtur, efficiet, necubi aberremus à via.
Ab. Verũ id quidem at at, quid hoc? Iud. Quid A-
bra? Abr. Nescio (no
Quos huc ad nos armatos properare video. Iud. Eo.
Animo esto, facile illos placavero: meditata enim
Iamdudum in pectore mihi sunt consilia omnia.
Lab. Vide dum sodes diligenter Thraso,
Catal. *Vt fontes hos obseruandos, ac præsidio satis*
Firmo muniendos cures. Th. Isthuc hercule
Troch. *Curatum est sedulo: nullus enim iampridem hauri-*
endæ aquæ
Troch. *Gratia, cuius tamen inopia laborant maximè,*
E ciuitate vnquam fuit ausus egredi.
Sed hem, quid isthuc Labrax? mulieres duas
Troch. 2. *Propiùs huc accedentes conspicio. Lab. Prô Iupiter!*
Monstri simile. Ehodum, caveamus ne os sublinatur
Nobis: Quin procurramus eis obviam,
Ac cõprehẽdamus, quantũ possumus. Hem, cõsistite
Istic illico, atque gradum cohibete venefica.
Iu. Salvete viri humanissimi. La. Apage, dico ego
Nobis insidias fieri. Iu. Animo quieto estote, ac mit-
Nos obsecro: nam neq; vobis insidiæ, neque [tite
Quicquam omnino ànobis metuendum erit malis.
Th. Id ne fiat, summa est adhibenda cautio.
Sed cuiates estis, aut vnde venistis tam manè?
Iud. Mulier sum Hebræa, ex ciuitate Betulia
Troch. *De nocte huc ad vos egressa clanculum. Lab. Hem,*
Betulia! quagratia? Iud. Vt imperatori
Scaz. *Vestro indicem, in quàm afflicto, atq; misero statu*
Troch. *Res sint ciuium: & simul commonstrem quo modo*

Vrbem

Vrbem facillime capere possit, ne vno quidem
Ex copijs suis amisso. Th. Eho, bene hercule,
Atque sapienter à te factum esse arbitror
Mulier, quæ in tempore saluti prospexisti tuæ.
Nam ea pol forma esse videris mihi, vt potiùs
Seruari, quàm cum sceleratis illis perire debeas.
Neque est quod à nobis metuas tibi. Quin scio
Aduentum, & conspectum tuum Holoferni duci
Nostro gratissimum futurũ. Agite dum, sequimini:
Ad illum vos rectà deducemus. Iud. Placet.

Actus V. Scena I.

HOLOFERNES, AMMONIDES.
Ejusdem generis versus.

PVlchre pol etiam nũc, quod à me est institutum Catal.
Procedit opus, atq; adeo opportunè admodũ hæc
Mulier se nobis obtulit: quæ quomodo
In ciuitate sese habeant res, mihi narrauit omnia.
Sed qualem ego nunc illam dicam esse fœminam?
Qua hercule venustiorem nullam vsquam arbitror
Reperirier. Quare nimis ego illam aspicio lubens.
O faciẽ pulchrã! deleo omnes dehinc ex animo muli-
Tædet harum quotidianarum formarum. (eres: Troch.
Sed eccum Ammonidem exeuntem conspicor.
Am. Quamquam in subigendis hisce Israelitis
magnus hactenus
Nobis susceptus est labor: patienter tamen eum
Ferendum tolerandumque esse existimo, vel ob
Eam solùm causam, quod tam formosæ, atq; optime
Moratæ, apud illos reperiantur fœminæ. At (de
Eccũ imperatorẽ, haud præuiderã. Ho. Hẽ Ammoni-

Quid ais? itane & huius mulieris Hebreæ tibi
Forma placuit? Am. Perplacuit pol dux illustrissime.
Hol. Eia, minime tc hallucinatum esse arbitror:
Nam & ego quo pacto satis illius pulchritudinem,
Elegantiam, ac festivitatem prædicem,
Plane nescio Ammonide: & nosti, vt opinor, quam
Troch. 2. *Oculatus formarum spectator siem.*
Am. Ne comparanda pol quidē hæc est ad eas, quæ in regionibus
Reperiuntur nostris. Hol. Nova figura oris, color
Verus, corpus solidum, ac succi plenum. Porro mores
Tam excellenti formæ per omnia congruunt. (huius
Troch. *Præterea, quod in nostratibus rarissimum est*
Mulieribus, facundiam admirabilem,
Frudentiamque in illa deprehendisse videor mihi.
Itaque quod se recepit facturam, de eo quidem
Haud dubium est mihi. Sed mitto nunc eamus, &
Troch. *In castra ad nostros reuertamur. Am. Agedum, vt lubet, sequor.*

Actus V. Scena II.

IVDITHA, ABRA, THRASO.

Eiusdem generis.

ENim vero gaudeo, Deoque gratias ago,
Cum id quod meditor, etiam nunc mihi cedat feliciter.
Hem, sequere me Abra. Abra. Vix ausim hera, cum militibus
Completa sint hic omnia. Iud. Esto animo bono,
Dimer. *Nihil nobis periculi est:*
Nam etsi deprehendamur, mandato tamen

Ducis

Ducis Holofernis salvæ, atq; incolumes erimus. id enim
Per tota edixit castra, ne nobis, etiam Troch.
De nocte egredientibus, obsit, aut noceat quisquam.
Sed obviam video nobis venientem nescio
Quem: præsenti, fortique animo fac vt sies.
Thr. Spero ego nostros hos excubandi, vigilandique
Labores admodum breves futuros, cùm isti apellatũ Catal.
Gregi ad restim res iam devenerit planissimè. Scaz.
Sed nescio quem pedum strepitũ mihi audire videor.
Mulierem illam Hebræam esse credo, cui noctu etiã
quolibet
E castris egredi vt liceret, imperator
Nostri voluit exercitus. Ipsa herculè est cũ ancilla, Cat.
adoriar,
Ac compellabo comiter. Nam pol mulier mihi
Visa est elegans, probisque ornata moribus.
Matrona salue, quòtibi iter est? Iud. Oratum exeo
In proximũ hũc vallẽ: quod ab Holoferne principe
Vestro permissũ est mihi. Thr. Perge vt cœpisti, in his
Nostris castris nullus erit, qui aut dicto, aut facto no- Catal.
cebit
Tibi. Iud. Pro isthoc beneficio vobis gratiã habeo, &
Habitura sum, quoad vixero. Abra sequere. Thr. O
mulierem
Festivam, atque pulchram! In vita pol venustiorem Troch.
Vidi nullam. Itaque minime hercule mirum, si eam
Magni faciat princeps, nihilq; illi negãdũ existi-
Iu. Subsistendi nobis hîc iam dabitur locus. (met:
Secede hinc istorsum paulisper, donec te vocem.
Magnas tibi mi Deus ago gratias, quod hæc,

Quæ

Qua numine tuo afflata, facere cœpi, mihi satis
Secundasti hactenus. Orote porro Pater
Clementissime, vt quemadmodum alias frequenter
Troch. *Maiores nostros, omni humana destitutos*
Catal. 2. *Ope, præter ipsorum spem, atque expectationem*
Grauissimis exemisti periculis,
Hostesque eorum, quamuis opibus, atque copiis
Potentes, inuicta tua virtute deleuisti,
Et extirpasti funditus: ita nunc quoque,
Nostri misertus, hunc superbum, atque impium
Per me de medio sinas tolli tyrannum.
Troch. *Vt re ipsa, atque adeo grauissimo suo edocti malo,*
Scaz. *Agnoscant homines illi barbari, haud vnquam*
Frustrari, qui in te omnem suam spem collocant:
Scaz. 2. *Eosq; inani opera, atque labore defatigari,*
Qui aduersum te, tuoque cultui addictos
Bellum suscipiunt. Peccata quidem nostra maxime
Troch. *Esse fateor, sed tua mi Deus longe maior*
Est benignitas: quasi nobis nunc opitulari
Digneris, profecto fiet vt omnes tui
Numinis cultores diuinam tuam
In se collaudent, atque prædicent beneficentiam:
Vtq; alij horum clade, interrituque territi,
Neque vim neq; vllam iniuriam inferre audeant
Nobis. Quod vt nunc per me, gratia tua
Adiutam eueniat, obsecro, atque obtestor te Deus.
Troch *Sic tua maxime cunctis innotescet clementia,*
Si se facilem, piamque in nos nocentes exerat.
Ehodum Abra, tempus est, vt vnde venimus,
Eò redeamus. Ab. Vbi voles: præcede, consequor.

A C.

Actus V. Scena III.

HOLOFER. MOABVS, BAGOAS, IVDITHA.
Eiusdem generis versus.

O Piparum, delicatumq; vti præcepi, fac vt apparés (etiã
Conuiuium Moabe: nam diem hunc totum, atque
Noctẽ in lætitia cupio degere. Mo. Et hoc, & si
quid aliud est
Quod imperas, effectũ dabo princeps honoratissime.
Hol. Ad hæc vinum nobis pincerna vt optimum
Promat, id imprimis fac cures sedulo. Mo. Fiet. Troch.
Hol. atque adeo ne quid omnino desit, quod ad
Voluptatem excitandã, quodq; ad luxum & delicias
Apti ũ, atq; accommodũ siet. Mo. Memini, tametsi Catal.
Non admoneas. Hol. Tum Hebræam istã mulierẽ
Nobis cupiam adesse in conuiuio, vt sua
Nos recreet, atque oblectet elegantia.
Quin Bagoæ id dedam negotij. Eho Bagoa,
Prodi ocyus. Bag. Præstò sum domine, hem, impera
Si quid per me fieri velis. Hol. Israelitidem
Illam mulierem absque mora conueni, eiq; cõmodè
Loquẽdo persuade, vt diẽ hunc nobiscũ in gaudio, ac
Hilaritate exigat. Ba. Dabo herclè operam, & me Scaz.
impetraturum
Confido. Hol I, atq; matura reditũ, eãque huc vide
Vt reducas mihi. Verbis pol vix possem consequi
Moabe, quantopere huius mulieris mihi
Placeat forma: & quo pacto mores eius amabiles,
Vultusque decorus, tum vox illius, atque oratio
Quouis melle dulcior, animum commouerint Troch.

Meum.

Meum. Mo. Nihil mirum: namque haud simili
est mulier mulierum
Nostrarum, quæ student demissis esse humeris,
Ceruice erecta, ac vincto pectore, vt graciles siem;
Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt. Cibum
Catal. *Sibi subtrahunt. Quanquam bona est natura,*
Reddunt se curatura iuuccas. In hac
Scaz. *Genuinæ formæ gratia est: verus color, nulla*
Ceruſſa, purpurisso, aut stibio fucatus. Hol. Ego pol
Nullam in vita venustiorem vidi fœminam.
Quare non desinã, neq; cõquiescam, donec ea potiar.
Opperiamur paulisper hîc, dum redeat Bagoas:
Quod iam iam futurum confido. Mo. Placet. Bag.
Optimè
Pol, atque sapienter facis mulier, quæ principi
Nostro animũ induxisti obsequi. Iu. Ita decet ô bone.
Nihil ille vnquã mihi imperabit, quod non sim lubi
Atque expedite facturа. Bag. Benignè dicis, laud
Dimet. *& sapis*
Mea quidem sententia.
Sed age properemus, ne quid nostra illum offendat
cunctatio.
Hol. Vt omnis mora, cupidè quicquam optanti, sem-
per solet
Esse ingrata, & molesta. At eccam eam cum Bagoa
Huc ad nos accedere video. Eho quis me fortunatior,
Si quidem huius mulieris fruendæ copia
Concedatur mihi? Mo. Id quidem facillimè
Impetraturum te scio: nam quæ fœmina est
Scaz. *Quantumuis formosa, atque nobilis, quæ non*

Ad

Ad nutum se morigeram præbeat tibi?
Hol. Blãde illam appellabo, atq; salutabo comiter.
Ebo mea voluptas, meum suavium,
Aduentus pol tuus est mihi gratissimus.
Oh, vt te amplector lubens. Iud. Næ ego mulierum Troch.
omnium
Quæ viuunt sum fortunatissima, quæ placeo tibi
Dux inuictissime. Hol. Teneone te mea Iuditha,
Maxime animo expectata meo? At satis iam ces-
satum est diu:
Eamus cõmessatum. Am. Vbi voles accũbe domine,
Parata enim sunt omnia. Hol. Ehem Iuditha, tu mihi
Dextrum claude latus. Iu. Id quidẽ faciam lubens,
Si quidem ea quæ ancilla apparauit, apponi sinas
Mihi. Hol. Sino: Moabe, fac vt accumbant cæteri.
Mo. Curabo sedulo. Hol. Nunc genio indulgeamus, Catal.
Atque hilares simus omnes. Agite, quisque sibi
Sumat, quod palato, atque gulæ sapiat maxime. Troch.
Nam neminem apud mensam decet verecundier.
Moabe, hunc tibi præbibo cyathum. Mo. Vt tibi sa-
luti sit precor
Princeps clarissime. Hol. Hem, vide vt respondeas,
Idque vnico hausto. Mo. Faciam hercule sedulò,
Nam fauces ariditate crepant mihi. Quid hoc,
Satin' tibi placet domine? Hol. Pol strennuum
Virumque fortem te esse iudico. Oh, mea
Vita, mea voluptas vnica, frontem exporrige, &
Te præbe hilarem. Iud. Id quidẽ vt nunc cupide, at-
que libenter faciam, tua
Domine mihi præstat benignitas. Hol. O mulierem

Lepi-

Lepidissimam, dispeream, nisi te plus quàm oculos a-
mo meos.
Da mihi osculum anime mi. Iud. Neque hoc, neque
Troch. *Aliud quod à me petieris amplius, tibi negādū puti.*
Hol. Eia, laudo. Sed quid cessant cyathi? Bag. Hunc
scyphum.
Tibi, si placet, plenis propino faucibus
Dux ornatissime. Hol. Age, nihil recuso, sed
Audin' ad fundum usque ebibas velim. Bag. Nihil
pol est
Troch. *Æque quod fecero lubens. Hol. Mea Iuditha,*
Quanto iam formosior videre quam
Dudum: quanquam ante semper mihi visa es pul-
cherrima?
Iud. Certe tu pol quidem mi domine multo nunc es
hilarior.
Hol. Verbum hercule hoc verum est, sine Cerere, &
Baccho friget Venus.
Nunc genio indultum est satis, Agedū surgamus, &
In conclave una eamus delicium, atque suavium
meum.
Iud. Nihil detrecto Hol. At at, quid istuc? vicit
vinum quod bibi:
At dū accubabā; quā videbar mihi pulchre sobrius:
Nunc post quam surrexi, neq; pes, neque mens satis
Suum officium facit. Mo. Ehem, quid stas Bagoa?
Observa principem, atque illum in conclave ducito.
Rag. Non possum: nam ipse quoque pedibus insistere
vix queo.
Et tamen experiar. Hem Moabe, subveni,

Solus

Solus enim tantum pondus sustinere non possum.
Mo. Nunquam herculè, ita vt nunc, vino eum vidi obrutum.
Bag. Progredere placidè Moabe, ego te subsequor.

Actus V. Scena IIII.

IVDITHA, ABRA.
Eiusdem rationis versus.

EHem Abra, Tu hinc à me foris abstte longiùs.
Ac diligenter observa omnia. Ab. Faciam hera.
Iud. Nunc tempus esse arbitror, vt cuius exequendi gratia
Huc veni, aggrediar opus. Tu mi Deus vires Scaz.
Suffice, animumque confirma mihi: ne in memorabili,
Ac praeclaro hoc facinore deficiam turpiter.
Sic divina tua maiestas, tuaque potentia
Evaserit longe commendatissima:
Si non per hominum vires, neque militum
Copias, sed per me imbellem mulierem, Troch. 2.
Nos, qui religiose tuum nomen coluimus hactenus,
Ab impia horum barbarorum liberes tyrannide.
Eia. successurum arbitror, adeo mens gaudio
Gestit mihi. Abra, huc ad me accede protinus.
Ab. Hera adsum. Iud. Caput hoc in coriacea tua
Reconde pera. Ab. Hui caput. Iud. Tace, atque desine.
Rogare quicquam, modò, cuius sit, narrabo tibi.
Ab. Va misera mihi. Iud. Tace inquam, & esto animo bono.

Deum

Deum propitium habemus nobis. At moue
Troch. *Te quantum potes. Ab. Movebo pol sedulo.*
Iud. Inter eundem nihil est quod metuamus mali:
Nam principis edicto satis tutæ sumus.
Ab. Vide etiam sodes, ne nimiũ tibi confidas hera.
Iud. Oh, potin' vt desinas? nihil periculi est
Inquam: nam adjutorem Deum mihi esse sentio.
Ab. Ego pol quid egeris planè nescio. Tum cujus sit
caput
Quod in pera reconditum gesto, multò minus,
Neque de eo quid dicam, aut quid suspicer scio.
Iud. Nunc istuc percontari desine. Postea scies.
Ab. Etiamne lõgius ire paras? quo me ducis misera?
Iud. Quieta esto obsecro, ad vrbem recta imus via.
Nec quicquam nunc est quod timeas: nam longiu
A castris digressæ sumus. Quin haud procul
A civitate nos iam abesse existimo.
Ab. Vtinam tu hæc vera prædices. Sed dic mihi
Amabò cuius sit caput quod porto. I. Cuius sit roga
Ab. Agedum dic sodes. Iud. Cuius arbitrare? Ab.
Nescio
Hera: sed nihil est pol æquè quod sciam lubens.
Iud. Age dicam, quandoquidem divina gratia
Omni periculo nunc exemptæ sumus.
Nam ad portam venimus. Ab. Oh, audire gestio.
Iud. Holofernis Assyriorum principis est hoc, quod
geris, caput.
Troch. 2. *Ab. Væ miseræ mihi, nobisque omnibus. Iud. Tace*
Stulta: quos tu miseros appellas, ego omnium
Puto esse felicissimos: vtpote quibus

Propi

Propitius est Deus. Ab. Hera, tene ausam fuisse rem
Tantam aggredi? Iud. Quid ni Abra? Non sit sine
periculo
Facinus magnum, ac memorabile: & Deum mihi
Adiutorem fore sperabam. Neque hæc me spes Scæ.
Fefellit: diuina enim ope, non meis id est
Effectum viribus. Sed quid portam pulsare cesso, Catal.
Et ciuibus tam insperatum impertire gaudium?
Heus heus, aperito aliquis portam protinus. ah, quid
moramini?
Rem omnem vobis incolumẽ, saluamque esse nuncio.

Actus V. Scena V.

MELCHIAS, IVDITHA, SADOCVS, OZIAS, IOACHIMVS, ACHIOR.

Eiusdem generis versus.

CVius ego vocem hic audio? Iud. Cuius arbitra-
re? Mel. Nescio.
Iud. Hem, nescis? Iuditha. Mel. Tune hucreuerteris
Iuditha, quam iamdudum interiisse putaueramus? Catal.
Iud. Deus sua me seruauit clementia.
Sed portam aperi, iam vos beauero. Mel. Nihil
Detrecto. ingredere. Age, nunc dic sodes Iuditha,
Quidnam adferas bonæ rei. Iud. Dicã, sed non nisi
Conuocatis ciuitatis optimatibus. Mel. Hẽ Sadoce, Troch.
Propera, ac Ioachimũ summũ sacerdotem, & Oziã,
Reliquosq; vrbis nostræ proceres huc accerse ocyus.
Sad. Causæ quid dicam? Mel. Iudithã rediisse. Eho,
vola. (bis
Mea Iuditha, dic amabò quid sit factũ? aut vnde no-

Salutem iam augur aris, cùm in grauissimis malis
Versemur miseri? Iud. Haud miseros ego, sed felices
esse arbitror,
Troch. *Quos Deus sua protegit ac defendit clementia.*
Mel. Confiteor id quidem esse verum: sed quidnam
isthuc sit boni,
Quod te nunc nobis adferre ais, id hercule
Nimis scire cupiam Iuditha. Agedum, ne celato ob-
secro.
Sed video vnà cũ Sadoco accedẽtẽ Oziã, & cæteros
Quos accersi iussisti ciuitatis principes.
Iud. Hos ego nunc ingenti complebo gaudio.
Ozi. Ehem mea Iuditha, itáne nobis te saluam resti-
tuit Deus?
Iud. Vti vides Ozia: atque adeo res gesta felicissime.
Itaq; animo iam nunc vos tranquillo, atq; quieto esse
impero:
Catal. *In vtramuis aurem ociose vt dormiatis*
Scaz. *Fratres. Ozi. Eho, dic mihi, quid factum est, aut*
quid isthuc est
Iuditha, quod tibi feliciter cessisse prædicas.
Iud. Nescitis quantũ ego vobis aduentu meo appor-
tem bori.
Ozi. Mitte ambages oro. Quin potius vnico
Verbo dic, quo pacto se nostræ habeant res: quæ quidẽ
Afflictæ imò desperatæ nobis fuerunt hactenus.
Iud. Agite, expediam pauciss imis. Hem Abra, quod
habes
In pera profer caput. Abr. Accipe Hera. Iud. Eia a-
deste,

Atque

Atque ſpectate obſecro prodigium. Hoc Holoferнis Troch. 2.
caput
Eſt, principis Aſſyriorum, cuius inſuperabilem
Tyrannidem, vireſq; invictas extimuiſtis hactenus.
Ozi. O facinus inauditum! Caput Holofernis Iudi-
tha?
Quam ego rem novam audio? Io. Deum immorta-
lem! nihil
Vnquã in vita audivi admirabilius. Tun' huc caput
Adfers Holofernis? Iud. Contemplamini obſecro
An non ſit. Ozi. Præ gaudio, ita me Deus amet,
vbi ſim neſcio.
Quia præter ſpẽ, atq; incredibile hoc nobis accidit.
Ioa. Bone Deus, cui vnquam quicquam æque felici-
ter, atque commodè
Evenit? aut quis nobis fortunatior?
Nemo hercule quiſquam: nam in nobis Deus po-
teſtatem Scaz.
Planè per te mea Iuditha oſtendit ſuam.
Iud. Vere tu quidẽ iſthuc dicis, atq; pie, vti te decet Troch.
Ioachime. Hoc enim quod nobis obtigit bonũ, haud
mea
Induſtria, aut virtute ſed diuina ope,
Et præſidio adepti ſumus. Nam maius id eſt opus,
Quam vt humanæ hic quicquam ſibi vires arrogẽt.
Ozi. Scio mea Iuditha, ſcio non niſi Dei opitulante
gratia (nus
Te facinus tam arduũ perficere potuiſſe. nihil omi-
Erit hoc tibi memorabile apud poſteros tamen,
Te maximo vitæ periculo, in tanta rerum omnium

Troch. *Desperatione nobis subueniſſe: teque*
Patriæ ſalutem vitæ præpoſuiſſe tuæ. Iud. Nihil
moror
Inanem gloriam: Deo ſolum nobis ſunt maximæ
Agendæ gratiæ, qui & vitam incolumem, & inte-
gram,
Illæſamque pudicitiam ſervavit mihi.
Sed auſcultate fratres, quid nunc porrò vos facere
velim. (muris
Scaz. *Ozi. Quid Iuditha? Iud. Caput hoc Holofernis ex*
Suſpendendum, & mox ſimulac exortus ſol fuerit, in
hoſtium
Caſtra irrumpendum vobis arbitror. Quo inopinato
impetu
Illi perculſi, ad excitandum principem
Suum procurrent illico.
Dimet. *Quem vbi obtruncatum, atque volutatum in ſan-*
guine
Suo conſpexerint ſubita formidine,
Atque pavore exanimati, fugient protinus.
Quos vna cum illis, qui hæc mentoſa loca incolunt,
Vos inſequuti facile trucidabitis,
Atq; interimetis omnes. Sed prius Achiorem velim
Huc ad nos acceſſi iubeatis: vt videat eius caput
Qui gentem Iſraëliticam cõtempſit tam procaciter,
Et à quo ad nos, tanquam ad mortẽ eſt miſſus. Ozi.
Age, fiat. hem
Sadoce, propera, atque Achiorem ex noſtris huc ac-
cerſe ædibus.
Sad. Faciam herculè ſedulò. Ozi. O nos feliciſſimos!

Eia

Eia Iuditha, nã tu mulier es pia, atque beata Troch.
Præreliquis, quæ viuant, mulieribus: cum tibi
Propitius sit Deus, qui tanta, tamque prodigiosa per
Te nobis præstitit. Iud. Ozia, hic solus laudãdus, hic
Nunquam intermittendis celebrandus est præconijs.
Sed adest Achior. ehodum Achior, en caput illius,
Qui propter nos tibi infensus, se perditurum te Scaz.
Miseris minabatur modis. Ach. Deus bone,
Quid isthuc est prodigij? ah, animus pol stupet,
Genuaque deficiunt mihi. Ioa. Ehem, quid isthuc A-
chior?
Itane in terram prolaberis? animum recipe obse-
cro, &
Ad te redi. Ach. O admirandam Dei potentiam!
O mulierem quavis beatorem fœmina,
Nihil vnquam in vita audivi admirabilius.
Nunc itaque relictis, quibus hactenus involutus Troch. 2.
Fui, erroribus, eundem quem vos veneramini,
Quoad vixero, religiose colam Deum:
Si modo vos in consortium vestrum me recipere
Dignemini. Ioa. Euge, recipimus, ac libenter her-
cule.
I. Bene facitis: & Deo pol nobis est habenda gratia.
Nunc quisque se ad pugnam paret. Mel. Age, pla-
cet: faxo vt armatos
Nostros omnes hic præsentes videatis protinus.
Ozi. O nos felices, cum tua opera, ac virtute mea
Iuditha
Immanem hunc, impiumq; tyrannũ e medio sustulit
Deus. Sed quenam nos munere tantam hanc tuam

Erga nos compensabimus beneficentiam?
Quibus te laudibus, quibus celebrabimus praconijs?
Nihil vnquam tam magnifice dicemus, vel facie-
mus tibi,
Quin virtus plus mereatur tua. Iud. Apagesis, nihil
Dimet. *Ego me promeritam existimo.*
Quod diuinæ acceptum ferri debet clementiæ,
Ob id me aut magni pendi, aut laudari à quoquam
impium,
Et iniquum esse arbitror. Sed heus Sadoce, tu
Caput hoc de muro conspiciendum propina hostibus.
Nisi quid dissentitis fratres. Ioa. Et hic, & alibi tibi
Lubenter paruerimus Iuditha. Sadoce, ocyus
Hoc effectum reddito. Sa. Faciam hercule sedulo.
Ozi. O Deus, serva obsecro nobis hæc bona.
Troch. *Sed Melchiam eccum redeuntem conspicio procul.*
Bone.
Deus quantam hominum adducit multitudinem?
Videte sodes quàm læti, & quam alacres sient.
Ioa. Nihil pol mirum, tanto, ac tam insperato intellecto nuncio.
Iud. Portã nunc aperiri iube Ozia, vt omnes impetu
Troch. *Inopinato simul in hostes irruant.*
Ozi. Agedũ pãdatur porta. Eia, præbete vos viros:
Et strepitu, clamoreque quanto potestis maximo
In hostium irrumpite castra, & diuina freti gratia
Fugate, sternite, atque trucidate impium, [te
Ac barbarũ istud hominũ genus. Mel. Eho, procedi
Viri, victoriam nobis in manibus constituit Deus.
Fugam dabũt, vbi ducẽ suum occisum cognouerint

Actus

Actus V. Scena VI.

THRASO, LABRAX, BAGOAS, AMMONIDES.
Eiusdem rationis versus.

INfortunatos pol Labrax ego nos esse arbitror,
Quibus super montem hunc vsque excubādum,
ac vigilandum fuit:
Cum reliqui nostri exercitus duces genio
Intereà indulserint, vinoque se compleuerint
Affatim. Lab. Hæc belli alea est. sed luceſcit. quieſ- Troch.
Atque adeo potandi, si lubet, iā dabitur copia: (cendi
Sed quid hoc rei est, quod tantam ciuium
Ex urbe conſpicio erupiſſe multitudinem?
Cùm nullus omnino ausus fuerit prodire hactenus.
Thr. Neſcio per Iouem: quin huc ad nos recta per-
gunt via.
Lab. Credo vt sit omnium rerum inopia, atque deſ-
peratio:
Ignauos etiam fortes strennuosque facit. Thr. age,
In castra nos sine mora conferamus, &
Rem, quo pacto ſe habeat, renunciemus. Lab. cōsulis
Probe. Bag. Expergiſcere ſodes Bagoa. ſomnumque
oculis excute:
Nam clarus iamdudum illuxit dies. pol crapulam
Heſternā nondū etiam me edormiuiſſe ſentio ſatis:
Neque mirum id certè, cùm nunquam me epulatum
meminerim
Lautiùs, nunquam prolixius. Nunc imperator Troch.
Noſter in amore est totus, mulierem illam comple-
ctens, qua ego
Pol in vita elegantiorem vidi neminem.

Sed eccum Ammonidem. Heus Ammonide, quid te
tam mane
E lecto expulit, qui heri tantum biberas? Am. Siti
Troch. *Me hercule e primo somno experrectū, me hactenus*
Miris discruciauit modis. Ohe, cedo quod bibam,
Bag. Hui, etiam nunc homo est ebrius. Sed quid hoc,
quod milites huc ad nos perturbatos properare video
Th. Opportune pol te hic statem reperimus Bagoa.
Bag. Ah, quid trepidatis, quidve exanimati estis ob-
secro?
Lab. Ad principem in conclaue ingredere protinus.
Bag. Quid ita? Thr. Rogas? hostes omnes ex ciuitate
Catal. *Egressi, celeri huc accurrūt gradu. Ba. Quid audio?*
Lab. Age propera, quid stas? Bag. Non ausim. Thr.
Hem, non? quid igitur
Faciendum censes? Am. Nos illos facilè repulerimus
Mastigias. Lab. I sodes Bagoa: nam quod
Scaz. *Cauere potes, stultum est admittere. Bag. Eo. Am.*
Vah, neque
Verum, neque verisimile mihi videmini
Dicere, neq; vti fortes viros decet. Th. Vera hercule
Quæ nuntiamus inuenietis omnia.
Et pol satis conijcere, aut intelligere nequeo,
Vnde hac tanta apud hostes existat rerum commu-
tatio, vt
Qui ex muris vrbis iampridē vix ausi fuerint pro-
spicere,
Nunc non metuant ad nostra castra propiùs impetu
Tanto procurrere. Bag. Vae nobis miserrimis.
O cœlū, ô terra, ô maria Neptuni! Am. Hei mihi,

Quid

Quid ita times, tremisq; Bagoa? Bag. Nulli sumus,
Actum est Ammonide. Lab. Quid ita? ceδo. Bag.
Perimus funditus.
Am. Quin dic, quid est? Bag. Holofernem nostrum
principem
Obtruncatum in conclaui reperi miser.
Adeste vt spectetis flagitium. Am. Prohibeant
Isthuc superi. vae nobis infelicibus.
Lab. O facinus indignissimum! Bag. Hebraea illa ve-
nefica
Os subleuit nobis, quam nusquam ego inuenio. vah,
dispudet
Tam turpiter nobis data esse verba. Am. Est vt ais
Bagoa, Troch.
Illa nos miseros suis circumuenit fallacijs.
Lab. O scelus inauditum! ô ingentem confidentiam!
Hinc ille repentinus hostium incursus Troch.
Innos. Eheu, quid consilij das Ammonide?
Am. Neque pol consilij locum habeo, neque auxilij
copiam:
Nam ita sum perturbatus, vt animum Dimet.
Ad cogitãdum instituere nequeam. Tum praeformi-
dine
Pedibus vix insisto miser. Bag. Quin fugimus, quan-
tum possumus:
Dum salui, atque incolumes sumus. Am. Non diu e-
rimus per Iouem:
Namque hostium imminentium strepitum, ac tubae
vocem audire videor mihi. Fugiamus Bagoa.
Bag. Probe mones. Am. Praecurrite vos, ego iãiam

Cum

Cum toto sequor exercitu. Sed næ ego homo sum
Troch. *Stultissimus, qui non ipse mihi in tanto consulam*
Periculo. Age, nihil moror exercitum.
Namq; hocce tẽpus præcauere mihi me, nõ alijs sinit.

Actus V. Scena VII.

MELCHIAS, SADOCVS, AZARIAS.
Iambici Senarij & septenarij.

NVnc irruendi tempus esse existimo.
Hem, macte virtute, Deus nostros conatus sua
Secundabit clementia. Sad. Agite, quisque se
Troch. *Virum præstet. Ne metuite impias hominum*
Barbarorum copias: nam aduersus hos abunde
Nos muniet, atq; tuebitur Deus. Et si humanitùs
Octo. *Quid forte nobis acciderit, equidem pro patria,*
Scaz. 2. *Ac religione qui perit, non interit pol turpiter.*
Sed quidnã hoc esse dicam Melchia, quod e castris
Videmus prodeuntem nemmem? Mel. Credo
Illos resciuisse imperatoris sui
Necem, & ob id perculsos metu fugisse. Sad. Ita
Octo. *Me Deus amet, vt mihi nunc verũ videris dicere.*
Accedamus propius. Deũ immortalẽ! deserta hic
Conspicio esse omnia. Eho, accurrite, spolia
Hîc nobis sunt relicta splendidissima. Mel. O
Admirandã diuini numinis clementiã! Aza, Bone
Octo. *Deus, quam sæpe eueniunt, quæ non audeas*
Sperare? Sed quidnam faciendum censes Melchia
Hostesne persequemur, an prius vrbis principes
Scaz. *Huius rei reddemus certiores, vt*
Exillorum sententia agamus, quicquid hic
Faciendum porro sit nobis? Mel. Mittamus protinus
Ali

Aliquem: quintu potius i Araria, rei
Tam prodigiosæ nuncius. Nos interim
Partim prædam hanc opimam, quam nacti sumus, Catal.
Seruabimus, partim fugientes insequemur
Hostes. Aza. Nihil pol vnquam iniunctum est mihi,
quod fecerim
Lubentius. Nam ego gratissimum apportabo nũcium. Octo.
Age Azaria, omnem è corpore torporem excute:
Viarumque omnes aspernare crepidines.
Nam quemcunque hac in re laborem ceperis,
Eum tibi abunde pensatum iri credito. (queo.
Sed satis hîc cessatum est. nunc me in pedes quãtum

Actus V. Scena VIII.

OZIAS, IVDITHA, IOACHI. AZARIAS.
Ejusdem generis.

ENim vero nisi me mẽs fallit, spero ex sententia Octo.
Hanc rem nobis porro eventuram Iuditha:
Adeo animus nunc gaudio gestit mihi. Iud. De eo
Pol haud dubito Ozia. Sed extra portam paululum
Progrediamur: spero adfuturos modò, qui nuncium
Nobis gratum, ac iucũdũ sunt allaturi. Ioa. Id quidẽ
Et ego brevi confido fore. Aza. Deus bone!
Boni quid adfero? Sed nequaquam hîc mihi
Subsistẽdũ arbitror. Advrbẽ sine vlla pergo mora.
Ozi. Hem Iuditha, nescio quẽ huc accurrentẽ video.
Bonus hercule, id quod apportat, fore auguror, vide
Vt gestiat vtque lætus, atque alacris siet.
Iud. Azarias est. Ioa. Aut ille est, aut oculi hallucinantur Catal.
Mihi. Aza. Sed nõ procul à porta video stare nescio

Quos:

Quos: illos primùm delibutos reddam gaudio. Io. Ii
Catal.2. *Est ipsus, occurramus. Aza. Eho, nemo gestientem*
Azariam videt? nemo illi gratulatum
Advenit? Iud. Audin' quid dicat Ozia? Ozi. Oh,
quid ni audiam.
Aza. Sed adsunt, quos optabam. Iud. Hem Azaria,
quid ita
Gestis, aut quid lætus es obsecro? A. Mea Iuditha,
Troch .2. *Quæ eventura prædixisti, contigerunt omnia.*
Hostes subito terrore, ac formidine
Exanimati, cuncti fugerunt turpiter.
Ozi. O summis laudibus celebrandam Dei
Dimet. *Benignitatem! ô numinis*
Diuini nunquam nobis reticendam clementiam.
Oh Azaria, oh mi frater, quid nobis felicius,
Si quidem tu hæc vera prædicas? Aza. Verissima
Octo. *Reperietis quæ nũcio. Nũc adeo ad vos sũ missus, vt*
Quid præterea faciendum sit, statuatis protinus.
Iua. Agite dum, ingrediamur, vt accitis cæteris
Vrbis magnatibus, de eo vnà consultemus: &.
Tantam, tamq; admirabilem erga nos Dei simul
Omnes laudamus, atque prædicemus beneficentiam.
Iud. Pie atque prudenter præcedite vos, sequor.

PERORATIO.

Iambici senarii, & septenarii.

POsthac egredientem hic nullum videbitis:
Nã si quid est quod restat, intus transigetur. At
Subsistite etiam nunc paulisper, & coronidis vice
Octo. *Quam auctor subijcit, audite admonitiunculam.*
Hæc quã spectastis, sacra est historia, nõ ludicra, aut

Pro-

Profana fabula. Itaque ad anagogen, ac mysticum
Arcanum q3 rei sensum animos advertite sedulò.
Vidistis hîc Holofernem glorioſum at q3 impium
Suarum virium ostentatorem, qui non modò
Homines pios, sed ipsum etiam Deum procaciter
Cõvitijs, probrisq3 incessere est ausus. Sed quã precor Octo. 2.
Catastrophen nefanda illius sortita est immanitas,
Deoque exosa õstentatio? Non fortiter
In acie cum viris pugnans, sed ebrius
A muliere imbelli obtruncatur turpiter.
Eant nunc impij tyranni, ac viribus,
Opibusq3 suis confisi sese jactitent:
Minisque cœlum territantes, neminem sibi
Aut formidandum, aut extimescendum putent.
Cum nihil adversus Deum ipsorum impotentes
Valeant molitiones, nihil conatus improbi, Troch.
Quos divina adjuti ope facilè declinant boni,
Vt sacra hæc nos docet, monetque historia, quam
Ludo vobis hîc exhibuimus comico.
Qui si placuit, agite dum sedes, plaudite.

FINIS.

PSEVDOSTRATIOTAE, FABVLA IOCOSA, atque ludicra.

ACTORVM NOMINA.

PHORMIO, victor.
DORIO, ahenarius faber.
PERILLA, Phormionis vxor.
BROMIA, Dorionis vxor.
LESBIA, caupona.
SYRA, Lesbiæ ancilla.
CHREMES, rusticus.
NISA, Chremetis vxor.

PROLOGVS.

Trimetri, Iambici.

PAcem, & quietem vobis, ac publicam
Tranquillitatem grex exoptat scenicus,
Quicunq; huc confluxistis, fabulam hanc nu
Spectaturi, nostrosq; ludos comicos (vam
Hodie vestra decoraturi præsentia.
Vos appello, quicunque liberalibus,
Atque ingenuis animum excoluistis artibus:
Et candida qui humanitate præditi,
Studijs bonorum provehendis sedulo
Incumbitis, nigrosque odistis Zoilos.
Malevolos nil moramur: qui dum industriam
Nostram culpant, suam produnt insciti am.
Nunc quam sumus exhibituri audite fabulam:
Non sacram, aut seriam, vt consuevimus hactenu
Verum festivam, iucundam, atque ludicram.

Ioc

locos hoc tempus postulat, & facetias,
Salesque, sed castos tamen, atque innoxios.
His nos iam ludere permisit didascalus.
Neque id sibi vitio vertendum existimat.
Bonorum habet exemplum, quo se defendere
Facile queat ab inuidorum morsibus.
Valeant igitur malorum hominum calumniæ,
Quos non melius vlciscaris, quàm si auribus
Obturatis prætereas, nihilique æstimes.
Abunde sibi satis factum putabit, si suam
Operam vobis non displicere senserit.
Cui hoc solum est in votis, vt quas hactenus
Fecit, & posthac facturus est, bonis
Probet comœdias: siue illæ sint sacræ,
Seu sint futuræ ludicræ. Verùm satis
Prolixa oratione præfatus mihi
Videor. Agitedum, ad argumentum fabulæ
Attenti quæso estote absque vllis fabulis.

PERIOCHA.

DVo combibones admodum diluculo
Foras vnà egressi, ad potandum commeant.
Socores per totum illos quærunt oppidum.
Mox deprehensos plagis contundunt plurimis.
Hi postea Hispanos mentiti milites,
Huri adoriuntur rusticum, miseriq; eum
Exercent, & cruciant modis. Qui sumptibus,
Magnisque impendijs grauatus, coniugis
Obsidio ex ædibus ambos exturbat, probè
Flagellatos. Compulsi mox inopia,

Domum

Domum se recipiunt: & confessi suam
Culpam, cum vxoribus redeunt ingratiam.

Actus I. Scena I.

PHORMIO.

Senarii & septenarii Iambici.

NÆ ego hominũ qui viuunt sum infelicissimus,
Cui prater alia, eaq; innumera incommoda, ta
procax,
Difficilis, tamque imperiosa vxor contigit.
Cum furia quapiam infernali vitam agere mihi
Videor, adeo suis dies noctesque me exagitat,
Cruciatq; præstigijs. Quanquã operi sedulo intentu
Scaz. *Vsque officio meo perfungor gnauiter.*
Nunquam tamen suis me rixis, atque iurgijs
Obtundere, & enecare cessat bellua,
Mirũ est profectò etiã nunc animi compotẽ esse me,
Neque iampridem redactum esse ad dementiam,
Qui cum tali Tisiphone annos iam vixi plurimos.
O me temerarium, atque hominem multo omnium
Stultissimum! qui tam duro, & inamabili
Capistro collum irretiendum præbui: vnde quo
Troch. *Pacto me expediam, aut quibus rationibus*
Scaz. *Exoluam, planè nescio miser: tam arcto,*
Tamq; insolubili nodo illigatum me esse sentio, vt
Male illos perdat Iupiter, nobis iugum
Scaz. *Istud qui imposuerunt grauissimum: qui tam*
Octo. *Molestas, odiosasque maritis iniecêre compedes.*
Sed quid agas? quod factum est, infectum reddi
potest.
Cui cum cacodæmone, vt aiunt, nauem ingredi

Contigi

Contigit, ei inter nauigandum mores illius,
Omnesque sunt ferenda iniuria, non diutius
Tamen, quam cum in portum sit peruenium: tum eo
Relicto liberum est abire quolibet.
Sed quam procul ego adhuc ab illo portu absũ miser?
Neque de vllare sum solicitus magis, quam ne Scaz.
Ad eum nunquam accessus concedatur mihi:
Nisi quis Deus Apomechanes, *vti dici solet,*
Apparens, de medio hanc tollat veneficam.
Tum ego me quouis homine feliciorem deputem. At
Nequaquam pol hoc sperandum est mihi, cùm vltra
Nestoreos annos illa sit victura sacrilega. (Hem, Scaz.
Sed iam satis superque querelarum esse existimo.
Virum, non fœminam te esse recordere Phormio.
Quin potius ita te compara, vt quicquid animo
Ægrè est, procul abs te remouendum, atque pellendum putes.
Agedum, sic pol post hac facere certum est mihi.
Nunc itaq; quemadmodum statueram, his Bacchanalibus
Pagos vicinos, atque etiam longius ab vrbe dissitos,
Perambulare pergo, probè, vti conspicamini,
Oneratus. Quoniam hoc tempore, rusticis passim
Conuiuijs, atque genio indulgentibus, Scaz.
Confido commeatum ventri haud defuturum Catal.
Famelico: idque sine labore, atque opere tamen,
Quo pol domi misere crucior, ac torqueor
Infelix. Sed quemnam huc procul accedẽtẽ cõspicor?
Istne hic Dorio, familiaris meus, ac fidissimus
Compotor? is est ipsus. commode hercule,

Hic illum præstolabor, dum propius accesserit.

Actus I. Scena II.

DORIO, PHORMIO.
Eiusdem rationis versus.

Hypert. *MIrum ni mihi mater fuerit ignauia,*
Paterq́ lethargus, ita laborem corpus exti
mescit
Scaz. *Meum: adeoque nihil ocio dulcius est mihi. Itaq*
Troch. *Relicta quæ me iam satis superque defatigauit,*
Octo. *Officina, atque vxore, quam habeo domi*
Quauis molestiorem Xanthippe, lebete, ac cacabo
In humeros sublato, opportuno hoc tempore,
Quo omnia passim lætitia, commessationibus,
Conuiuijsque perstrepunt, hinc longius
Abire decretum est mihi: vbi mea me haud facil
Est inuentura blitea. Satis iam diu
Non secus ac claudus sutor desedi domi.
Credo reperturum alicubi me, non opus,
Troch. *Quod quidem cane peius, & angue semper horr*
Sed pabulum huic gulæ, atq; aqualiculo gratissim
Nempe petasonem, aut pernam, aut armum aliq
ouillum, bene
Troch. *Assum. quo quidem potus si accesserit*
Talis, quali à summo mane, vsq; ad multam noctē
Scaz. *heri*
Me opplebã largiter, Deus bone, tum ego me quo
Scaz. 2. *Apitio beatiorem, atque adeo ipso Mida,*
Aut Crœso ditiorem existimem. Et spero
Euenturum quod anguror, adeò animus prater

Su

Solitum gestit mihi. Sed in ipso tempore
Eccum sodalem Phormionem non procul Scaz.
Hinc stantem conspicor, aditer quoque instructum,
Vti videtur. Nullum pol ego nunc obviam
Mihi dari malim. Accedam, atque alloquar. Hē,
hiccine
Astabas Phormio? oh, vt te aspicio lubens!
Phor. Tuus quoque per Iovem conspectus, Dorio,
Mihi longe est gratissimus: atque ob id procul
Te huc accedentem conspicatus, substiti
Lubenter hercule, atque adventum expectaui tuū. Dimet.
Dor. Facis amice, atque vt te decet.
Sed quid te tam manè evocauit è lecto, qui heri
Tantum biberas? lucri bonus odor, opinor, afflauit Scaz.
Nares tuas. Phor. Non pol spes lucri, aut quæstus Octo.
tam diluculo, at
Vxor suis è nido me exturbavit iurgis.
Dor. Quid audio! etiam hîc illa tecum litigat?
Phor. Quasi tua hoc nūquam fecerit hactenus. Do.
Frequentius
Quam volui Phormio. Phor. Credo. & tamen mea
Tuam longe superat procacia. Itaq; nusquam mihi
Cōceditur illa præsente quies. Et ob id vbinis gētiū
Malo esse, quàm domi. Dor. Sapis mea quidem Octo.
sententia. nam ego quoque crucem non aque, atque
meam
Exhorresco veneficam. Sed quò nunc est iter?
Aut vbi quæstum tibi futurum existimas?
Phor. Ego hoc tempore, ne quid amice simulē, nullo Scaz.
labore me fatigare statui: à quo alias quoque

Scaz. *Non mediocriter abhorrere ſoleo ſed quod*
Dies hi poſtulant, curandam cuticulam
Mihi eſſe duxi, genioque indulgendum affatim.
Dor. Cur igitur hæc circumfers, aut quare ad opus
te paras?
Phor. Vis dicam Dorio? vt os vxori ſublinam.
Oct. *Dor. Ha, ha, he, ad eundem modum ego quoque non*
rarò fallo meam.
Sed quid, quod te rogem? Phor. Quid obſecro? Dor.
Non ſitis?
Phor. Vtinam ſit qui iſthuc capiat experirier,
Mihiq; cantharum offerat, male peream
Niſi totum, quantumuis capacem, protinus vnico
Hauſtu ebibã. Dor. Mihi quoq; ex cõpotat iuncula
Quam in multam noctem producebamus heri,
Fauces aridit ate crepitãt. Phor. Eamus ergo, quæ
Stas? Sed vbi nunc cerviſiã arbitrare nos [quen
Inuenturos bonam? Dor. Non procul hinc? hem. ſ
Recta iſthuc iam te deducam via. Phor. Quò? Do
Ad Leſbiam.
Troch. *Phor. Feſtivamne illã mulierculam, quæ in proxim*
Hoc habitat vico? Dor. Eam ipſam. Phor. Eam
ergo: nam
Nimis vereor, ne, ſi hîc ſubſiſtamus diutius,
Vxor obtorto collo me intrò retrahat. At at, crepa
Troch. *Oſtium: impedes nos conijciamus quantũ poſſum*

Actus I. Scena III.

PERILLA.

Eiuſdem generis verſus.

EHo, quid hoc monſtri eſt? quò tam ſubitò men
Hi

Hinc se subduxit furcifer? credo hic eum
Aliquem conspexisse cacodæmonem, adeò
Has horret ædes, adeoque invitus est domi.
Non tamen illum puto hinc tam cito abiisse longius,
Sed alicubi hîc astare otiosum proforibus:
Et cum vicinis de rebus frivolis, nihilque ad Troch.
Farinam conducentibus confabularier,
Aut percontari res novas. quod pol multo facit
Lubentius, quam opere se exercet suo. At
Quid hoc? nusquam hîc ego illum conspicio misera.
Perii, mirum ni se rursus aliquo abdiderit
In diversorium, aut in prostibulum potius.
Eheu nullam me miseriorem usquam arbitror
Mulierem vivere. Vtinam terra dehiscat, meque
absorbeat Octo.
Suo hiatu: tam me vitæ piget, ac tædet meæ.
Nam cur hac luce frui cupiam diutius?
Quocunque me verto, luctus atque miseriæ
Me urgent, premuntq; undique. Tum paupertas,
Profecto onus, rerumque necessariarum (grave
Penuria, ad hæc liberorum grex inops, Catal.
Nudus, atque famelicus eo me redigunt infelicem, Troch.
Vt quò me vertam, aut quid agam plane nesciã. At
Frustra hic ego lamentando consumo diem.
Quin potius missas facio querimonias,
Quibus proficio nihil: atq; me ita comparo,
Non perpeti diutius nebulonis contumelias. Octo.
Quem iam, ubi ubi est, per totum queram oppidum,
inventumque ita Scaz.
Exercebo, atque ulciscar sacrilegum, vt huius

Diei, meique quoad vivet, memor ſiet.
Et primum viſam apud Dorionẽ vicinũ hunc, vbi
Eum nunc eſſe cogito: nam cum illa potitat
Libenter. dignum pol patella operculum:
Adeo ille huic noſtro eſt ſimilis per omnia,
Ignavus, iners, tardus, ſtipes, potator ſtrennuus.
Vnum ſi noris, alterum cognoveris:
In eodem mihi videntur ludo edocti ad nequitiam.
Sed eccam Bromiam eius vxorem, hanc adoriar.

Actus I. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA.

Senarij & ſeptenarij, Iãbici, admiſtis paucis octonariis

VBi ille ſcelus eſt? vah, nuſquam eſt: heu mi
miſeram, occidi,
Scaz. *Rurſus tam mane? vt illum dij deæque perdant, qui*
Tot mihi curas, tot ſolicitudines parit. (giam
Porcum pol mihi maritum malim, quam hũc maſti
Per. Irata eſt, neque quæ loquitur intelligo ſatis.
Accedam propius, atque compellabo. Hem Bromia
Quid eſt, quod hîc ſtomachare ante oſtiũ? aut qui
accidit
Tibi? ſatin' ſaluæ res? Bro. Hem, Perilla, tun'
Hîc aſtabas? ignoſce, non prævideram (age
Te. Per. Credo, ſed quid triſtis es, aut quẽ incuſas?
Dic ſodes Bromia. Bro. Quem incuſem rogas? qui
niſi meum?
Per. Maritum? Bro. Eum ipſum. qui nunc ſi detur
faxo meas
Experiatur manus, oſtenderem quid ſit, dolis,
Acſi cephauriis vxorem fallere.

Pe

Per. Tu pol mecum in eodem luto hæres Bromia.
Sed quid tuus ille designavit? aut ubi nũc est obsecro?
Bro. Credo hinc illũ abijsse in malã crucem, & vtinã
Reuertatur numquam. Per. Ego quoque idem sæpe
imprecata sum
Meo. Sed cedò quod te rogo.
Bro. Dicam. Cum heri toti potando exegisset diem,
Tandem multa nocte reuersus domum, Deum Dimet.
Immortalem, quam ille temulentus excitat
Ibi nobis tragœdiam, quas turbas, & tumultus
Ciet! nunc quoq; cum ego illum operi intentum puto,
Nescio quò se clam subduxit modo. Per. Facile,
Ita me Deus amet, id esse diuinabam: eosdem enim catal.
Ludos hodie meus mihi fecit furcifer:
Et propterea huc illum quæsitum egressa sum foras.
Bro. Quid ais? ô nos infelices, quæ talibus
Maritis nupsimus: quid restat obsecro,
Nisi vt perpetuo simus miseræ? nam meus quidem
Frugi futurus est nunquam. Per. Neque de meo
Quicquam spei est reliquum mihi,
Adeò in naturam jampridem illi versa est malitia.
Tamẽ inultũ, quod mihi fecit hodie, nunquã auferet: Dimet.
Nam pergam eum porrò in omnibus quærere diuersis.
Fugnos, si viuo, non euitabit meos,
Ad manes imos etiamsi confugerit. Mori
Me malim, quàm non tantam ganeonis illius
Audaciam impudentiã. Atque idem Bromia tibi quoq;
Faciendum censeo: facilitate enim nihil
Effectum est hactenus: atque adeo tales eos

Nobis noſtra reddidimus indulgentia: Dictũ eſt ve-
Phryx non niſi verberibus emendari ſolet. (tus,
Bro. Agedum placet. Malo nodo malus nobis
Scaz. *Quærẽdus eſt cuneus. Per. Recte, laudo. Bro. Sequar*
Quocunq; præceſſeris. Per. Vngues mihi pol pruriunt;
Væ illis ſi quidem in noſtras hodie inciderint manu.

Actus II. Scena I.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, SYRA. Eiuſdem generis.

HEm Dorio quo pacto ſe tua habent fauces, & quomodo
Valet Stomachus? Dor. Rogas Phormio? polgui-
Catal. *tur ſiccitate*
Iamdudum exaruit mihi: & lupo eſurientior
Sum. Phor. Mihi quoque ſitim non parvam hæc concitauit ambulatio.
Dor. Væ cantharo illi, qui ori primus occurret meo:
Nam pumice aridior, & quauis ſpongia
Siticuloſus ſum magis. Sed eccam Leſbiam
Foras conſpicio prodeuntem. Iupiter
Supreme, quam elegans, & quàm venuſta eſt? for-
mæ gratia
Venerẽ ſuperat ipſam. Leſ. Demiror nullum ex ei-
Huc etiamnum diuertiſſe adientaculum, (vibus
Præſertim hoc Bacchanaliorum tempore,
Scaz. *Quo aduenturos ſperabam plurimos. Præter*
Opinionem iſthuc mecaſtor accidit mihi.
Sed creauit, frugalitatem, ac temperantiam
Scaz. *Molios docet penuria: & hoc bellum, quo plurimos*
annos

Hu

He noſtræ regiones miſeris iã diuexatæ ſunt modis,
Multorum loculos exhauſit penitus: hinc noſter
quæſtus eſt
Frigidior. Nihilominus tamen credo aufuturos, à
quibus
Lucellum aliquod nunc expectandum ſit mihi.
Sed eccos quos volebam: pol ſalus me ſeruatã cupit:
Non alios magis ego nunc optarim mihi:
Nam belli ſunt homunculi, faceti, atque lepidi.
Phor. Accedamus, eamque appellemus comiter.
Quem hic ante ades præſtolare Lesbia,
Suauium, atque delicium meum? Oh, vt te ample- Troch.
ctor lubens.
Leſ. Vos opperiebar aduenientes. Dor. Facis amice,
& vt
Te decet. Leſ. Aduentus pol veſter multo omnium
Mihi eſt gratiſſimus. Dor. Vis vt id ex animo exi-
ſtimem
A te dici Leſbia? age, da mihi oſculum meæ
Feſtiuitas. Leſ. Nihil detrecto: tale enim
Quid vobis negare, aut eo etiam amplius, religio
Mihi eſſet maxima. Sed intrate ſodes, at q3 ſarcinas
Deponite, vt hilarem lætumq; hunc ſumamus diẽ.
Phor. Placet. ſed cantharum promi, & menſam in-
ſterni iube.
Leſ. Nihil in me erit mora. Hẽ Syra, ocyus exi Syra.
Syr. Adſum: quid me facere iubes hera? Leſ. Inſterne Scaz.
Menſam. Dor Primum omnium amabo cerviſiã Scaz.
Promi iube, nam ingens fauces meas vrget
Ariditas. Leſ. Na tu pol antiquum Dorio obtines.

Age

Troch. *Age Syra, prome cantharum. Dor. O dulciſſimam*
Cantiunculam. Leſ. Tales mihi hoſpites
Dimet. *Gratiſſimi eſſe ſolent: nam edaces illos pamphagos*
Nihil moror. Syr. Sit fauſta vobis hæc cereuiſia.
Dor. Habeo pol gratiam Syra:
Tibi viciſſim benefax im lubens: præbibo tibi
Dimidium Phormio. Phor. Perge, quid cunctare
cz. *ceſſator?*
Troch. *Nam ſiti herclè jamdudum enecor. Vt Dij*
Deaq; te omnes perdant: totum exhauris impudens!
Dor. Quæſo ne ægrè feras, nam impudens ebibi:
Mirũ ni mihi famillæ, aut prunæ inhæreant in gut-
Nam vix etiamnum me bibiſſe ſentio. (tur,
Troch. 2. *Leſ. Mitte iſthæc Syra, & ſine mora alium prome*
Cantharum, atque audin, fac diligenter annotes.
Syr. In hoc profectò obliuioſa neutiquam
Eſſe ſoleo. Phor. Vah, quid moraris peſſima?
Non verba tua, ſed cereuiſia meam mihi
Troch. *Reſtinguet ſitim. Leſ. Quietus eſto, jamjam*
Aderit: atque eccam. Syr. Hem, accipe. Phor. Vtin
tam cupidè Deus
Animam excipiat meam, atque ego nũc hunc arri-
pio cantharum.
Dor. Vt haurit helluo! Bithum cum Baccho
Commiſſum dixeris. Leſ. Agite, apparata iam ſunt
omnia,
Vbi Voletis accumbite. Phor. Accumbamus Dorio
Hîc ego mihi locum deligo. Eho Lesbia,
Tu dextrum mihi claude latus. Tum vt Syra nobiſ-
cum quoque

Accumba

Accumbat iube. Leſ. Syra cape ſedem, & Dorioni Troch.
Te adjungito. Syr. Nihil eſt quod æque fecero
Lubens. Leſ. Nunc admovete manum patinis, apud
Menſam etenim neminem decet verecundarier.
Phor. Ego me herculè ſemper eo fui animo, vt ſi quid Scaz.
Inquam eſſet appoſitum, incunctanter, atque libere
Attingendum, ac diſcerpendum putauerim.
Dor. Rectè, laudo: namque ideo non apponitur cibus,
Vt oculos oblectet, ſed vt ventrem ſaturet famelicũ.
Leſ. Hem, ne cereviſia deſit curato Syra.
Syr. Faciam pol ſedulò. Leſ. Eho, Phormio, hunc
Tibi præbibo cantharum. Phor. Vt ſaluti ſit pretor
Mea Leſbia, mea voluptas vnica. Dor. Hem Syra,
Videre mihi ſubiriſtior.
Vũ quid te torquet, aut ſolicitat? cedo. Syr. Nihil Dimet.
Omnino anime mi. Dor. Frontem igitur exporrige,
Ac te præbe hilarem. Syr. Id pol hoc tempus, atque
Locus hic poſtulat.

Actus II. Scena II.

PERILLA, BROMIA,
Eiuſdem rationis.

O Portunè adepol iſthæc vicina Glycera
Nobis venibat obviam, noſtros maritos quæ Scaz.
Ex vrbe egreſſos ſe vidiſſe dicebat modo.
Bro. Per commodè, ac feliciter ſane: iſta enim
Niſi hoc nobis indicium feciſſet, per oppidum
Totum hunc fruſtra illos quæſiviſſemus diem.
Vt nunc eo recta contendimus via.
Per. Novi ego proſtibulum iſthuc, ad quod frequen-

ter

ter commeant.
Bro. Vbi illud est? Per. Non ita procul ab vrbe.
Bro. Quod est nomen hospitæ?
Troch. *Per. Lesbiæ. Bro. Vah, Lesbiæ? impurissima*
Illa est meretrix. Per. Tenes. Tum ancillam habet Syram,
Nostin'? Bro. Quid ni? non arbitror in toto oppido
Scortum vsquam esse impudentius: adeo similes habent labra
Lactucas. Sed quid quod te rogem? Per. Quid? Bro. Hiccine
Nos illos inventuras autumas? Per. Non est dubi[illegible] id quidem.
Nam illic frequenter potitant. Hem Bromia,
Para vngues, non procul enim nunc ab ædibus ab[illegible]sumus.
Bro. Non pol vngues modo, sed dentes etiam exac[illegible] meos.
Nunquam me per Iovem quisquam oxorabit, qu[illegible] meum
Istum hodie, vti meretur, vlciscar mastigiam.
Per. Meum quoque vah, quibus exercebo modis!
Næ ille sibi cum viragine rem esse dixerit.
Sed placide accedamus, ne præsentiant.
Troch. *Ego præibo, tu subsequere Bromia. Bro. Hē. sequ[illegible]*

Actus II. Scena III.

PHORMIO, DORIO, LESBIA.
Eiusdem generis.

O He Dorio, iā abūde satis factū est stomacch[illegible]
Nu[illegible]

Nunc hauriamus, ac potemus strenuè.
Hem, quid tibi vis Syra? cătharus vacuus est, quid
si hoc rerum statu
Incēdiū contingat, quo pacto restinguerémus? Le. O
Periculosum facinus! Hem, vola. Phor. Mea Lesbia,
Quanto mihi nunc formosior videre, quam
Dudū? Les. Certo quidem tu pol multò es hilarior.
Phor. Da sodes osculum meum suavium.
D. Bene hercule fecimus, quod lōgiuscule ab oppido
Cumus digressi: nam hic, vt opinor, non facile nos
Inuenerint vxores. Phor. Quid si inuenerint?
Nihil ego moror fœminam. Les. Eia, sic decet.
Viros vos esse iudico. D. Hem, prohibo tibi Phormio.

Actus II. Scena IIII.

PERILLO, BROMIO, DORIO, PHORMIO.

Eiusdem rationis versus.

O Cœlum, ô terra, ô facinus indignissimum!
Bro. Quid vociferare Perilla? Per. O Iupiter! hæccine
Vides, & pateris? Bro. Hem, quid est? Per. Ambo probe
Noti, inter meretrices duas hîc accubant.
Pudet me commemorare quæ vidi, per ostij
Rimas prospiciens clanculum irruamus Bromia.
Bro. Agedum, præcede, sequor. Ego meo, tu tuo
In faciem vnguibus invola venefico. Troch.
Per. Hîccine sedes sacrilege? Bro. Hiccine quarendus eras nequissime? (mihi,
Dor. Me miserum! succurrite populares. Phor. Hei

Perimor

Perimor infelix, ſubuenite inopi. Bro. Etiam
Subſidium imploras furcifer? Dor. Ignoſce obſecro,
Si alias vnquam pedem foras exiulero, occidito.
Bro. Id nunc faciam. Phor. Eheu, parce quæſo me
Perilla. Per. Vah,
Tibi ego parcam omniũ? Dor. O me infelicissimum!
Ph. Ah, ſiccine me vxor ſtrãgulas? Per. Hê Brem
Crumenas illis eripiamus: deinde abeãt, vel in mal
Crucẽ impurissimi. B. Hoc ago. Nunc quo dignus es,
Abi ſcelerate. Per. Sic exercendi ſunt, qui rem de-
coquunt.
Bro. Qui meretrices impuras plus amant, quàm
coniuges.
Scaz. *Per. Quod ſi omnes vxores ſuos maritos rem mal*
Gerentes, ad eum tractarent modum, non tam
Multi paſſim inuenirentur decoctores, & adulteri.
Nunc ad quæuis facinora illos impunitas
Illectat: Sed ſatis iam hîc remoratæ ſumus diu,
Catal. *Ad vrbem redeamus. Propediem ſupplicantes*
Aderunt famelici. Sed nihil agent me mortuam
Malim, quam cum tali marito viuere. (dom
Br. De iſthoc quid ſit futurũ, conſiliũ vnà capiemu

Actus II. Scena V.

PHORMIO, DORIO, LESBIA, Eiuſdem generis.

QVid nunc agendum nobis cenſes Dorio?
Audebimuſne foras egredi? Dor. Circumſpic
Etiam ſodes, anne alicubi hîc hæreant
Troch. 3. *Phormio. Phor. Perij, vt etiam nunc timeo miſer.*

Dor

Dor. Circumspicito inquam ne rursus exinsidijs
Nos adoriantur harpyiæ obscœnissimæ. Scaz.
Me miserum, differor doloribus, membra
Luxata sunt omnia, genuaq; labant mihi.
Phor. Mea quoq; caput totum mihi tuber reddidit
Venefica. Les. O viros fortes, ac strennuos!
Eho, quo pacto vobis hoc sapit tentaculum?
Phor. Etiam rides pessima: Les. Poliam defessa sum
Vos ridendo. Dor. Pergis inepta: Les. Eia, pugnatum Troch. 2.
est fortiter,
Quid restat, nisi vt triũphũ agatis. Dor. mitte soaes
Locari Lesbia: satis nos discruciat infortunium
Nostrum, etiamsi tu istud tuis dicteriis, Troch.
Atque iocis non conduplices. Les. Pro Iuppiter! Scaz.
Quam velim me non vidisse tantum dedecus.
Viros vos cadi ab vxoribus vt pueros: ô inauditam
Infamiam, atque turpitudinem! at satis
Iam verborum est: nam me cum talibus viris
Loqui pudet. Agite, numerate pro tentaculo.
Phor. Eho, quid numerabimus miseri, quibus
Ademptæ sunt marsupia: Les. Quid isthuc mea?
Numerate inquã. Dor. Id quidem nihil habẽtibus
Difficillimum. Les. Ist hæc verba sunt, quibus Troch.
Nihil moueor. Scio quid agam. Hem Syra, caca-
bum
Iunc, atq; lebetem intro aufer. Phor. Hem, siccine
agis Lesbia?
Les. Quid ni, vbi persolueritis quod debetis, reddentur protinus.
Valete. Phor. Quid nunc agimus Dorio? Dor. Ne-

scio

scio herculè,
Nam cum crumenam adimebat vxor, consiliũ etiã
Omne eripiebat mihi. Pho. Tamen inueniendum est
remedium huic malo:
Et damnum hoc ratione aliqua sarciẽdum existimo.
Dor. Nihil malim, siquidem quid tale posset inue-
nirier.
Sed ne frustra quæras nimis metuo miser.
Phor. Ad vxores redeamus, culpamq; fateamur
supplices.
Scaz. *Dor. Rides? ego n' isti supplicabo sacrilegæ?*
Numquam faciam. Phor. Durum telum necessitas.
Dor. Suadere noli: nam pol inedia mori malim,
Quam dominam tam difficilem, & tam imperiosam
perpeti.
Phor. Age, ausculta: inueni aliud, quod magis
probes.
Troch. *Dor. Quid? Phor. Dicam. nosti opinor quàm multi*
hoc præsertim tempore,
Passim per pagos, vicosque vagentur milites,
Nihil non impune perpetrantes. Dor. Illorum hercu-
lè
Iam ingens vbique est copia. At quorsum isthæc?
Phor. Milites
Dimet. *Quoque nos esse assimulabimus:*
Atque miseros hoc prætextu spoliabimus
Troch. *Rusticos. Dor. Dicis probe. si pro sepulchro*
Crucem statui velimus nobis? Phor. Vah, nihil
Catal. 3. *Periculi est. Quasi non multo grauiora vbique*
Tolerentur scelera, & flagitia: inter arma

Silẽ

Silent leges. Dor. Pol vera prædicas. sed vnde nobis
Arma? quibus & ab alijs dignoscuntur, & agricolis
Terrori esse solent milites. Pho. Si mutuo nũc possu-
Sumemus alicunde fœnore. Dor. Hem placet (mus,
Consilium: itaque & hic, & alibi tibi lubens
Obtemperavero. Phor. Benigne dicis. sequere me.

Actus III. Scena I.

NISA.

Eiusdem rationis.

MIseram me, quàm dura, asperaq; vita cõditio
Nobis obtigit agricolis, quibus à sceleratissimis
Nihil vsquã tutũ est militibus: qui sibi licere in nos Scaz.
Quicquid lubet putant. Æquum sit, an iniquum
quod imperant,
Nihil morantur, aut vident, nihilq; pensi habent.
Tum nisi protinus ad nutum illis inservias
Sacrilegis, si quid eorum, quæ impudenter exigunt,
His denegaueris, cædunt, spoliant, milleq; nos
Affligunt, & cruciant modis. Næ illi admodum
Fortunati, atq; felices sunt, qui hoc rerum statu,
In vrbibus, & intra muros vitam exigunt;
Qui portis, atque mœnibus à se arcent hoc impium
Execrabileque hominum genus: cum ruri apud
Nos illis pateant omnia, vbi plerunq; ianua,
Fenestræque ruinosis desunt tuguriis.
Adeo in cinerem pulueremq; versa sunt Troch.
Quæ possedimus omnia. Nunc queniam quæ portaueram
Ad mercatum, ova, gallinas, atque caseos satis

Troch. *Vendidi feliciter, pecuniaque*
Loculos oppletos gero, rectà domum propero.
A qua cùm absum diutius, neque maritus, neque
Liberi satis officium faciunt suum.
Omitto liberos, qui propter aetatem parum
Troch. *Sibi consuiunt. Sed hominem tam grandem, virum*
Dico, nihil etiamnum sapere, desidem,
Vecordem, atque ignauum esse, quæ mulier ferat?
At at, nescio quos huc procul aduentantes cõspicor:
Pol milites sunt, nisi oculi mihi prospiciunt parum.
Troch. *Abeo, atque impedes hinc me quantum queo.*

Actus III. Scena II.

DORIO, PHORMIO,
Eiusdem generis versus.

Scæ. *EHo Phormio, quo pacto nunc tibi instructus*
Esse videor hasta, atque gladio? Phor. Probè ad-
modum.
Nam nisi qui sis nossem, veteranũ quendam militem
Troch. *Te esse dicerem. Sed circumspice sodes, satin'*
Mihi hic thorax, galeaq; conueniant? Dor. Pol. for-
me gratia
Euenit, vt quicquid indueris, te deceat maximè.
Phor. Derides? Dor. Nequaquam, quod res est dico.
Sed
Meus hic ensis totus rubet ferrugine,
Intra annũ nec mundatũ, nec detersum esse dixeris.
Phor. Nihil refert, cruore eũ rubere credent rustici.
Troch. *Dor. Ha, ha, he, scite herculè. Phor. Sed cætera quod*
an me deceant, vide

Obsecro

Obsecro. Dor. A capite vsque ad talos miles mihi Dimet.
Videre strennuus. Phor. Vtinam
Ita armati hesterno fuissemus die,
Cùm in diuorsorio nos adorirentur coniuges:
Nunquã vinæ e manibus nostris enasissent venefica.
Dor. Phy, tam perijssent, quàm extrema faba, quod
dici solet.
Sed vbi prædam paratam nunc nobis fore
Putas Phormio? nã iãdudum stomachus latrat mihi.
Phor. In proximo hoc vico, ibi cadauer erit, quod in- Troch.
volabimus
Vultures. Dor. Itane arbitrare? Phor. Certe. Dor.
Sed vide
Ftiam ne te isthæc fallat spes: heue quis ibi sit, cui
Fucus suboleat, nosque agnoscat: atque ita fabula
Fiamus vulgi, ac risui simus omnibus.
Phor. Non fiet: tu modo fac sis animo bono,
Vt fortem militem decet. Sed commode hic
Mihi quippiam succurrit. Dor. Quidnam istuc est
Phormio?
Cedò sodes. Phor. Hispanos nos esse assimulabimus.
Dor. Quid, Hispanos? cur istud obsecro? non enim
Intelligo. Phor. Vt terrori simus omnibus. Dimet.
Nam nullum militum genus
Est, quod magis metuãt, atque exhorrescãt rustici.
Dor. Non illi soli per Iouem: nam nos quoque
Quales sint, experti summus frequenter, idque non
Sine magno nostro, vt arbitror, malo. verùm Scaz.
Quo pacto istuc queamus, non intelligo,
Cùm linguam vterque ignoremus Hispanicam.

Phor. Teneo ego verba aliquot vulgaria, quæ ex illius Hispani
Sermone, quem pridem domi meæ dies
Scaz. *Complures pertuli, mihi*
Dimet. *Etiamnunc hærent in memoria: Dor. Vah, si isthuc satis*
Esse arbitraris, age, ego quoq; quædã memini ex ijs,
Quibus meus mecum sæpe solebat stomacharier.
Phor. Isthæc suffecerint. nam stupidi, atque stolidi sunt rustici,
Minimo illis os subleuerimus negotio.
Dimet. *Tum in vultu vtrique is inest color,*
Vt pro Hispanis probemus nos facillime.
At satis hic iam cunctati sumus. Eamus, ac bonis
Auibus Martis experiamur aleam. Dor. Placet.

Actus III. Scena III.

CHREMES, NISA.

Ejusdem generis.

NÆ ego agricolarum qui viuunt sum infelicissimus,
Troch. *Cui nulla vnquam conceditur quies, nullum ocium,*
Nulla laboris intermissio, nulla denique
Tranquillitas, tam grauibus curis, ac negotijs
Molestis distrahor, atque obtundor vndique.
Nulli festi, at profesti omnes mihi sunt dies.
Tam imperiosam habeo vxorem, tamque difficilem,
Ac morosam. Quæ cum ipsa dies totos domi
Desideat ociosa, aut cum vicinis garriat,
Troch. *Non magis parcit marito, quam si asinũ illũ iudicet*

Merced

Mercede conductum: adeò ne que quid imponat, ne-
que
Quid imperet mihi, vnquam Cogitat: neque
Me respicit, neque ætatem meam. Nunc sunt mihi
Concinnandi lecti, nunc defricanda matula, nunc
Verrendum pauimentũ, nunc conuoluenda stragulæ,
Nunc vaccæ mulgendæ, nunc lac agitandum, nunc
in agris Cata.
Aut arandum, aut fodiendum, nunc purgandum Troch.
stabulum. his
Aliisq; multo pluribus, Dimet.
Atque grauioribus occupationibus
Quis obsecro solus sufficerit? quis non Scaz.
Tanto succũbat oneri: Sed lupum eccum in fabula,
Hui, tam cito è mercatu: Væ mihi, perij miser:
Vapulabo largiter: nam nondum, quæ modo
Imperabat exiens, curata sunt
Omnia. Hæc mihi restãt eluẽda multitralia: id agã. Troch.
Nisi. Hei miserè mihi: genua labant, vox defecit:
Tum æger fatiscit spiritus. Deum immortalem! quã
fere
Ego in istorum prædonum incideram manus?
Pedibus pol habeo magnam gratiam, qui me ex Scaz.
Tanto surripuerunt periculo. Sed ab ædibus
Nostris me non procul jam abesse gaudeo.
Atque vt hîc quoque satis tuta sim vereor misera.
Chr. At at, quid ego illam turbatam, & metu exa- Troch.
nimatam conspicor?
Compellabo. Hem vxor, quid sibi vult hic timor?
Aut quid expalluisti? quidue respicis

Identidem: satin' saluae res: quid taces?
Nis. Actum est. Chr. Quid ita? cedo sodes. Nis. Nostra
adepol
In dubio vita est. Chr. Quin dic quid sit. Nis. Paulum
Sine ad me vt redeam. Chr. Me miserum, quàm
timeo, ne
Tu nunc tristissimum mihi nuncium adferas.
At omissis ambagibus, rem paucis expedi
Amabo. Sed quid hoc? video huc procul aduentare
nescio
Quos, hastis gladijsq; armatos. O Iuppiter!
Dimet. *Serua nos obsecro. Nis. Hem, viden?*
Scaz. *Illi me prædones per totum iter insequuti sunt*
Hactenus, & nunc nihil magis metuo misera,
Quàm ne huc diuertant, nosq; suo crucient, atque
affligant modo.
Quare ocyus intro nos recipiamus Chreme,
Atque occludamus ostium. Chr. Ne feceris Nisa:
Namque hoc pacto multo illos irritaueris magis: & fores
Perfringent, aut irrumpent per fenestras
Catal. 2. *Potius, quàm se sinent excludier. Nis. Quid ergo*
Faciendum existimas, aut quid das consilij Chreme?
Chr. Opperiamur hic eos ante ostium,
Et comiter appellemus: fortasse vti
Prætereant, impetrabimus cum gratia.
Troch. 2. *Nis. Vtinam id fiat. Sed animus mihi nescio quid*
præsagit mali.
Chr. Bene ominare, res succedet opinione melius:

Na

Nam spero adiuturum Deum, tu modò fac sis animo bono.

Actus III. Scena IIII.

PHORMIO, DORIO, NISA, CHREMES.
Eiusdem rationis versus.

NVnc vultus nobis est sumendus Martius,
Et non nisi coestrensia proferenda verba. Troch.
Dor. Sesquipedalia, pulloq; Bellonæ decentia.
Phor. Tum nomina quoque erunt mutanda nobis: nã Scaz. 2.
Dorienes, atque Phormiones inter Hispanos
Inueneris pauciſſimos. Dor. Scio iſthuc, atq; ob id
Sennores *erimus vtrique. neque alio ego te,*
Neque tu me vnquam appellabis nomine.
Hic militibus Hiſpanus mos eſt. & ſapiunt mea Catal.
Quidem ſententia, qui ſe metui, quàm amari Troch.
Malunt. Nam facilitas contemptum, ſeueritas
Autoritatem parit. Phor. Ita me Deus amet, vt
Mihi verum videris dicere: namque eo
Pacto ſiet, vt & noſtra iuſſa ruſtici Troch.
Extimeſcant, nobiſq; ad nutum ſuppeditent omnia:
Tum vt quiduis impunè faciamus. Nam quis ea
Audacia eſt, licet indignis ſit exceptus modis,
Vt Hiſpanum audeat incuſare militem?
Aut ſi id faciat, quid obſecro niſi malum conduplicet
ſuum?
Sed iam ſatis hîc remorati ſumus. domum
Hanc adoriamur proximã, quicunq; hîc habitat
ruſticus, Catal
Is primus à nobis comedetur, atque exhaurietur

Planissime. Sed eccum eum proforibus stantem cõspicor.
Nisi Hem Chreme, recta huc ad nos affectãt viam.
Dimet. *O nos infelicissimos.*
Nimirum consilium illud rectum est, de occludendis ædibus.
Chr. Mitte id: nihil inquã iuuerit, imo oberit magis.
Non sunt irritandi crabrones, quos cum volueris,
Placare nequeas. Prior ego illos cõpellabo. Saluete
Scaz. *Viri boni. P.* Apero vellaco, como es taeys ayſy?
Dor. Quin es peraeys Luterano? *Nis. O miserã:*
Hispani sunt: crucem non æque atque hos horresco milites.
Phor. O traydores del Rey deſpachaos preſto.
Chr. Actum est, periy miser.
Dor. Que hazeis tantas bozes: *Chr. Hei mihi, etiam verberas?*
Phor. A Luterano, trae paen blanco, y vino. *Nis. O facinus*
Troch. *Indignum! Chr. Nostrate lingua me obsecro*
Compella Sennor: *nam neque quid loquamini,*
Neque quid velitis intelligo Phor. Non? Ch. Nõ ita
Me Deus amet. Dor. Credo, quia parum placent
Quæ loquimur, simulat se non intelligere furcifer.
Nis. Non pol intelligimus Sennores: *nam vernaculum*
Solum sermonem nos callemus agricolæ. eo vtimini
Obsecro: quic quid insseritis, effectũ dabimus proti-
Dor. Insterne mensã, prãdiũque nobis appara: (nus.
Preſto Preſto, *quid cunctaris venefica?*

Chr.

Chr. Paramus sedulo, vos modo desinite stomacharier.
Nis. Quicquid in ædibus est nobis, apponemus libera-
liter.
Phor. Hoc etiam atq; etiam cogitate, militem vobis Scaz.
Esse excipiendum regium: quapropter ne vulgaris, aut
Quotidianus apparatus sit, caue te sedulo. Troch. 2.
Eho, quid tu nobis panem atrum adfers blitea?
Album apponito, eumq; recentem, nisi cerebrum
Tibi velis hic dispergier. Dimet.
Cum petasonem, lardum, aut fumo induratas carnes
nolumus.
Seruate isthæc vobis, nam talibus noster
Non assueuit stomachus. Nis. Atqui nihil præter
Iam est nobis vsquam in penario. Dor. Apage in Scaz. 2.
Malam crucem garrula. vinum etiam ex oppido ad-
Nobis volumus in vesperum, idq; Renense. (ferri
Chr. Hui. Phor. Præterea armum ouillum, caprum, Scaz. 2.
aut leporem potius. hæc
Nisi mature parata, atq; probe assa fuerint
Omnia, væ vestris capitibus, atque scapulis.
Hac cõditione contẽti nunc hisce erimus vulgaribus.
Nis. Eheu, ad restim jam nobis res rediyt planissime.
Phor. Quid mussitas pessima? quod præceptum est tibi,
Hac exequare protinus. etiamne respicis?
Chr. Hem furcifer, vbi sunt oculi? videsne cantharos
Ille vacuos? Chr. O me miserum. Phor. Quid stas
stipes? vola.
Probe, vt arbitror, se habẽt principia. Dor. Rusticum
Hic nacti sumus satis opulentum, ac diuitem.
Phor. Sciebam ego isthuc, & propterea te potissimum

Huc

Catal. *Huc deducebam. Dor. Feciſti probè, ſed ecquem*
Accedentem ſilicernium: pol dignus eſt
Ad hunc qui tractetur modum. Chr. Sit fauſtus,
Felix vobis hic potus. Dor. Aconitum eſſe optes, v
arbitror,
Quo his exonereris ſũptibus. Sed quid quod te rogi
Iàmne ad macellum exijt vxor? Chr. Iamdudum.
Dor. Abi
Tu, atque ex corte adfer gallinas aliquot, eaſq;
catal. *Partim elixas partim aſſas cura ſedulò.*
Chr. Eheu me infelicem! etiamne amplius? trium
Dierum vix mihi eſt familia. Phor. Ehẽ, quid
murmuras
Maſtigia? abi inquam, niſi pauimentum hoc tuo
Velis cõſpergi ſanguine, vt incedit teſtudo! Chr. Pr
Deum immortalem, quis me eſt infelicior?
Hos tantos ſumptus quis ferat vel ſatrapes?
Dij perdant hoc imperioſũ, ſuperbũ, at q̃ intolerabil
Troch. *Hiſpanorum genus: qui, cùm domi ſunt, vix habe*
Quo ventrem exaturent famelicũ. appludam vorã
Vappam bibunt: tum nuditate horrent, ringuntu
inedia.
In his verò noſtris regionibus, haùd ſecus
Ac heroes, magnateſq; coli, & honorari volunt.
Noſtrates autem adeo præſe contemnunt, vt pecud
potiùs,
Quàm homines eſſe illos arbitrentur. Quare eos
Odi peſſime: adeò vt ad occurſũ illorũ animus ſtatim
Inhorreſcat mihi. At metuo ne hic me audiant
Querẽtẽ: gallinariũ adibo, vt quod inſſerũt exe qua

AC

Actus III. Scena V.

PHORMIO, DORIO.
Eiusdem generis.

O He, nunc affatim expleti sumus, surgamus, & Ambulãdo in vesperum exacuamus stomachũ Tũ visamus quot vaccas hic rusticus habeat in sta- Troch. 5.
Do. quĩ ades perscrutemur õnes, õnes arculas, (bulo.
Scriniaq; omnia; denicq; involemus, atque
Auferamus etiam quæ vsui nobis futura sunt.
Phor. Quo iure? Dor. Bellico. Phor. Placet: militibus enim
Quodcunque lubet licet. neque poliniuria:
Nam in rempublicam merita illorum sunt maxima.
Pro pulsant hostem, pugnant pro patria Troch. 2.
Salute, pro aris, ac focis, pro libertate publica.
Hi si quid cuipiam ademerint, si quem spoliauerint,
Aut cæciderint, si cui vim fecerint,
Si quid perfregerint, incusandi, aut culpandi erunt?
Dor. Nequaquam. nam cùm ex illis maxima perci- Troch.
piantur commoda,
Ad hæc leuia conniuendum est incommoda.
Phor. Recte dicis. sed pergamus, quò perlustremus singula.

Actus IIII. Scena I.

CHREMES, NISA.
Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

PRô Deum atque hominum fidem, minime miror, si homines
Insanire incipiant ex iniuria.
Nis. O mores, ô flagitia, ô inauditam impiorum

Hominum

Hominum audaciam, atque maliciam? Chr. O ſa-
perbiam
Iudiciorum, legumq; oſcitantiam!
Per quã his nebulonibus, & ſcurris quiduis impune
licet.
Niſ. Hei mihi, mori malĩ, quã in tãtis calamitatibus
Viuere, & tam acerba perpeti. Chr. Non perpetiar
Iamb. 3. *Amplius, atque adeo animã relinquam potius, quã*
non hos vti
Merentur vleiſcar maſtigias. magnum eſt quod
molior:
Et ſpero adjuturum Deum.
Niſ. Quid Chreme? Chr. Viego illos pellendos,
atq; ex ædibus
Exturbandos cenſeo: quandoquidem blandiendo
Et benefaciendo, omniaq; tolerando, nihil
Hactenus profecimus. Hac non ſucceſſit, rem alia
Iamb. *Nunc experiar via. Niſ. Mi vir, ſi tibi velis*
Conſultum, ſententiam mutã: ne & ipſe te,
Et nos omnes perdas. Chr. Non me clã eſt periculũ
Hac in re eſſe maximum, verũm ſic animum
Induxi meum, priũs me perditurum
Iamb. *Meam vitam, quàm hæc perpetiar diutius.*
Tum ſi maxime velim ferre, facultates non ſinunt.
Nam vnam cœnam heri illis dedimus, quæ ſi iterũ
Nobis ſit danda, actum ſiet. Vt enim alios
Sumptus omittam grauiſſimos, indeſinenter
Sorbendo, nobis quid vina abſumpſerunt? Eho,
Quid futurum exiſtimas Niſa, ſi nos aſſidue exe-
dant?

Niſ.

Nis. Durũ quidẽ haud nego: sed leuius fit patientia, Iamb.
Quod mutari non potest. Chr. Nimium hercule
Improbi isti nostra abutuntur patientia,
Quam tum demum nobis profuturam existimo,
Cum in furorem sese commutauerit.
Nis. Landarem animum, nisi supra vires tuas
Esse, quod conaris, arbitrarer Chreme. Chr. Nihil
Si moriendũ est, in tali facinore mori, mihi (moror:
Hac tam misera vita futurum est gratius.
Non fit sine periculo facinus magnũ, ac memorabile. Iamb.
Tu modo fac sis animo quieto. Nis. Facile possem, Iamb. 4.
Nisi sapius, quantum armati valeant, experta essem
misera.
Chr. Audendum est. nemo ignauia victoriam
Est consequutus vnquã. Prima coitio est acerrima,
Si sustinueris, post illas vt lubet ludas licebit. (hanc
Itaque hoc quicquid est periculi, magnarum erit
Remedium agritudinum. Nam posthac incolumes
Nos scio fore, si semel infracto animo iniuriam
A nobis propulsauerimus. Nis. Ne Hercules
Quidẽ cõtra duos. Chr. Vah, quasi tibi desint manus.
Tu fac vti colus in prãptu sit, ego mihi furcã sump- Iamb. 3.
si illis machæra, & nobis vrbina est domi. (sero.
Quanquã nõ magnopere istorũ me terret ferocitas,
Qua tum in nos bacchantur maxime, cum tuti post
principia.
Vrbis belligerantur ebrij. tum eorum est
Operæ pretium audire audaciam, quando miserum, Scaz.
Et inermem agricolam, qui referre non audet,
Maledictis lacessunt, atque verberibus.

At

Iamb. *At nunc faxo vt cum rustico minime ignauo sibi*
Iamb. *Rem fuisse sentiant. & superi, nisi quid me animus*
Fallit, nostros conatus iuuerint. Nam qui tibi
Nunc viri videntur, nebulones sunt ignauissimi.
Nis. Si isthuc certum est tibi, age, parebo: tu modo quod facto erit
Iamb. *Opus, impera. Chr. Nihil quidem ampliùs, nisi vt*
Cùm tempus fuerit, te talem prabeas,
Qualem ego te expertus sum sæpissime.
Nis. Euge, rem feliciter successuram auguror,
Adeò animus ad pugnam exardescit mihi.
Iamb, 2. *Modò aderunt opinor, rursus nos suis*
Adorituri maledictis, probris ac conuitijs.
Quod si fiat, faxit secum viragine
Congressos intelligant. Adeo ego iam ferre possum
Illorum minas, & contumeliosa verba. At
Iamb, 7. *Eccum foras vtrumque prodeuntem. Tu*
Accede ad illos, ac primùm quidem experire
Si quid cum gratia impetrare queas: nã quod cauere
Potes, stultum est admittere. Quod si comiter
Blandeque loquendo nihil effeceris, nosque
Affligere, cruciare, atque verberare porrò
Pergant, memento te virum esse. Ego introeo, vt
Quæ ad pugnã opus erunt parẽ, reuersura e vestigio.

Actus IIII. Scena II.

DORIO, PHORMIO, CHREMES, NISA.
Eiusdem generis versus.

QVid isthuc? itane ad clarum dormiuimus diẽ?
Multa nox meis adhuc est oculis. Ph. Hic ve-
ternus

Her

Hercule eſt pellendus ab animo. Sed nauſea
Quæ tãta ſtomacho? Quidnã hæc ſibi vult oſcitatio?
Extendere nunc demum neruos iuuat, iuuat
Ab oculis propellere ſomnum. Dor. Quid, an ructas Iamb, 4.
Heſternam crapulam? Phor. Id quidẽ facio inſolens:
nam vel
Ad cruda concoquenda ſtomachus mihi valet ſatis.
Nec ventrem tãta ſuburra vnquam grauatum memini, vt Iamb.
Vomitu remedium quærendum fuerit mihi:
Quod ne nunc cõtingat periculum pol maximum eſt.
Dor. Nihil hercule mirum, qui heri tantum cibi
Deglutieris, tot cyathos exorbueris.
Pho. Te quoq; nihil vnquã vidi ſdaciũ, aut bibacius Iamb, 2.
Quicquam. Dor. Certe alias non ſoleo eſſe parcior,
Aut abſtemius, verùm numquam ante, quod ſciam,
Cœnaui vnctiùs, nunquam prolixiùs.
Phor. Sic indulgere iuuat genio. Dor. Sic curãda eſt cuticula.
Chr. Mortuũ ego me malim, quàm hoc vobis de meo
Contingat ſupius. Phor. Io Liber pater?
Dor. Io Ceres? quis nobis fortunatior?
Chr. Dij veſtris ſceleribus dignum vobis reddant Iamb.
præmium.
Vis. Chreme, in promptu ſunt quæ parari iuſſeras.
Chr. Bene feciſti. Phor. At eccum furciferum cum
coniuge.
Pellaco Lutherano. Dor. Ennemigo de Dios. Iamb.
Chr. Blanda hercule atque amica ſalutatio. Phor.
Quid muſſitas ſcelus?

Chr.

Chr. Vos hic demirabar tam mane, qui heri
Tãtum biberatis. Dor. An tibi id nimiũ videbatur
Sacrilege? An nos vento, aereq; victitare.
Scaz. *Crediderας? Chr. Non profecto: sed tantos tamen*
Helluones, ac tantos gulones esse vos
Iamb. *Nunquam existimaueram. Phor. Vah, tun' nos hel-*
luones
Appellabis mastigia? Nis. Quales vos deprehendi-
Tali honestamus nomine. Nos agricolæ rudes, (mus,
Atque simplices scapham scapham, ligonem
Iamb. 4. *Ligonem dicimus. Dor. Etiam sententias*
Loqueris garrula? Phor. Quid istuc, tũ' in tã graui
Delicto isti impudenti, atque temerario
Audes patrocinarier? Nis. Quod tu mihi
Obiectas patrociniuũ? an non maximo
Nostro incommodo, grauissimisque impendiis
Vos tales heri per totum pertulimus diem?
Phor. Eho venefica, ego apol tibi, nisi taces,
Istam linguam pracidam impurissimam.
Iamb. *Abi ad macellum, emptura quæ appares in prandiũ.*
Chr. Hui, etiã prandere hic statuistis? Itineri ego vos
Accinctos putabam. Dor. Ha, ha, he, tota erras via.
Neque hodie, neque cras, neque perindino hinc dis-
cedemus
Die. Quare absq; mora ad vrbem te cõfer, ibiq; em-
Quæ parato opus erunt, atque vide ne quid desit, nisi
Vapulare mauis sceleratissima. Chr. Ex
Cœna hesterna non pauca supersunt: ea
Vobis toto hoc sufficient die. Phor. Seruate vobis,
Liberisque vestris frustra illa, atque reliquias:

Nos

Nos recentia, integráque volumus. Chr. Recentia?
Dor. Recentia inquam, atq; integra: quoties idem Iamb. 4.
Dicendum erit trifurcifer? Chr. Pecuniam
Igitur numerate, qua emantur recentia.
Por. Pecuniam? hem tibi mastigia. Dor. Accipe
Sacrilega. Chr. Etiam verberare audetis pessimi?
Hem vxor, ad arma, ad arma: insonnit buccina.
Nis. In me nihil erit moræ. Phor. Etiam referire
paratis
Audacissimi? huc si quid lubet. Non herculè
Viui è manibus nostris euadetis hodie. Chr. Siccine
Ais canis? Phor. Eho populares, succurrite,
Atque auxilium ferte miseris. Nis. Hem Chreme, Iamb.
virum
Te præbe. Dor. Væ mihi. Phor. Interimor infelicissi-
Chr. Sic, sic vobis apparamus integra. *(mus.*
Nis. Sic mercamur recentia. Chr. Eho Nisa, vide
Ne istum elabi sinas scelus. Ego huc spiritum Iamb. 2.
Intercluserò. Nis. Vapula impurissime.
Dor. Perij miser. Phor. Interij. Nis. Quopacto
hæc vobis placent
Cupedia? Dor. Quomodo hoc villi sapit? Dor.
Hei mihi,
Etiam illuditis? Ch. Hem Nisa, arma illis eripiamus
Atque ex ædibus exturbemus sceleratissimos.
Nis. Non pol viui eycientur hodie, sed efferentur
Mortui. Dor. Misereat vestri obsecro, Iamb. 2.
Chr. Apagite apagite. Nis Indigni qui viuant tamè.
Chr. O fortes, atque strenuos
Milites! Nis. O insuperabilem ferociam!

Chr. Eia, pugnastis fortiter. Egregiam pol laudem
& spolia
Ad commilitones referetis magnificentissima.
amb. *Phor. Fugiamus, fugiamus, dum euadendi datur*
Copia———

Actus IIII. Scena III.

CHREMES, NISA.

Iambici senarij,& septenarij, admistis paucis octonarijs.

———Iámne abierũt Nisa? Nis. An abierint
Catal. *rogas?*
Imo simulac elabendi facultas
Dabatur,non secus se conijciebant in pedes
Homines timidissimi, quàm lepores, aut dama au-
fugere solent,
Scaz. *Conspectis canibus venatorijs. Chr. Non hercule*
Reuersurosillos credo propediem. Nis. Sic, sic
Exercendum est sceleratum hoc militum genus.
Quòd si omnes à se injuriam, & violentiam
Ad hunc propulsarent modum, haud pol quoslibet
Troch. *Tanta audacia, tamq; intrepide passim lacesserent,*
Despoliarent, atque cruciarent improbi.
Sed hoc quis euenturum credidisset Chreme? vinos
Longa militia prælijsq; frequentibus
Exercitatos, præterea Hispanos, qui bellica
Scaz. 3. *Virtute cæteris præstare dicuntur,*
Tam meticulosos, ignauos, & imbelles
Esse, vt quiduis potius eos, quam milites esse
Putes? Chr. Prodigij, ita me Deus amet, simile. nes
Troch. 2. *Quidnam ipsis acciderit, diuinare aut suspicari*
Possum, nisi aliquem Nemesin, vel conscientiam

Si

Sibi multorum ſcelerum male conſciam animũ eis
Labefactaſſe penitus: vt cum ſuperiores
Facile eſſe poſſent, mente tamen conſternati, neq;
Referire, neque ſe valuerint tuerier.
Niſ. Mirum ni tale quid fuerit Chreme. nam poſtquam minis
Cœlum ante territabant, nihilq; non ferociter,
Atque animoſe loquerentur, cum ad pugnam eſt vẽtum, arma illis ſtatim
E manibus excidebant quaſi pueris. Chrem. Pol vera ſunt
Quæ dicis Niſa: ſed cur non iſtud potius
Noſtræ audaciæ, animoque forti aſcribimus? Troch.
Quæ & inferioribus non raro pepererunt victoriam. Catal.
Semper in conflictu maximum periculum eſt ijs,
Qui maxime timent, confidentia pro muro habetur.
Tum deſperatio etiam timidos ſtrennuos facit. Troch.
Nam mori pol maluiſſem, quam illos perpeti
Diutius. Niſ. Et ego quidem. ſed nunc quia
Hoc prælium nobis ex animi ſucceſſu ſententia,
Eamus, atque triumphum agamus intus. Chr. Ita certe decet.

Actus V. Scena I.

DORIO, PHORMIO.

Trochaici, partim catalectici, partim acatalectici.

QVid nunc conſilij capiemus Phormio?
Aut quo pacto tantum dedecus celabimus? Iamb.
Phor. Pol neque quid dicam, neque quò me recipiã,
neque quid agam ſcio.
Iam adeſtim iam nobis res rediit planiſſimè.

Dor. Nil me herculè aliud reſtare video, deligenda
Arbor eſt ſuſpendio.
Phor. Vtinam hîc aliquid eſſet, quo me præcipitem
darem:
Nam vitæ iamdudum me tædet meæ.
Dor Neque ego quicquam malim, quàm in hac re
deſingier:
Adeò totus diſpliceo mihi. Phor. Vah crucior,
Bolum tantum tam ſubitò nobis ereptum eſſe è fau-
cibus.
Iamb. 2. *D. Quarta herculè luna nos natos eſſe arbitror, qui*
Tot calamitates, ac tanta eveniunt infortunia (bu
Phor. Quartáne an quinta luna nati ſumus, equi-
dem neſcio:
Hoc certè ſcio, nos natos eſſe ad verbera.
Iamb. 2. *Nam ſuperioribus diebus ab vxoribus*
Multum diúque pulſati, vix ſemivivi ex earum
Evadebamus manibus: nunc iterum à ruſticis
Cæſi vſque ad necẽ, ægrè membra trahimus miſe
Dor. A Ruſticis
Ais? imo vnus nos ad hunc exercuit modum,
A ſola vxore adiutus. vah, merito me nunc noſtræ
pudet
Ignaviæ. Phor. Ego pol magno impetu frequentes
Iamb. *Ruſticorum turmas irruere in nos arbitrabar:*
Hinc me ſubitus timor inuadebat. nam niſi
Id putaſſem, continuò caput iſti diſſecuiſſem
Sacrilego tum autem veneficam iſtam, vah, qui
Excarnificaſſem modis? Dor. Fruſtra nunc iſt
Fabulare

M

Mihi, postquam tu nulla omnino verbera
Propellens, aut auertens, & ne simul quidem
Referire audens, vsque corpus verberandum præ-
bueris:
Et prior simulac liceret, fugeris
Protinus. Phor. Confiteor Dorio: quanquã tu quoq;
Statim fugisses, nisi ceruice prehensum atqui vi
Prostratum in terram te resupinasset rusticus. Iamb.
Phor. Non inficior: nam continuo cor, quod aiunt,
In genua mihi concidebat, qui alias esse soleo
Intrepidus. Credo vltricem aliquam nobis ab inferis Iamb. 4.
Fuisse immissam furiam, quæ incusso repentino
Terrore, nostram retuderit lasciuiam,
Atque petulantiam: quæ iam omnem excedebant
modum. Dor. Id fuit
Per Iouem. Sed istam mittamus, quandoquidem
Quod factum est, infectum reddi non potest. Quin
potius
Consiliũ capiamus, quid posthac nobis faciendũ siet.
Phor. Neque pol consilium habeo, neque auxilij Iamb.
copiam.
Actũ est. nihil restat, nisi vt inedia pereamus miseri. Iamb. 5.
Dor. Durissimum id quidem mortis genus: quare
Quidnis malim & facere, & pati, quàm vitam in
Tantis finire calamitatibus. Phor. Et mihi quoque
Onus quantumuis maximum imponi sinam,
Siquidem istud effugere liceat infortunium.
Dor. Hei mihi, nunc cupiam esse frugi, atque opere
exercendo
Totos defatigari dies, nisi

Frustra id cupiã infelix. Phor. Ah, quis nos mepe
Tecto dignabitur? quis ventrẽ saturabit famelicum?
Nam postliminio ad vxores reuertẽdi nullã herculè
Iamb.2. *Spem nobis superesse conspicio. Dor. Et tamen nisi*
Illæ recipiant, actum est, perijmus funditus,
Cùm ne vnus quidem obolus in loculis nobis sit reliquus.
Phor. Quàm velim nobis esse precatorem, aut patronum aliquem,
Iamb.6. *Qui blandè, ac commode loquendo, illis animum*
Emolliat, & nos restituat in gratiam.
Dor. Quin ipsi potius ad illas accedamus, & veniam
Precemur supplices: nam si ignoto cupiam
Hanc delegauerimus prouinciam, periculum
Erit, ne, si ille rem evulgarit, fabula
Fiamus vulgi, passimq; traducamur, atque
Illudamur ab omnibus. Phor. Non improbarem
Consilium tuum, si ausim experirier.
Sed qua fronte obsecro isthuc tentabimus?
Dor. Perfricanda frons est, & pudor omnis est
Abijciendus egentibus. exorabiles
Facilesq; illas fore confido nam fœminæ
Iamb. *Quemadmodum leues ob causas sæpe ad iracundiã*
Prouocantur, ita si quis modo paululum
Blandiatur, deliniuntur, ac placantur facile.
Phor. Age, age, mos gerendus est tibi, quãdoquidẽ
Eò nos compellit necessitas: cui
Iamb. *Si quis coxetur resistere, actũ agat: cũ Dij quoq;*
Huic dicantur cedere. Dor. Rectà igitur eas accedamus, at

Nesc

Nescio quas istic procul stantes video. hem mane.

Actus V. Scena II.

PERILLA, BROMIA,
Eiusdem rationis versus.

EST vt dicis Bromia, pro grauissimo mariti
Crimine paululum supplicij vxori debet esse
Satis. nunc verò nostra austeritate, ac sanitia
Ita illos hinc alienatos video, vt reditum sibi Iamb. 3.
Ad nos non audeant sperare. Bro. Non injuria,
Nam nimis pol duriter, neque vt vxores decebat,
Nos illos tractabamus. Perilla Per. Verum
Dicis: nostra culpa hæc turba. atque abitio
Euênit: Quapropter si contingat nunc meum
Redire, & si frugi se in posterum fore Iamb. 4.
Promittat, næ ego libenter illum reciperem.
Bro. Ego idem quoque mihi faciendum arbitrarer: nec
Id pol eò, quòd non facile vel perpetuò, si opus
Sit, carere illo possem: sed quod communes me monẽt
Liberi, quibus alendis ego me imparem esse sentio.
Tum molesta, iniucunda, atque tristis est
Solitudo. Per. Eadem me cura torquet Bromia.
Nam ni id esset, nunquam me exoraret quispiam
Quin perpetuo sola esse malim, quàm tam multa apud virum Iamb.
Perpeti. Bro. Ne quæso isthæc tam iniquo animo feramus
Perilla: quasi alij nihil vnquam faciant mariti,
Quod displiceat vxoribus: aut quia nos non delinquimus

Fœmina. Sed quosnam quæso eos dicam esse, quos procul (bus
Hinc consistentes video? Per. Viri nostri sunt, de qui-
Loquimur Bromia. Bro. Pol eos esse auguror,
Adeo ad occursum illorum mihi commouetur
Animus. Per. Ij sunt ipsi, procedamus illis obuiam,
Atque excipiamus comiter. Non licet hominem
amb.8. *Sæpe esse vt vult, si res non finit, ita tempus est*
Nunc, vt mihi virum restitui gaudeam,
Nuper nihilminus. Bro. Mane, mane, isthoc pacto in ipsos,
Atque in nos pessime consuluerimus, si tam
Leni, atque victo animo nos esse ostenderimus.
Per. Quî sic? cedo: nec enim intelligo. Bro. Non ita faxo vt
Intelligas. Inæquitiam citò relabentur pristinam,
Si nos cupidas esse sui intellexerint.
Per. Quid igitur faciendum censes Bromia?
Bro. Subsistamus hic, atque vltro illos ad nos sina-
mus accedere. ac primum quidem quamquam
amb.3. *orant atque supplicant,*
Tamen vultu ad seueritatem composito,
Simulemus nos illos recipere nolle. tandem
Cum obsecrandi finem non faciunt, quasi
Precibus victæ, ægrè culpam illis ignoscemus, atque
Recipiemus in gratiam, ita firmius
Illos alligauerimus: neque iterum audebunt, quod
fecerat.
Experti, sibi cassisse sciunt infeliciter.
Per. Consulis probè: atque ob id tibi lubens paruero.

AC

Actus V. Scena III.

PHORMIO, DORIO.
Eiusdem rationis versus.

HEm Dorio, nisi quid mihi hallucinantur
Oculi, vxorès istæ sunt nostræ, quas hinc procul
Colloquentes vidimus hactenus. Dor. Sunt? hercule
Sunt, Animus mihi pol tremit formidine,
Adeò ne quid nobis iterũ malefaciant, metuo miser. Iamb.
Phor. Et mihi hercle pauore totum corpus inhorruit.
Abeamus Dorio, nam in illarum conspectum ego
Prodire ausim neutiquam. Dor. Eho, quò fugis
Stulte? resiste. Phor. Non ausim: nam nimis ego à mea
Mihi timeo infelix. Dor. Resiste inquam. Phor. Nihil agis.
Dor. Nullam ego nobis aliam viam ad salutem esse Iamb. 2.
video,
Audendum est. Phor. Vide obsecro quid agas. Dor.
Nimirum quod ipsa res,
Tempusq; hoc postulat, id ago Phormio. Phor. Nondum satis
Illarum videre perspexisse contumaciam.
Dor. Ah. non desines? neque vnquam auscultabis mihi?
Phor. Libenter auscultauero, Iamb. 4.
Si modo quæ ex vsu sunt futura consulis. Dor. Quasi
Isthic minus meares agatur quàm tua: & quasi
Illum aliud præter hoc nunc nobis restet confugium.

Quod

Quod si tu quid melius inuenire queas, quo
Nobis prospiciamus, vitamq; tueamur ab inedia,
Age, profer, parebo lubens. Sed si nusquam alia
Nobis supersit spes, si vbique excludimur,
Iamb. *Si inuisi, atque exosi passim sumus omnibus,*
Quid aliud, quàm quod necessitas nos facere cogit,
Faciemus miseri? Phor. Miseri profectò, vtcunque
Cesserit. nouis ego meã, quàm difficilis, superba, (ru
Morosa, ac contumax sit: tum quàm durum, atque
Iamb.2. *molestum mihi*
Fuerit hactenus, illius intolerabile
Imperium pati. Dor. Iugum ego quoque me scio
Susceptutum minime amabile. Sed quid facias? è
duobus
Iamb. *Malis, cùm vtrumque declinari non potest,*
Quod minus, leuiusq; est, eligendum censeo.
Phor. Dicis pol sapienter, atque ideo morem geram
tibi.
Do. Bene facis, laudo. Nunc igitur absque vlla mor
Ad eas accedamus, dum solæ sunt, dumq; occasio
Offertur: nam in tempore venire, omnium
Iamb. *Rerum solet esse primum.*———

Actus V. Scena IIII.

BROMIA, PERILLA, DORIO, PHORMIO.
Iãbici, senarij & septenarij, admistis,
aliquot octonarijs.

———*Viden' eos Perilla*
Accedentes propiùs? Oh, video Bromia,
Et gaudeo. Bro. Hem, serua, tristis seueritas

Si

sit in vultu. Per. Teneo. Bro. Tum in verbis grauitas atque constantia.
Per. Memorem monuisse te dices. Bro. Toti pallent metu,
Terramq; prospectant identidem. Per. Vt res se Scaz.
Nobis dant, ita humiles, atque elati sumus:
His nemo fuit magis animosus quisquam, aut intrepidus magis:
Nunc autem egestate, atque extrema rerum inopia
Perculsi, quàm submissi, ac parui animi sunt? quam timent
Omnia, adeò vt non cognoscas eosdem esse?
Bro. Mirum ni frugi posthac sint futuri, si
Quidem re ipsa iam deprehenderunt satis, quid sit Scaz. 3.
Apud alienos, atque ignotos viuere.
Dor. Sequere me Phormio: ego prior illas adoriar.
Phor. Præpudore, ita me Deus amet, vix caput
Attollere audeo. Dor. Abiciendus est pudor
Inutilis. Sed heus, orationi fac subseruias, Troch.
vt si quid forte ego defecero, tu succurras. Phor. Dabo
Operam. Bro. Perilla, accedunt, simulemus nos velle abire,
Sequentur, atque reuocabunt nos, sat scio. Catal.
Dor. Ehẽ, siccine maritos fugitis vxores? Bro. Quasi
Non præuideris, ad illos respice. Quis est qui nos? Hem, hiccine
Eratis perditi? Per. Itane in conspectũ nostrũ venire
Audetis impurissimi? Dor. Hanc vnã nobis ignoscite Catal.
Culpã, si aliam vnquã admiserimus vllam, occidite. Troch.

Phor.

Phor. Misereat vos nostri obsecro. Per. Abite quò
digni estis furciferi.
Bro. Satis diu verba dedistis nobis, apagite.
Dor. Quod est peccatum, corrigemus sedulo.
Bro. Nempe vt soletis. Dor. Certè mea Bromia.
Bro. Non audio.
Scio ego quàm non sit tutum vobis credere.
Per. Vetus dictum est: decipienti semel ne Dij
faxint bene,
Dij faxint malè, si bis idem deceperit.
Phor. Eia, sine te exorem meum suavium.
Dor. Da veniam obsecro mea voluptas vnica.
Troch. 2. *Bro. Vt nunc blandiuntur sceleratissimi;*
Per. Vt adulantur impostores? Verùm talibus
Non facilè pol nos circumvenietis fallacijs.
Dor. Eheu nos miseros! Bro. Neque lachrymis,
neque querimonijs,
Neque precibus vestris fidem habemus. itaq; nihil
Troch. *Agitis, si his nos flecti posse cogitatis.*
Quidū quod vobis vultis, oratis, boni, atq; supplices
Estis: verùm simulac isthuc impetraveritis,
Continuo ex supplicibus in contumaces, ex bonis
Inpessi nos mutamini. Dor. Non pol fiet meum
Corculum: obsequentes vobis posthac erimus
Troch. *Per omnia. Phor. Quicquid iusseritis, effectum da-*
bimus protinus.
Troch. 5. *Dor. Commoveant vos, queso, communes liberi.*
Phor. Moveat tempus illud, quo voluptati
Vobis aliquando fuimus. Per. Quid isthuc? video
Bromia

Nobis

Nobis nõ licere, vti cœperamus, hoc perfidere. Hac
Conditione vos nunc recipiemus in
Gratiam, si feceritis, quæ vos facere
Æquum est. Dor. Faciemus omnia: imperate.
Bro. Ego
Vobis leges, quibus erit parendum, recitabo:
Ausculta te, atq; animum advertite sedulò. Phor.
Hîc Sumus. Bro. Principio, ne vnquam posthac Troch. 2.
injussu nostro foras
Pedem efferatis. Dor. Hem placet. Bro. Nullum
ingrediamini
Diversorium. Phor. Ratum esto. Bro. Festo autem
die, Troch. 2.
Cùm ab opere vacandum erit, vsque domi desidea-
tis:
Nobis verò exire quò lubeat, jus, atque æquum esto.
Dor. Age,
Nihil refragamur. Bro. Tum vt pecuniæ, rei
Familiaris, atque facultatum omnium
Penes nos administratio sit, & custodia. Troch.
Dor. Isthuc quanquam durum, concedimus tamen,
Nisi quid dissentis Phormio. Phor. Agedum, placet.
Bro. Postremo obiurgati, & pulsati etiam, patienter
feratis,
Omnisq; vobis mussitanda sit inuiria. Troch.
Phor. Hui, iniquum id quidem. Per. Iniquum?
hem vt lubet, nihil
Moramur. Dor. Mea Perilla, quiesce, faciemus
polomnia.
Per. Nihil etiã audio ipsum. Phor. Per. Per. Hem,
quid

quid taces? Phor. Age,
Assentior, siquidem huc me compellit necessitas.
Durum, vt aiunt, telum. Bro. Iouem igitur lapidem
Troch. *iurate, vos*
Hæc religiose seruaturos omnia.
Dor. Iuramus, firma, atque inuiolata sunto. Bro. Nunc
Domum recta hinc concedite,
Dimet. *Et ad opus vos conferte, nos sequemur protinus.*
Per. A nobis exemplum petite mulierculæ,
Quæ ignauos, aut decoctores habetis
Catal. *Maritos: quo pacto emendandi sint discite.*
Sic tandem ludicra hæc spectasse proderit
Vobis. Per. Nihil est quod expectetis amplius:
Facta, & transacta iam sunt omnia. nos maritos
Sequimur. Valete, & si placuimus, plaudite.
Catal.

FINIS. HVIVS

Roberti Libri. Band
est : 1620 Liber

Hic Liber est
meus Nemo
[illegible]
mei. Bus
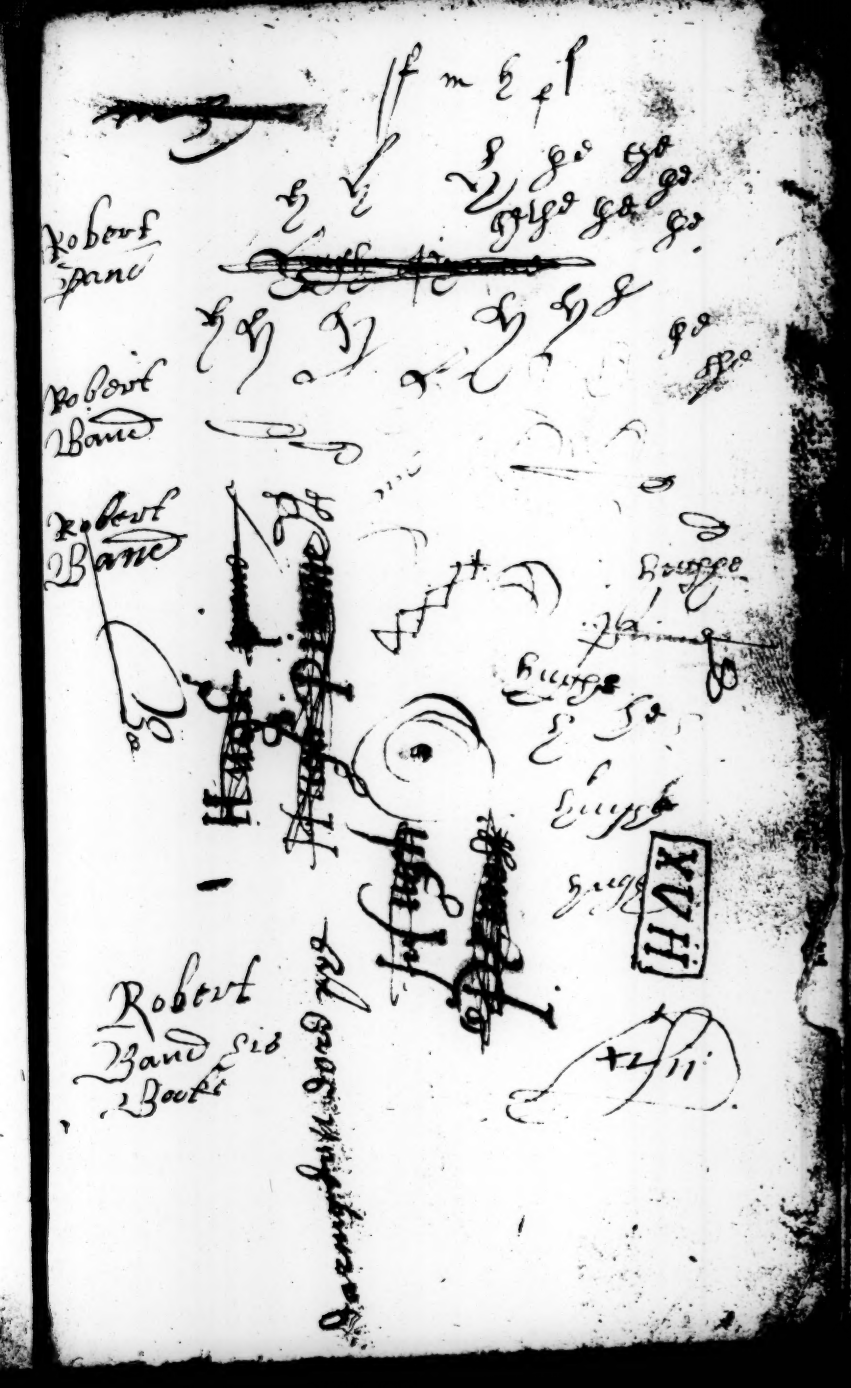
Ex me Rodtus
Ex me Rodtus
Ex me Rodtus
Ex me Rodt